AYLIK KÜLTÜR SANAT DERGİSİ • YIL : 13 • EYLÜL 2003 • 3.000.000 TL. (KDV DAHİL)

insancıl

ISSN 1300-4158

2003/09

- İNSANCIL ATÖLYESİ GÜZ SEMİNERLERİ BAŞLIYOR...
- İNSANCIL'DAN HABER...
- TÜRKİYE NOTERLER BİRLİĞİ'NDEN İNSANCIL'A DAVA...
- DEMOKRAT KAMUOYU İNSANCIL'I DESTEKLİYOR...
- BELINSKI
- ELVAN BİR AŞK TÜRKÜSÜ
- A. KADİR
- HALİDUN ŞEN'İN SON YAZISI
- YILDIZ GÜNCESİ'nde
  - Fazıl Say Sansüre Karşı mı
  - Berrin Taş... Trajik Kişilik
  - Oğuzhan Akay, Nefret Ediyor Şiirden

2003/9 Sayı: 155 **İNSANCIL** Aylık Kültür Sanat Dergisi ISSN 1300-4158

İnsancıl'a gönderilen ürünler geri verilmez

Sahibi ve Yazı İşleri Sorumlusu Berrin TAŞ
Genel Yayın Yönetmeni Cengiz GÜNDOĞDU
Kurum Yazmanı Şadiye GÜLE
Kapak Tasarımı ve Ofset Hazırlık Deniz SARAÇ

Kapak Resmi
Çiğdem İSTANBULLU
"Güneşi Seven Ağaç"
10x20 Tuval Yağlı Boya, 2000

Baskı
ILICAK Matbaası

Dağıtım
DOĞAN Dağıtım A.Ş

Yazı Kurulu
•İsmet ALICI, •Eylem CAN, •Servet ÇOLAK, •Cengiz GÜNDOĞDU, •Berrin TAŞ

Danışma Kurulu
•Doç.Dr.Medar ATICI (Galatasaray Üniversitesi), •Doç.Dr.Melih BAŞARAN *(Galatasaray Üniversitesi)*, •Prof.Dr.Sabri BÜYÜKDÜVENCİ *(Ankara Üniversitesi)*, •Prof.Dr.Ahmet CEVİZCİ *(Uludağ Üniversitesi)*, •Prof.Dr.Yasin CEYLAN *(Orta Doğu Teknik Üniversitesi)*, •Doç.Dr.Cengiz ÇAKMAK *(İstanbul Üniversitesi)*, •Doç.Dr.Yaşar Çoruhlu *(Mimar Sinan Üniversitesi)* •Prof.Dr.Zeynep DİREK *(Galatarasaray Üniversitesi)*, •Prof.Dr.Çiğdem DÜRÜŞKEN *(İstanbul Üniversitesi)*, •Prof. Dr.Ahmet İNAM *(Orta Doğu Teknik Üniversitesi)*, • Prof.Dr Sevgi İYİ *(Uludağ Üniversitesi)*, •Prof.Dr.Ömer Naci SOYKAN *(Mimar Sinan Üniversitesi)*, •Prof.Dr.Harun TEPE *(Hacettepe Üniversitesi)*

İNSANCIL hakemli bir dergidir. Danışma Kurulu'nun onayladığı yazılarda bu durum belirtilmiştir.

Adres: Küçükparmakkapı, İpek Sok. Zafer Han No.10 Beyoğlu-İstanbul Tel./Fax. (0212) 249 80 19 E-mail: insancıldergisi@hotmail.com
Atölye Adres: İstiklal Cad. Mustafa Katıp Çelebi Mah. Tel Sk. No.20/4 Beyoğlu - İstanbul

Yurtiçi yıllık abone bedeli: 36.000.000 TL
Yurtiçi ödemeler için
T.İş Bankası Parmakkapı-Beyoğlu-İstanbul Hesap No. 1042 577792
Posta Çeki: 666043

Yurtdışı yıllık abone bedeli: 70 Euro ya da 70 $
Yurtdışı ödemeler için
T.İş Bankası Ataköy-İstanbul 1137 30100317 9305 (Euro Hesabı)

Ödemeler Berrin TAŞ adına yapılacaktır.

İÇİNDEKİLER

	İNSANCIL ATÖLYESİ GÜZ SEMİNERLERİ BAŞLIYOR	1
	İNSANCİL'DAN HABER	2
	TÜRKİYE NOTERLER BİRLİĞİ YÖNETİM KURULU'NA	3
Berrin TAŞ	ACIAĞAÇ (ŞİİR)	5
İsmet ALICI	RUS EDEBİYATININ GERÇEKLİĞE YOL ALIŞINDA ÜÇ BÜYÜK ELEŞTİRMEN: BELİNSKI (I)	6
Virgil	ÖLÜM (LATİN ŞİİRİ - Çevirl Anıl Merlçelll)	10
Lütfiye AYDIN	ELVAN BİR AŞK TÜRKÜSÜ	11
Eylem HACIMURATOĞLU	KÖR BAYKUŞ (ŞİİR)	13
Nursen URAL	A.KADİR; AYNI YOLDAN"	14
Halldun ŞEN	SON YAZI	18
Mustafa GÖKSOY	BAĞDAT (ŞİİR)	18
Cafer YILDIRIM	MÜCADELE, UMUT, SUÇ, SÜRGÜNLÜK VE VATAN...	19
Doğan KILIÇKAYA	SUYUN DUDAKLARINDA ISLIK SESLERİ	21
Bülent KUTLU	HOLLANDA EDEBİYATI'NDAN - HADEWIJCH (1200-1260) -	22
Eray VELİ	SAVAŞ SENİNDİR (ŞİİR)	24
Mevlüt KIRNAPÇI	ŞAİR ŞİİRİ DÖVERSE, ŞİİR YA; DAVULCUYA KAÇAR, YA...	25
Nalan ÇELİK	GELİNCİK (ŞİİR)	27
Anıl MERİÇELLİ	GÖKÇEN GÖKSAL'IN ARTILARI ve EKSİLERİ	28
Gülhan DİKME	İLK CEMRE (ŞİİR)	29
İsmail DELİHASAN	DÜŞÜNCE KIRINTILARI (2)	30
Bülent HABORA	PALMİYEALTI: "HER CANLI BİR GÜN ÖLÜMÜ TADACAKTIR"	31
Hilal SOYDAN	DELİKANLI (ÖYKÜ)	32
İnci AYDIN	YAPRAĞIN ÖLÜMÜ (ŞİİR)	34
İrfan ERTEL	"RESMİ SATMAK İÇİN YAPMIYORUM"	35
Uğur HACIHANEFİOĞLU	ŞAİR (ŞİİR)	36
Yılmaz ZİR	KAR YÜRÜYÜŞÜ (ÖYKÜ)	37
Ali Rıza KARS	DÜŞTEN UYANDIRMA (ŞİİR)	41
	BASINDAN...	42
Cengiz GÜNDOĞDU	YILDIZ GÜNCESİ	43

İNSANCIL ATÖLYESİ
GÜZ SEMİNERLERİ

13 Ekim Pazartesi günü başlıyor...

— FELSEFE
— EDEBİYAT
— ŞİİR ATÖLYESİ
— YAZARLIK
— ESTETİK
— HAYAT DERSLERİ
— TARİHSEL SÜREÇTE MÜZİK

Başvuru: İnsancıl, İstiklal Cd. Küçükparmakkapı,
İpek Sk. Zafer Han, No.10 K.1 Beyoğlu / İSTANBUL
Tel: 0212 249 80 19

İNSANCIL'dan Haber...

● 27 Temmuz Pazar günü, İnsancıl'ın bulunduğu İpek Sokak, Zafer Han'daki bütün işyerlerine hırsız girdi. İnsancıl'ın kapıları kırıldı. Anlaşılan hırsızlar para aramış. Tabii yanlış yere gelmişler.

Zarar 175.000.000.- TL.

● 29 Temmuz Salı günü, İnsancıl'ın Yazı İşleri Sorumlusu şair Berrin Taş'la, yazar B. Sadık Albayrak, Türkiye Noterler Birliği'nin Albayrak'ın yazısı üstüne yaptığı suç duyurusu nedeniyle Beyoğlu Savcılığı'nda ifade verdiler.

● 31 Temmuz Perşembe, İnsancıl'ı su bastı. İnsancıl'ın üst katındaki boş dairedeki su deposunun şamandırasının bozulmasından ötürü İnsancıl'ı su bastı. İlk saptamaya göre zarar 3 milyar.

● A. Nasip Dinçer (Ankara 24. Noteri), Müfide Şener (Ankara 15. Noteri), Rıfat Ertem (Diyarbakır 3. Noteri), Mehmet Ünal (Ankara 25. Noteri), M. Uğur Eronat (İzmir 17. Noteri), Halil Beydeş (Karşıyaka 4. Noteri), Hasan Yeni (İstanbul 28. Noteri), B. Sadık Albayrak'ın İnsancıl'da (Mayıs 2003, sayı 05) yayınlanan Noterler ve Edebiyat adlı yazısından noterlere hakaret edildiği savıyla, İnsancıl Dergisi Yazı İşleri Sorumlusu şair Berrin Taş'la yazar B. Sadık Albayrak'a 7 milyar TL'si manevi tazminat davası açtılar.

İlk duruşma 15.10.2003 günü saat 9.30'da, Ankara 10. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde.

● Türkiye Noterler Birliği, aynı gerekçelerle Berrin Taş'la, B. Sadık Albayrak'a 10 milyar TL'sı manevi tazminat davası açtılar.

İlk duruşma, 18.11.2003 günü, saat 9.40'ta Ankara 11. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde.

Türkiye Noterler Birliği Yönetim Kurulu'na

ANKARA

Evrensel Gazetesinin 12 Ağustos 2003 tarihli nüshasında yayımlanan "*İnsancıl'a noter davası*" başlıklı haberden öğrendiğimize göre "*Noterler ve Edebiyat*" adlı yazıdan dolayı *İnsancıl Dergisi*'ne 7 milyar liralık manevi tazminat davası açmışsınız. Dikkat ve şaşkınlıkla okuduğumuz bu haberin ardından size haksızlık yapmamak ve bu yazıya destek çıkmak isteyenleri bilgilendirmek amacıyla söz konusu yazıyı ve bu yazıya verilen yanıtı *İnsancıl Dergisi*'nin Mayıs ve Temmuz 2003 sayılarından bulup okuduk, dileyenlere çoğaltıp verdik.

Gördük ki, tam da bu günlerde üyesi olduğumuz konfederasyonumuz KESK'in "*İnsanca yaşamak için demokratik bir Türkiye!*" sloganıyla üyelerine dağıttığı "*TARAFIM!..*" başlıklı bildiride imzaladığımız "*Temel insan hak ve özgürlüklerinin önündeki engeller kaldırılmalıdır*" istemimizle çelişen bir durumla karşı karşıyayız. Çünkü bir dergide çıkan kişilik haklarına saldırı ve hakaret içermeyen bir yazıya 7 milyarlık manevi tazminat davası açmak, temel insan hak ve özgürlüklerinin başlıcası olan *düşünce ve basın özgürlüğü'nü kısıtlama çabasıdır.*

Dava açmanıza konu olan yazıda eleştirmen B. Sadık Albayrak, yazı boyunca genel olarak noterler ve edebiyat konusunu ele alarak duygu ve düşüncelerini açıklamakla, kanımızca kimsenin kişilik haklarına saldırı ve hakarette bulunmamaktadır. Kaldı ki yazı dikkatle okunduğunda yazarın eleştirisi noterlere değil, bu kurumları türeten "*gereksiz ve asalak*" dediği sisteme yani kapitalizmedir. Bu yönüyle yazı tümüyle bir düşünce ve eleştiri yazısıdır.

Bu anlamda gerek ad verilerek bir notere gerekse de Birliğinize yönelik bir saldırı ye hakaret içermeyen noterler ve edebiyat konusu ekseninde sistemin eleştirisinin yapıldığı söz konusu yazıdan dolayı yazının yayımlandığı *İnsancıl Dergisi*'ne, derginin ekonomik gücünü kat kat aşan 7 milyarlık manevi tazminat davası açmanızı, bizim de taraf olduğumuz Türkiye'deki düşünce ve basın özgürlüğü mücadelesini kısıtlama çabası olarak algıladığımızı açıklıyoruz. Noterlerin saygınlığının bu tür davalar açarak dergileri susturmaktan değil, kendi görüşlerini dergide ve kamuoyu önünde tartışarak geliştirmekten geçtiği inancındayız.

Herkesin düşünce ve basın özgürlüğünden yana olduğunu açıkladığı bir ortamda, *İnsancıl*'a açtığınız davayı geri alarak, bunun ne denli yanında olduğunuzu somut olarak göstermenizi bekliyor, başka şeyler bir yana sırf düşünce ve basın özgürlüğü adına yaşatılması gerektiğine inandığımız *İnsancıl Dergisi*'nin yanında olduğumuzu açıklıyoruz.

14/08/2003 Ordu

Adı soyadı	**Sendikası**
İhsan Coş	Eğitim - Sen Yönetim Kurulu Üyesi
İbrahim Özkan	Eğitim - Sen Üyesi
Özcan Çelebi	Tüm-Bel Sen Şube Başkanı
Coşkun Özbulak	Eğitim - Sen Üyesi
Emine Baran	Sağlık Emekçileri Sendikası Üyesi
Ethem Iştar	Eğitim - Sen Üyesi
Gazi Baran	Büro Emekçileri Sendikası İl Başkanı
Demet Erel	Büro Emekçileri Sendikası Üyesi
Emine Özkan	Büro Emekçileri Sendikası Üyesi
Mustafa Şener	Büro Emekçileri Sendikası Üyesi
Cemil Koç	Büro Emekçileri Sendikası Üyesi
Mesut Gürel	Büro Emekçileri Sendikası İl Sekreteri

İNSANCIL DERGİSİ'ne

Evrensel Gazetesi'nde yayınlanan haberi okuyunca şaşırdım. Şaşırmamın nedeni *"düşünce ve ifade özgürlüğüne"* saldırıların hep siyasal iktidarlar tarafından yapılmış olmasıdır. Bu yüzden birçok kişi çeşitli cezai yaptırımlara uğramış ve ülkemiz bu durumdan çok acı çekmiştir. Kendisini sivil toplum örgütü olarak ifade eden bir kurumdan böyle bir saldırı gelecceği eminim benim kadar sizlerin de akıllarının ucundan geçmemiştir.

Kamuoyunda bilindiği gibi KESK 19-23 Ağustos 2003 tarihleri arasında *"İnsanca Yaşam için Demokratik Türkiye"* yürüyüşü yapacaktır. Taleplerimiz arasında *"düşünce ve ifade özgürlüğünün güvence altına alınması"* talebi de vardır. Bu konuda en çok yaptırımlara uğramış bir sendikanın yöneticisi olarak derginizin yanında olduğumuzu ifade etmek isterim.

Türkiye Noterler Birliği'nin bu tutumunu kabul etmiyor ve 21 Ağustos Perşembe günü saat 16.00'da Yenikapı İskelesi'nde sizleri de aramızda görmek istiyoruz.

Hasan TOPRAK
Kamu Emekçileri Sendikaları
Şubeler Platformu Dönem Sözcüsü

TÜRKİYE NOTERLER BİRLİĞİ
YÖNETİM KURULU'na

Ankara

İnsancıl Dergisi'nin Mayıs 2003 sayısında B. Sadık Albayrak'ın *"Noterler ve Edebiyat"* başlıklı eleştiri yazısıyla ilgili dava açtığınızı öğrendik. Temmuz 2003 sayısında yayınlanan yazınızı okumuş, bu konuda söyleneceklerin söylenmiş olduğunu düşünüyorduk.

Bizler B. Sadık Albayrak'ın yazısının eleştiri sınırlarını aştığını düşünmüyoruz. Böyle bir yazıda noterlere yönelik bir hakeret olduğunun algılanması ve bu konuda dava açılması gerçekten bizleri üzmüştür.

Parçalı bakış açısı yani olayı bütünsel olarak değerlendirememe sadece sizleri değil toplum olarak hepimizi yanlışa götürecektir. Sistemin çarpıklığı sadece noterlere değil hemen hemen bütün kurumlara yansımaktadır. Siz de hak verirsiniz ki anlamsız ve gereksiz bürokrasi çarkı hepimize zarar vermektedir. "Eleştiri" olmadan doğruyu bulma şansımız var mı? Bu konuda doğru değerlendirmeyi, eski adıyla "katib-i adl", doğrunun yazarı, adaletin yazarı siz noterlerin yapması gerekiyorken, bu açtığınız dava tam tersini göstermektedir. Bu davayla, ne yazık ki özgür düşünce ve eleştiri ortamına bir darbe de siz vurmaktasınız.

Noterlerin saygınlığının bu tür davalar açarak kendi yağıyla kavrulan, reklamsız ayakta durmaya çalışan dergileri susturmaktan değil, kendi görüşlerini dergide ve kamuoyu önünde tartışarak geliştirmekten geçtiği inancındayız.

Düşünce ve basın özgürlüğü adına ve adınıza yakışır bir şekilde *İnsancıl*'a açtığınız davayı geri alacağınızı umuyor, *"temel insan hak ve özgürlükleri"* önündeki engelleri kaldırmada yardımcı olacağınıza inanıyoruz. 20.08.2003/ DENİZLİ.

Adı Soyadı	**Meslek-unvan**
Oğuz Sönmez	Dişhekimi
Metin Hadımlı	Dişhekimi
Mehmet B. İlkimen	Denizli Diş Hek.Od.Bşk.
Süleyman Zencir	Edebiyat Dostları Üyesi
Hasan Akşık	Doktor
Selma Zencir	İşletmeci
Onur Er	Öğrenci
Cevdet Ertakım	Öğrenci
Mustafa Gözen	Öğrenci
Hüseyin Kahraman	Edebiyat Dostları Üyesi
Deniz Gırık	Öğrenci
Türkü Zencir	Öğrenci
Fatih Yazıcı	Öğrenci
Mehmet Ali Demir	Öğretmen
Utku Verel	Mühedis
Derya Furni	Öğretmen

ACIAĞAÇ

Berrin TAŞ

Ben
bir ağrıyı
büyüttüm

bağrımda
uykuya yatırdım
sızlayan yarasını

geçti sandım
sustu sandım
acıağacın gölgesinde
soluklanan
sancı

bir onulmaz
dert imiş
geç anladım.

ben
bir ağrıyı
büyüttüm

bahar öğleninde
bile
kanardı bakışları

yoksul ellerini
çocuk ellerini
öperdim.

yandı kavruldu
har ateşlerde
küllerini
bulutlarıma savurdu

ben
bir ağrıyı
büyüttüm

sonbahardı
gitti

bir kış
geçti
bir bahar
geçti
bir yaz
geçiyor

gitti
sözlerini
bana bıraktı

o sözler ki
kırılmış su damlası
içinden ırmaklar geçer
kertenkeleler
kaktüsler
martılar geçer.

Rus Edebiyatının Gerçekliğe Yol Alışında Üç Büyük Eleştirmen: Belinski (I)

İsmet ALICI

Devrimin Arkasındaki Edebiyat

Annem "*Bahara bak*" dedi, "*İki ayımızı aldı bizden. Nisan gitti, Mart gitti*" Dışarda bulut bulut üstüne bir gökyüzü, orada bir ağaç çiçek açmış korka korka. Severim böyle havaları, ama şu savaş ve söylediklerimizin karşılıksız kalması. Hayat hakkını alacaktır, dedim kendi kendime. Bir gün söylenen onca söz toplanacak bir yerde... dağıtacak o bulutları. Sonra, aslında çok güzeldir dünya. Üstünde durduğumuz aydınlıklar vardır dolu dolu. Spartaküstler... Komüncüler... Sovyet devrimi.

Sovyet devrimi dedikte, insanın inanası gelmiyor. Birden o bulutlar dağılıyor... ufku görüyorum. 20. yüzyıla girişte, böyle büyük bir devrimin olması. Ne güzel. Yetmiş yıl ayakta durdu. Emperyalistler insanlığın elinden bu büyük umudu alamayacaklar. Komün erken açan çiçeklerdi, Sovyet devrimi baharımız bizim... Bulgaristan... Romanya... Almanya... Çin... Küba... ne çiçeklerdi öyle. Yıkıldı diyorlar. Teori dimdik ayakta. Lenin... Troçki... Dimitrov... Mao... Fidel... Roza... daha niceleri.

Bir devrimin olabilmesi, içinde çok çeşitli unsurları taşımasından gelir. Bazen devrim anı gelir de, gerekli olan kadro olmaz. Kadro olur bazen... kitle hazır değildir. Kadro, kitle birbirine bağlanır da bazen, yine devrim geçer gider. Gerekli olan kültürel zemin yaratılmamıştır çünkü. Kültürel zemin dedikte, üst yapının bütünlüklü sorgulanmasını anlamak lazım. Hukukuyla, felsefesiyle, dinsel yapısıyla, estetiğiyle, bilimiyle köklü bir sorgulama. Eğer Dostoyevski'nin, daha köklü bir şekilde Tolstoy'un dinsel sorgulamaları olmasaydı, Sovyet devrimi olmazdı. Bu anlamda Dostoyevski'ye... Tolstoy'a bizim vefa borcumuz vardır.

Devrim aynı zamanda kişilik oluşturma sorunudur. Daha doğrusu nasıl bir insan... nasıl bir aydın sorusuna doğru cevap verebilmektir. Bakın bizde Deniz... Mahir vardır. Bütün yanlışlıklarına rağmen, şu soruya doğru cevap vermişlerdir. Nasıl bir insan... Nasıl bir aydın. Bizlerin onlardan alacağı çok şey vardır. İşte bu anlamda, Lenin'in kişiliğine bakınca, bu soruya doğru cevap verdiğini görürüm. O nasıl bir insan, nasıl bir aydın sorusuna doğru cevap vermiştir. Ben Lenin'e baktığımda Belinski'yi... Çernişevski'yi... Dobrolyubov'u görürüm. Belinski'nin... Çernişevski'nin... Dobrolyubov'un mücadeleci, gerçekçi çizgisini sürdürdüğü için, Sovyet devrimi başarıya ulaşmıştır.

Bertram D. Wolfe *Devrimi Yapan Üç Adam adlı kitabında şöyle diyor. "Devrimci hareketin liderleri, tek bir düşünceye sahip olan bu düşüncenin yönünde hareket edebilen ve hayatlarını bu tek düşünceye adamış ideologlardı. Halktan, veya sınıftan, veya kitlelerden söz ettikleri zaman bile, aslında, halk, sınıf veya kitleler değil, kendi fikirleriydi."*(1) *Devrimi Yapan Üç Adam* kitabını sevdim. Ama bu tespit doğru bir tespit değil. Lenin, Stalin,Troçki bunların hepsinin, sosyalizm mücadelesinde bir araya gelmelerinin nedeni, insani yanlarıdır. Aslında bu, Hegel'in tini gibi saf bir düşünceye bağlılık değil. Direk ezilen insanın acısının üzerinden yükselen bir mücadeledir.

Şimdi, önümüzde güçlü bir Rus Edebiyatı var Puşkin... Gogol... Gonçarov... Turgenyev... Dostoyevski... Çehov... Tolstoy... Gorki, bir bayrak yarışı gibi devam ettirmişler mücadelelerini. Edebiyat alanında yetkin bir miras bırakmışlar dünyaya. Peki, neden güçlüdür, Rus Edebiyatı? Bunun çok çeşitli nedenleri var. Bu yazımda bu nedenlere girmeye çalışmayacağım. Ama öncelikle bilmemiz gereken olgu, Belinski, Çernişevski, Dabrolyubov'dur. Bunlar gerçekçi çizgiden ve devrim tutkusundan ayrılmadıkları için güçlü bir Rus Edebiyatı'nın ortaya çıkmasını sağlamışlardır. 19. yüzyıl Rus Edebiyatı'na baktığımızda, biz her satırın arkasında Belinski, Çernişevski, Dobrolyubov'un gerçekci mücadelesinin kazanımlarını görmeliyiz.

Çıkmaz Sokak

Bugün önümüzde bir sorun var. Sorun, sanat eserinin metaya dönüştürülmesi sorunu ve kültür mücadelesinin insanlığa yaptığı katkının görülmemesi sorunu. Bizde ne yazık ki, sanat ve politika iki ayrı kulvar olarak görülüyor. Sanat, çoğu marksist, ilericiye göre politikaya katkı sağlar, onun aracıdır. Onlara göre, politikadan sanata gidilir, sanattan politikaya değil. Kültürün politikleşmesi dedikte, bomboş gözlerle bize bakarlar. Felsefenin... bilimin... sanatın insanlığa yaptığı katkı, bugün sadece Türkiye'de değil, dünyada da unutulmuştur. Bugün sa-

nat, felsefe, bilim alanındaki mücadele yerine, kaba ekonomicilik geçmiştir. Ortalama bir kadroyu yaratabilmenin yolu kültürün politikasından geçer ancak. Bizde, böyle ortalama kadroda yok artık. Bunları insanlarımızı küçümsemek için söylemiyorum. Bulunduğumuz yeri anlayalım diye söylüyorum. Türkiye'de on beş yirmi tane marksist kitap okuyan kişi kendini geliştirme, sürekli irdeleme, sorular sorma bu büyük çoğunlukta yoktur. Bunlar kendi doğrularından hiç kuşku duymazlar. Bu büyük çoğunluk, bir şeyler yapmak isteyen küçük azınlığı da kendilerine uydurmuşlardır. Böylece yaşar giderler. Sanatla, felsefeyle, bilimle uğraşan insanlar, garip gelir, bu yüzden yer yer dıştalanırlar. O sokaklardan geldiğim için iyi bilirim bunları. Bu yüzden mücadelenin önü açılmaz bir türlü, birken iki olamayız, on beş yıldır. Gitgide gerçekçi olma, kendimizi geliştirme yolunda daha da geriliyoruz. Biliyorum diyeceksiniz ki, dışardan gazel okuma, kendi kendine. Sorun, güzel sorunu değil, içten ve gerçekçi olma sorunudur.

Önce, şunu bilmek gerekir ki, sanat eseri özneleşmişse alımlayıcıyı da özneleştirir. Lukacs bu anlamda, özneleşmiş sanat eserini politik eyleminin üstüne kor. Bugün ülkemizde dolu eser üretiliyor. Ama özneleşmiş sanat eseri üretimi çok az. Üstelik bu eserler, *Sanatta Star Sistemi'nin* idelojik saldırılarından dolayı, gerekli değeri görmüyor. Burjuva edebiyatının temsilcileri, kimi geride, kimi ileride, tutacaklarını çok iyi biliyorlar. Kendi estetik anlayışlarını sürekli yayıyorlar. Bizde ise ne yazık ki, böyle bir idelojik savaş olmadığı için, kimi ileride kimi geride tutacağımızı bilmiyoruz. Böyle ortamda, Yaşar Kemaller... Murathan Munganlar... Cezmi Ersözler... Ahmet Altanlar... Orhan Pamuklar cirit atar. Onların estetik anlayışı devrimci, ilerici insanlar içinde kök salar. Bilinci dumura uğramış bu insanlar, estetik nesneyle doğru ilişkiye giremez artık. Bunlar devrimci mücadeleyi, burjuva estetiğiyle yapmaya çalışırlar. Bu yüzden herhangi bir etkinliğe, basında yer etsin diye medyatik isim isterler. Bu koşullarda yetkin bir estetik bilinç oluşamaz. İşin kötü tarafı ise kültürün politikasını örmediğimiz sürece önümüz açılmaz. İşte böyle bir çıkmaz sokaktayız. Bu çıkmaz sokaktan, çıkabilmemiz için Belinski'nin... Çernisevski'nin... Dabrolyubov'un yapmış oldukları mücadeleyi çok iyi bilmek lazım. Onlar yaptıkları sınıf mücadelesiyle, estetik mücadelesini hiçbir zaman ayrı bir olgu olarak görmemişler. Sanatı, sömürülen insanın sorunlarını anlatan, onları bilinçlendirmeye çalışan, mücadeleye katan ve özneleştiren bir etkinlik olarak görmüşlerdir. Onlarda sanat, araç değil amaçtır, insanın tinselleşmesinin en yüksek aşamasıdır, Hegeldeki gibi. Aslında marksist estetikte de bu böyledir.

Belinski'nin Oluşumu

1825'lerdeki Dekabrist ayaklanmasının bastırılmasının üzerinden şekilleniyor Belinski. Hayal kırıklığı, umutsuzluk, karamsarlık o süreçte etkin. Puşkin ve Lermontov'un şiirlerine baktıkta bu yanı görürüz. O süreçte Rusya'da romantik akım etkin.

Belinski, Stankeviç çevresinden gelme. Bu grupta, Herzen... Ogerev... Bakunin... Stankeviç var. Belinski dışındakilerin hepsi aristokrat. Belinski bir taşra doktorunun oğlu. Yazdığı bir oyundan dolayı üniversiteden uzaklaştırılıyor. Hayatı, hep yoksulluk içinde geçiyor. Ona dair Herzen şöyle diyor, "*Utangaç hallerinin ve cılız bedeninin altında tam bir gladyatör kişiliği yatardı. Evet, tam bir savaş adamıydı o! Vaaz vermez, akıl hocalığı hiç etmezdi, tartışırdı yalnızca. Sinirlenmediği, kendisine kimsenin karşı çıkmadığı zamanlar da konuşması hiç çekilmezdi, ama kendisine değer verdiği inançlarına söz dokundurulduğunu hissetmeye görsün, çene kasları durmamacasına titremeye, sesi kopuk kopuk çıkmaya başlardı, bir pars gibi atılırdı düşmanının üzerine, düşünceleri hemen o anda, belirsiz bir şiir gibi, inanılmaz bir güçle çoğalır, düşmanlarının üzerine taşar, onu ezer, parçalar, gülünç eder herkesin içinde acınacak hale düşürürdü. Tartışma çoğu kez kanla biterdi: ağzından burnundan kanlar fışkırırdı Belinski'nin.*"(2) Genel olarak arkadaşları Belinski'nin bu veremli halinden ve tepkisel yanından söz ederler. Ama genel kanıları şudur. Güçlü bir insani onur duygusu. Aristokratik onur yoktur Belinski'de.

1835'lerdeki Stankeviç çevresine baktıkta, şöyle der Herzen. "*Hegel'in yapıtları gece gündüz tartışılıyordu; 'Mantık'ın üç bölümü. 'Estetik'in iki bölümü içinde ve 'Ansiklopedi' ve benzeri yapıtlar içinde, birkaç gece sürecek biçimde, bir sonuca ulaşılmadan tartışma konusu yapılmayan tek bir paragraf bile yoktu (...) Alman felsefesinin Berlin'de, hatta bir taşra kentinde veya bölge kasabasında yayınlanan önemsiz kitapları bile ısmarlanıp, noktasına virgülüne dek okundu; bir sayfanın içinde kazara Hergel'den söz edilmişse, o sayfa birkaç gün içinde yıpranıp koptu*"(3) Belinski bu tartışmaların içinde şekillendi. İlk olarak romantik felsefeden gelen Schiller ve Fichte'den etkilenir. Schiller'in adaletsizliğe karşı çıkan romantik kahramanları ve Fichte'nin iradeci ve eylemci felsefesi gençliğinde etkiliyor onu. 1837 yılının sonlarına doğru Hegelci felsefeye doğru kayıyor. Yine de ona tam bir Hegelci demek doğru değil. O Fransız eylemciliği ile Alman felsefesini kaynaştırmaya çalışmıştır. Rusya'da ilk olarak Hegel felsefesiyle Rusya tarihini yorumlayan kişidir. Estetik anlayışını da tarih yorumu oluşturur.

Peki nedir, bu tarih yorumunun oluşturduğu estetik anlayış. Belinski'ye göre Petro'dan önceki Rusya'da halk, ulus bilinciyle hareket etmezdi. Petro'yla birlikte ulus bilinciyle hareket etmeye başlamıştır. Andrzej Walicki, bu durumu şöyle açıklıyor. "*Her ulus gibi her bireyin de üç evrim aşamasından geçtiğini ileri sürdü, bunlardan birincisi 'doğal sezgi' aşaması. İkincisi 'refleksiyon sıkıntıları' ve sezgi ile bilincin acılı bölünmesini de birlikte getiren, aklın soyut tümel kavramlarla çalıştığı 'evrenselcilik' [ya da tümelcilik] aşaması, üçüncüsü sezgi ile biliç öğelerinin uyumlu uzlaşmasına dayanan 'rasyonel gerçeklik' aşaması idi.*"(4) Şimdi ondaki bu durumun bireydeki karşılığını görelim. Tarih ve birey bir iç bütünlüğü içinde sürekli hareket halindedir onda. "*Hegel için gerçeklik sürekli oluşum durumunda bulunan Ruh'un (Geist) gerçekliğidir. Ruh sürekli oluşur, maddeden, bitki ve hayvanlardan yani bilinçsizlik düzeyinden geçerek kendi bilincine ulaşır. Önce kişisellik düzeyinde Öznel Ruh olarak kendini gösterir, daha sonra nesnellik kazanır. Nesnel Ruh olur, hukukta, gelenekte ve ahlakta belirginleşir, daha sonra da Mutlak Ruh olarak sanatta, dinde, felsefede anlatımını bulur*"(5) Belinski, bu anlamda, Petro'yla birlikte çağdaşlaşmanın ve uluslaşmanın başladığını söyler. Petro'nun aydınlanmayı başlatması Rusya'nın doğal sezgi durumundan çıkıp evrenselciliğe doğru yürümesidir. Rusya ona göre, evrenselleşmemiş, çağdaşlaşmamış bir ülkedir. Petro'nun reformlarını veya çağdaşlaşma, aydınlanma fikrini her alana yaymayı savunur o. Bu yüzden Slavseverlere büyük tepki gösterir. Ona göre Slavseverler Rusya'nın çağdaşlaşmasının önünde engeldir. Slavseverlere göre Belinski de, Batı hayranı halk düşmanı biridir. Slavseverler sürekli olarak Mir (köy kömünleri) kültürünü övmeye çalışırken, Belinski Avrupa'da başlayan aydınlanmayı savunmuştur. Slavseverlere göre, Avrupa'da olan sürekli çatışmalardan dolayı Hıristiyanlık bozulmuştur. Rusya ise, bu tür çıkar çatışmalarını pek yaşamamış, böylece Slav köylü topluluğuna tam anlamıyla uygun düşen saf Hıristiyan ilkeler üzerine kurulmuştur. Slavseverlere göre Petro, Avrupa'nın yükselişinden etkilenmiştir. Kendi çevresindeki insanlarla (yani sosyetesiyle) Avrupa uygarlığını Rusya'ya taşımıştır. Bu yüzden halkla elit tabaka (sosyete) arasında bir uçurum oluşmuştur. Halk komünde huzurlu bir şekilde yaşarken, bu sosyete aile bağlarını kırmıştır. Rusya'daki komün kültürünü yok etmeye çalışıyordur. Bu yüzden yeniden yerli ilkelere dönülmesini istiyorlardı. Belinski'yle Slavseverler arasındaki tartışmanın boyutu budur. Belinski'ye göre Slavseverler, sezgisel düzeyde yaşayan insanlardır. Yani çağdaşlaşmadan pay almamışlardır, nesnelleşmemişlerdir.

Tartışma Devam Ediyor

Belinski'nin sanat eleştirilerinin bir yanı bu noktada başlar. Ona göre, halk şiirleri doğal sezgiyle yazılmıştır. O şiirlerde, kabile kültürü vardır. Ulus bu kabile kültüründen kopmuştur, bireyselleşmeyi başlatmıştır. Belinski'ye göre kabile kültüründe bireyselleşme olamaz. Bu, anlamda kabile kültürüyle yaşayan birisi, evrensel bir sanat yaratamaz. Belinski'ye göre çağdaşlaşmış insan, kendi bireyselliğini yaratmış insandır. Onun üreteceği tek bir sanat eseri bile, o halk Edebiya'tının hepsine değerdir. Bu anlamda, çok katıdır Belinski. Her ne kadar Puşkin, Lermontov, Gogol, Turgenyev'i savunsa da Belinski, hâlâ Rus Edebiyatı'nın ulusallaşmadığını söyler. O yüzden şairlerin halk şarkılarından etkilenmemesini ister. Belinski'ye göre, Fransızların Rusya'ya saldırması ulusallaşma sürecini tetiklemiştir. Puşki'nin şiirleri bu süreçi içinde çıkan ulusallaşma şiirleridir. Yine de Belinski, Puşkin her şeye saldırsada der, yine de aristokrattır. O Rusya'da ömrünü tamamlamış olan bir sanat okuluna bağlıydı, der. Puşkin her şeye rağmen Rus Edebiyatı'nın, ulusculuğun kurucusudur.

Rusya'da Puşkin'le birlikte başlayan bir tartışma vardır. Bu tartışma 'sanat sanat için' tartışmasıdır. Plehanov, Puşkin'e dair yazısında bu olgudan söz eder. Puşkin çar karşısında şiir okumamak için 'sanat sanat içindir' demiştir. O süreçte, Puşkin'in bu söyleminden dolayı, çoğu kişi bilinçli, bilinçsiz bu söylemi savunur. Belinski bu söylemin kendisine karşı çıkar, sanatın toplum için olduğunu söyler. Aslında bu tartışmanın arkasında saf sanat tartışması vardır. Her sanat ürünü bir yan tuttuğuna göre, saf sanat diye bir şey olamaz der. Belinski, Derjavin üstüne şunları yazar. "*Gerçek estetik sorunu, sanatın ne olması gerektiğine karar vermek değil, onun ne olduğunu tanımlamaktır. Başka bir deyişle. Estetik, sanatı ancak kendi kuramına boyun eğerek gerçekleşecek ya da ulaşılacak bir amaç ya da ülkü sayarak yargılamamalıdır. Hayır, estetik, sanatı kendisinden çok önce var olan ve kendi varlığını dahi ona borçlu bulunan bir şey gibi düşünmelidir.*"(6) Bugün *İnsancıl*, burjuva edebiyatının arkasındaki tartışmanın bir yanı da budur. Bugün biçimsellik özelliklerinin öne çıkarıldığı ve sanat eserine sadece biçimsel yapı diye bakanlarla, *İnsancıl* arasında bir mücadele vardır.

Estetikte Ne Söyledi

Şimdi, Belinski'nin şiire dair dediklerine girelim. Bunu beş madde şeklinde belirliyor Plehanov. 1. Şiir, görünç kılığına girmiş hakikattir. Şair imgelerle düşünür, hakikatı ispatlamaz, ama gösterir. 2. Şair, ülküsel yaratışlarını gerçekliğin içinden geçirir. Başka bir deyimle, tek başına gördüğü şeyi her-

kesce görülebilecek hale sokar. Gerçekliği güzelleştirmez, insanları olmaları gerektiği gibi değil, oldukları gibi anlatır. 3. Yeni şiir gerçekliğin şiiridir, yaşamın şiiridir. Şiir, imge haline gelmiş düşüncedir. İmgeyle belirtilen düşünce somut olmayıp da aldatıcı ve eksik olduğu zaman, imge bundan zarar görür ve sanatsallığını yitirir. 4. Sanat eserinin en önemli koşullarından biri düşüncenin biçimle ve biçimin düşünceyle olan uyumudur. 5. Sanat eserindeki parçaların hepsi birbiriyle uyumlu bir bütün oluşturmalıdır. Biçim birliği, düşünce birliği ve bu ikisinin birliği olmazsa sanat da olmaz.(7)

Bütün bunların dışında Belinski'nin savunduğu bir başka yan daha vardır. Bu ise tip yaratma ve tipik olan genellemeler yaparak ülke gerçekliğini açma sorunudur. Rus Edebiyatı'nda, kötü gidişin bir yanını Hamlet, Don Kişot gibi tip yaratamamaya bağlar. "*Gerçekliğin doğru bir biçimde verilmesi tikel'in içindeki tümel olan öğenin açığa çıkarılmasını, yaşamda görülen sınırsız çeşitliliğin özünü içinde barındıran tipik olgunun görünürdeki olgular kargaşası içinden süzülüp çıkarılmış evrenselliğin resmedilmesini gerektirir.*"(8) Bu görüşleri üzerinden Belinski, tip ve tipik olanla gerçekliğin gösterilmesini önemser. Bu Belinski için devrimci bir durumdur. Zaten Gogol estetiğinin arkasında bu vardır. Aslında Belinski'nin estetik anlayışı Gogol'ün sanat eserlerinde ortaya çıkmıştır. Bu durumda rahatlıkla diyebiliriz ki Gogol'ü var eden Belinski'nin estetik anlayışıdır. Gogol'ün *Müfettiş* oyununu seyredenlerin, bu biziz ya, deme şaşkınlığına düşme nedenleri budur. Lenin, Rusya'da kapitalizmin gelişme sürecinde yığınla Çiçikov'un olduğunu, toprak ağalarının ölü canları bu şekilde sattığını söyler. Bu anlamda Gogol'ün sanatı tipik olgular üzerinden tip yaratarak gerçekliği gösterme anlayışıdır diyebiliriz bir anlamda.

Belinski'nin estetik anlayışı aynı zamanda feodalizme, çara karşı yapılan mücadelenin üzerinden şekilleniyor. Bu durumu Lukacs şöyle belirliyor. "*Belinski'nin görüşüne göre, Gogol döneminin ortaya çıkışı, Gogol gerçekçiliğin zaferi için mücadele, mutlakiyete ve feodalizme karşı demokratik devrimci mücadelenin yoğunluğunun gittikçe arttığı bir zamana rastlıyordu*"(10) Bu anlamda, Belinski'nin estetik anlayışı onun köktenci, devrimci istemlerinden gelir. Onun son yıllarında Feuerbach'a doğru kaymasının nedeni de budur. Hegel'i şöyle eleştirir bir mektubunda Belinski. "*Düşüncelerimi soyut akla dayandırdığımı sanma, hayır, geçmişi yadsımıyorum, tarihi yadsımıyorum, onlarda ideanın kaçınılmaz ve rasyonel açılımını görüyorum, bir altınçağ istiyorum, ama geçmişin altınçağını, vahşilik düzeyindeki bilinçsiz bir altınçağ değil, toplum, hukuk evlilik tarafından hazırlanmış olanı kısacası, bir zamanlar rasyonel olup şimdi aptalca ve önemsiz şeyler olarak görünen her şey (insanlığın birikimleri) üzerinden hazırlanmış bir altınçağ*"(11) Bu anlamda bireyin durumunu değiştirmesi için sürekli yazılar yazar Belinski. Hayır, ona göre insan soyut bir akla tutsak olamaz. 1846yla birlikte artık Feuerbach'ın etkisindedir. "*Bedeni olan bir insan olduğunu söyler, daha doğrusu bedeni yüzünden insan olan bir insan*"(12) Bu anlamda, sürekli ileriye gidişin ve insana bağlılığın simgesidir Belinski.

Belinski ölümcül derecede hastayken 15 Temmuz 1847'de Gogol'e yazdığı mektup, onun nasıl yüklü devrimci istemlerle yaşadığını gösterir. Çarlığa ve feodalizme duyduğu o büyük tepkiyi. Bu tepkiyle Gogol'ü yeniden halktan yana döndüreceğini sanıyordu. Belinski o mektupta, Gogol'ün soylu görevine ihanet içinde olduğunu söylüyor. Gogol'ü kırbaç meraklısı, kabalığın havarisi, karanlıkçılığın ve gericiliğin savunucusu diye suçluyordu. Ve söyle diyor, Gogol'e: "*Hayır! sizin kafanızda aydınlanma değil, tam tersine, kararma ve karışıklık var.*"

Aynı yazıda şunu da söyler Belinski. "*Ben yarım konuşmayı da, üstü örtülü konuşmayı da beceremem: doğama aykırıdır böyle şeyler. İster siz kanıtlayın, isterse zaman kanıtlasın size karşı yazdıklarımda yanıldığımı, böyle bir şeye ilk sevinen ben olurum, ama size söylediklerimden zerre kadar pişmanlık duymam. Burada sizin kişiliğiniz, benim kişiliğim değil artık söz konusu olan: gerçekler, Rus halkı, Rusya gibi, benim kişiliğimden de hatta sizin kişiliğinizden de üstün kavramlar söz konusu burada*"(13) Biz bu yazıda Belinski'nin bir özelliğini görürüz. Hayır, sadece Belinski'nin değil Çernişevski'nin ve Dabrolyubov'un bir özelliğini, Rus Edebiyatı'nın büyüklüğünün ardındaki bir özelliği. Evet, Rus eleştirmenleri yarım konuşmayı, üstü örtülü konuşmayı beceremezler. Doğalarına aykırıdır bu. Aynı yan Rus edebiyatçılarında da vardır. Rus eleştirmenlerinin birinci özelliği içtenlikleridir. Belinski'nin eleştiri yazılarının 1862'de basıldığında bir ayda 12 bin satılmasının nedeni budur. Onlar, öznelliklerini, bütün yazı içine yayarlar. Onlarda biz, onların bütün insani yanlarını görürüz. Acılarını, sevinçlerini, tutkularını, üzüntülerini. Ama bütün acıları, üzünçleri, sevinçleri o koca Rusya olmuştur sanki. Yazmak, savaşmak, etik ve estetiği birleştirmek için koştururlar, eylem halindedirler sürekli. Rusya'yı kurtarmak ya da kurtarmamak her şey onun içinde düğümlenir. Rusya'nın acısı, sevinci kendi acısı, sevinci olur. İşte Rus eleştirmenlerinin, edebiyatının büyüklüğü buradan gelir. Peki, nedir Rusya, onlar Rusya'ya nasıl bakarlar, ona yazı içinde gireceğim. Ama burada bir başka yan daha var onu da söyleyeyim. Belinski, *Bir Eflatun Tercümesi Münasebetiyle*, adlı yazısında şöyle diyor. "*Sokra-*

tes'in bilgeliği, herkesin elde edebileceği, herkesin anlıyabileceği bir bilgeliktir. (...) Eski çağı ancak bilgeler yaratabilirdi. Orada hayatın bütün olayları, ayrılmaz bir bütün halinde birleşmişti. Kahin, bilgin, sanatkar, tüccar, asker, her şeyden önce insandı, vatandaştı. (...) Öğretim, hem ruhun, hem bedenin gelişmesiydi; çünkü yalnız sağlam bedende sağlam fikir bulunabilirdi. Orada düşünmek inanmak, inanmak da düşünmek demekti. Ahlâki bir kanaat sahibi olmak, her zaman ölmeye hazır olmak demekti. Bilimle sanat, hayattan, düşünme tarzı da, hayat tarzından ayrı değildi'(14) Rus eleştirmenlerin en önemli özelliği budur. Onlar eyledikleriyle, yaptıklarını bir tutmaya çalışmışlardır. 19. yüzyılın Sokratesleri olmaya çalışmışlardır. Onların acıları, trajedileri bu olgularla anlaşılır ancak. O büyük yabancılaşma içinde, sadece insan olmaya çalışarak, insanı savunarak ayakta durmuşlardır. Bu anlamda örnek aydın tipleri olmuşlardır Rusya'nın. Dün ve bugün onların üstünün örtülmeye çalışılması, kaba gerçekçi diye suçlanmaları, direkt onların nasıl bir aydın, nasıl bir insan sorusuna doğru cevap vermelerinden etik ve estetiği birleştirmelerinden gelir. Onların sahici yaşamları, gerçekçi bir estetiği yaratmıştır.

İnsancıl'ın Mücadelesi

Şimdi aynı sorunları biz de yaşıyoruz; yani *İnsancıl* dergisi. Bugün *İnsancıl*'ın üstünün örtülmeye çalışılmasının arkasında direkt bu yanlar vardır. Biz etik ve estetik mücadelenin birliğini savundukça, yani kısacası, eylediklerimizle yaptıklarımızı bir tutmaya çalıştıkça, bu tutarlılığı aydın olan, insan olan herkesden istedikçe üstümüz örtülüyor bizim. Cengiz Gündoğdu'nun yazı içinde bütün içtenliğini yayması, kendini ne filozof, ne aydın, ne sanatçı, sadece insan olarak koyması o sokrates devamcılığından gelir. Bu anlamda Gündoğdu, *İnsancıl* dergisi Belinski'nin, Çernişevski'nin, Dobrolyubov'un takipçisidir. Gündoğdu yazılarında, daha güzel yazı yazmak için somutlama yapmaz. Yani, günlük pratiği içindeki olayları göstermez. Hayır, Gündoğdu'nun böyle bir sorunu yok, yani güzel yazı yazma sorunu birincil değil. Eylediklerı, söyledikleri birbirini tutan bir insan olduğunu göstermek için bunu yapıyor. Geleceğin böyle aydına, böyle bir insana ihtiyacı vardır, bunun bilincindedir Gündoğdu. İşte bu bilinç, geleceğin edebiyatını yaratabilir. Çünkü bu bilinç, her sanat eserine bir estetik nesne, özneleşmiş bir yapı diye bakar. O sanat eserinde kendini bulacağı, kendini özneleştireceği yanlar arar, Belinski'nin estetiği de budur Çernişevski'nin... Dobrolyubov'un da. İşte bizim kızgınlığımız, sevincimiz bu olguları bilinçli kavramakla anlaşılabilir ancak. Peki sanat eseri, gerçekliğe uyuyor mu, uymuyor mu sorunu, insani mi, insansız mı, sorunu. Bu sorunlar Belinski'de de var, ama köklü bir şekilde Çernişevski ve Dobrolyubov bu sorunları tartışıyor. Biz de, o sorunlara doğru yol alalım.

Latin Şiiri

VİRGİL (M.Ö. 70-19)

Ölüm

Ölüm kulağımı çekiyor
Ve "Yaşa", diyor bana,
"Bak, haa, geliyorum," diyor.

Türkçesi: Anıl Meriçelli

Alıntılar

1. Bertram. D. Wolfe. *Devrimi Yapan Üç Adam.* Çev: Yunus Murat. B.F.S. 1989
2. Belinski. *Yazılar*, Çev: Mazlum Beyhan. Yön Yay. İstanbul.
3. Andrzej Walicki. *Rus Düşünce Tarihi.* Çev: Alaaddin Şenel. V. Yayın. Ankara. 1987.
4. A.g.e
5. Afşar Timuçin. *Estetik.* İnsancıl Yayınları, İst. 1998.
6. Plehanov. *Toplum, Sanat, Eleştiri*, Çev: Asım Bezirci. Evrensel Yay. 1991. İst.
7. A.g.e.
8. Belinski. A.g.e.
9. Andrzej Walicki. A.g.e.
10. Lukacs. *Avrupa Gerçekçiliği.* Çev: M.H.Doğan Payel Yay. İstanbul. 1977.
11. Andrze Walicki. *Rus Düşünce Tarihi.* A.g.e.
12. A.g.e.
13. Belinski. A.g.e.
14. *Tercüme Der.* M.E.B. 1945. Say. 29-32.

ELVAN BİR AŞK TÜRKÜSÜ

Lütfiye AYDIN

Güney Amerikalı yazar Vasconcelos -sanırım- ünlü *Şeker Portakalı*'nda anlatıyordu: Yapıtın kahramanı çocuk Zeze'nin en büyük zenginliği düşgücüdür. Onca yokluk, yoksulluk içinde kendi kurguladığı bir dünyada gönlünce yaşayan Zeze'nin bir de arkadaşı vardır. O dönem gösteri dünyasının yıldızlarından olan Maurice Chevalier, her akşam kahramanımızın ziyaretine gelir, yatağındaki Zeze'ye biraz yarenlik ettikten sonra da pencereden atlayıp gider. Chevalier gözden yittikten sonradır ki kahramanımız mutlu uykusuna dalar. Ancak yıllar sonra Zeze, yazar Vasconcelos olarak dansçı/oyuncu Chevalier'yle karşılaşınca biten büyü yerini derin bir düşbozumuna bırakacaktır. Gerçek Maurice Chevalier, o düşçü çocuk Zeze'nin imgelemindeki kadar güzel, sevimli değildir. Hatta hiç değildir.

"*İnsan kendini anlatan kitapları sever*" diye okumuştum bir yerlerde vaktiyle. Ben, bu sözü, "*okur kendine yakın dünyaları, insanları anlatan kitapları sever*" diye yorumlarım hep. *Şeker Portakalı* kitabında da kendi çocukluğumu mu bulmuştum nedir, çok etkilenmiştim... Çünkü ben de çoğu yaşıtım gibi oyuncaksız bir çocukluktan geliyordum. Bırakalım yıldönümlerinde bize armağan olarak cicili bicili bebekler, minyatür arabalar filan alınmasını, kendi yaptığımız oyuncaklarla oynamak bile yasaktı neredeyse: Ayıptı, günahtı, zaman kaybıydı, müsriflikti, özetle zararlı (!) bir şeydi işte. Sanıyorum bizim kuşak biraz da bu yüzden kendi içine bakmayı, kendi kurguladığı dünyaların gizemli dehlizlerinde upuzun yolculuklar yapmayı öğrendi. Belki de bu yoksulluklar, yoksunluklar, haksızlıklar nedeniyle Can Yücel'in söylemiyle "*fikrimiz, canevimiz*" öylesine "*açıldı*" ki verili dünyayla yetinmedik; dahası onu değiştirmeye, güzelleştirmeye kalktık. İşte yüreklerimizde tutuşan o ateşin en harlı dönemlerinde tanıştık artık vitrinlere çıkabilmiş Nazım'la. Sonra Ahmed Arif'le. Enver Gökçe'yle, Berin Taşan'la, A.Kadir'le, H.İ.Dinamo'yla, Atilla İlhan'la, öteki toplumcu ozanlarla. Hasan Hüseyin'le de elbet... Ancak benim bireysel tarihimde bu sanatçımızla (yapıtıyla) karşılaşmak Beyler Sokağı'ndaki kitapçı vitrinlerinde değil, hiç beklemediğim bir anda, İzmir/Buca'da, okulumun dillere destan güzellikteki bahçesinde, bir çam ağacının altında oldu. Adını hâlâ bilmediğim, ancak yüzünü hiç unutmadığım esmer, gözlüklü, yaşıtım bir genç kızın uzattığı *Temmuz Bildirisi*'nin 1965 tarihli ilk baskısıyla. Bir-iki H.Hüseyin kitabı daha vardı kızın elinde ama o kitaplar içinde bende en çok iz bırakanı *Temmuz Bildirisi* oldu. Hemen yutarcasına okuduğum şiirlerden en çok etkilendiğim de *Azime*'li *Temmuz Bildirisi*:(1)

yolumun üstünde bir top temmuz -sen ne çok
sevilgensin
ey tutsak kırmızım benim, emzikli dalım,
kavgabayrağım ey
anamın toprak ağırlığı, yaramın dişikurdu,
sabahım
sen ne çok temmuzsun ey tükenmeyen-
ey benim köprülü suyum
diri yanım, susuzluğum, mahpushanem,
zincirim, kızgın arefem benim
yanıyor yumruklarım susmaktan
içimi susturmaktan karanlığı boyamaktan,
ve gözgöze serpilip gelişenle
hiçkimse

hiçkimse bilemeyecek yörüngede
neden temmuzlar tutuştuğunu
suya süren kısrakların al susuzluğunu
geceleri mektupların acılığını
ölçülerin hiçliğini hiçkimse
içkilerin yenikliğini
hiçkimse bilemeyecek
hiçkimse

benim yalnızlığım başka
-dinamit bilmiyor kimse
'kızılırmak gibi dağlar başında'
dağlar başında gibi bir kızılırmak
hiçkimse
hiçkimse
hiç

gözlerine baka baka eşkıya olmak

O zamanlar mektup yazmanın, mektup almanın tadı vardı henüz. (Özlemin de elbet.) Ben de yüreğime sığdıramadığım coşkularımla mektuplar yazardım eşe dosta. Gurbet kokusu sinmiş o mektuplara mutlaka bir iki şiir koyardım. Yatılı okul yalnızlıklarıyla pek örtüştüğü için olmalı, en çok alıntıyı bu kitaptan yaptığımı anımsıyorum; çünkü yaza ya-

za çoğunu ezber etmiş olmalıyım ki, bugün bile Hasan Hüseyin diyende gönlüme hemen *Üçüncü Cemre* düşer; dizeler dilimden, kendiliğinden dökülür. Sonra *Öteki Yalnız*. En çok da Azime'li şiirleri anımsarım. Özellikle 2. bildirideki şu dizeler;

sen geldin
bademi çiçek açar gibi geldin, düşte sever gibi
geldin ey kavgabiçim
yepyeni bir düzendi gelişin, yoluna
başkoyduğum ülkemdin
eskidi birden kentler, eskidi gökyüzünün çok
uzaklığı, eskidi hep
öldü bakkal, öldü bakkalbiçim, öldü bakkalbiçim
aşk
bu senin gözlerindi ey benim ülkem
-arılar oynaşan içinde
bu senin duruşundu ey kavgabiçim
- en haklı silah güzelliğince
güneş gibi acımasız, toprak gibi unutkan,
tohum gibi umutlu
sen geldin ey benim özlemim ülkem, kadınım
devrimbiçimim
yıkıldı ölülerin öğlesonu sarılıkları

Beni allak bullak eden bu dizeler, o zamanlar hemen yanında bir de soruyu getiriyordu:

Ozanın *"kutuplarını değiştiren"* bu hanım nasıl biriydi acaba?...

Zaman içinde, tıpkı çocuk Zeze gibi yaptım; ben de kendimce bir Azime kurguladım: Duruşu *"kavgabiçim"*, *"haklı bir silah güzelliğinde"*ki bu kadın mutlaka amazona benzer biri olmalıydı. İri yarı, anaç, ilkeli, ödünsüz, Doğu güzeli bir kadın... Belki hemşehri bile çıkabiliriz... Tanışacağız elbet. Günün birinde mutlaka tanışacağız, başka yolu yok.

İnsan bir şeyi çok isterse olur derler ya, galiba doğru... Ben de ozanın *"ey benim ülkem"* dediği kadınla 80'li yıllarda Ankara'da, ozanın hastaneye düştüğü günlerde karşılaştım. *"Azime hanım"* dediler. Ancak hiç de düşlerimdeki esmer, iri yarı kadın değildi karşıda oturan. *"Kan"* dedi. *"Birilerinden bulduğumuz kanda sarılık mikrobu varmış."* Yoğun bakımdaki Ozan Hasan Hüseyin'e kan arayan Azime hanım mutsuzdu elbet, yorgundu fakat dirençliydi.

Varlığımı farketmemişti bile. Tanıştırılmadık. Ancak üzgündüm. Çocuk Zeze gibi düşlerim yıkılmamıştı ama böylesi tatsız koşullarda tanışmayı da düşünmemiştim doğrusu. Kurgularıma uyan tek yanı Azime hanımın *"içlerinde galiba uranyum var"* dedirten gözleriydi.

Yaşamla kavgası hep süren Azime Korkmazgil'le daha sonra tanıştık, ozanı sonsuzluğa yolcu ettikten epey sonra... Her şeye karşın ayaktaydı, dinamikti, kararlıydı, ilkeliydi. Hasan Hüseyin'in *"diri yanım, susuzluğum, mahpushanem, zincirim, kızgın arefem benim"* dediği Azime'yle, nasıl olduğunu bilmeden dost olduk. *Acılara Tutunmak*'mıydı ortak dilimiz, yoksa Anadolu kızı olmak mı, bilemem. Sevdik birbirimizi, özledik, uzun uzun mektuplar yazdık karşılıklı. İşte o mektupları okurken hep aynı sorular takılıyordu kafama: Niçin profesyonelce yazmıyordu Azime Korkmazgil? Bu güzel dil, mektuplarındaki anlatım ustalığı; bu birikim, çözümleme gücü ne diye somut yapıtlara dönüşmüyordu? Hele, daha Hasan Hüseyin'le tanışmadan önce önemli dergilerde yazılar yayınlamış bir kalem ne diye susar?.. *"Seninle ikimiz bu dünyada yüzyüze, 20. yıl 6 ay, 8 gün 8 saat kaldık"* diye 1963 Haziran'ında başlayan o sevda öyküsünü kaleme almamış, kağıda dökmemişti henüz. Ancak yazılmamış biçimiyle o öyküyü hep içinde taşıdığını biliyordum Azime'nin. Kimbilir ne zaman fırsat bulup yazacaktı, nasıl yayınlatacaktı?!..

Günün birinde her şey duruldu, usulca netleşti, sıra yazmaya da geldi.

Yazılma serüvenini yakından, sevgiyle izlediğim *Gökmavisi Bir Türkü*'nün(2), ilk cildi basılmıştı sonunda. Daha dosya biçimindeyken Ağlasun'da 3-4 günde, soluk soluğa okuyup bitirdiğim 629 sayfalık ilk kitap elimizdeydi artık. Okuyan herkeste *"Mutlaka filme çekilmeli"* duygusu uyandıran o sevda destanı için bugün de aynı şeyi düşünüyorum. Saray asıllı aile öykülerini yere göğe sığdıramayan medyamızın, 60'lı yılların çalkantılı Türkiye'sini fona alarak eşsiz güzellikteki bir sevdayı çizen, sosyal uyanışla koşut büyüyen neredeyse mitolojik bir aşkı ezgileyen bu yapıtı görmezden gelmesi artık şaşırtmıyor beni. Hal böyle olunca, onlar ilk kitaptan 5 yıl sonra yayınlanan 2.cildi de(3) umursamayacaktı elbet. Ancak *"19 yılın ufak penceresinden başını uzatan yazarın, boşluktan 'rasgele aldığı bu 40 gün"*ün öyküsünü umursayanlar var.

"Doğayı sevda gibi yaşamak, aşkı doğa gibi algılamak... benim dinim, sanırım bu!

Yanıma döndüm. Yatakta yalnızdım.

Ve pencerenin yarısını kapatmış nefti ceviz dalının, belli belirsiz kıpırdayan yaprakları arasından gördüğüm kadarıyla, ala bir bulut vardı evin üstünde. Dünyanın bu köşesinin büründüğü yakıcı hava, birazdan serinleyebilirdi mesela! Alabulut, şöyle bir silkinip dökebilir yağmurunu, döker ve sağılır gider Batı'ya..."

Aşk sözcüğünün hemen 'yasak' kavramını çağrıştırdığı ülkemde bu okumuş yazmış Yörük kadını, bir başka yerde bakın ne diyor?

"Seni açık, aydınlık, pırıl pırıl bulduğum sabahlar, içimi boydan boya saran, benliğimi doldurup ta-

şıran yaşama sevincinin adı oluyordu aşk.

Aşkla kalktım yatağımdan, açık pencereden eğilip sokağa göz attım. Uzun uzun gerindim. Evet sapasağlamdım. Aynı gerinme duyumuyla tahta sundurmaya çıktım. İlk iş her zaman yaptığım gibi asma yapraklarını araladım, birkaç üzüm koruğu attım ağzıma; sonra, hemen önümde yükselen Akdağ'a kaldırdım gözlerimi;

- Ne kadar güzel bir dağ... Bu bizim dağımız diye geçirdim içimden."

Gök Mavisi Bir Türkü İçin Hasan Hüseyin'e *Ağlasun Ayşafağı* yapıtını yazdıran dönemin 40 güne sığdırılmış öyküsü de diyebiliriz. Ancak onlarca yılı da içeren, binlerce dizeyle anlatılabilmiş, bir dönemin öyküsü. Masal güzelliğinde bir yöre, destansı bir aşkla birleşince ortaya böyle bir kitap çıkmış işte...

Boranı, fırtınası bol bir ozanla yıllar yılı yaşamak, o yaşamı yakından izlemek, bir yaratım sürecinin sancılarını da sonucun güzelliğini de paylaşmak sizce de ilginç değil mi?... Hele bu paylaşım, sevgi dolu bir kalemle ustalıkla anlatılıyorsa?

"Pek güzel anılarla ve eşsiz bir yaşanmışlıkla aynlıyorduk Ağlasun'dan. Bir dolu öykü notundan ve şiir taslaklarından başka; Ankara'ya bir şey götürüyordun sen, ayrı bir dosya; Kızılırmak Dosyası"

Gök Mavisi Bir Türkü'nün bir de dilsel özelliği var. Kendi dilinden -neredeyse- utanan sözümona okuryazarları elbette hiç ilgilendirmeyecek, ancak dil ülkesini seven içtenlikli okurların hiç gözden kaçırmayacağı bir özellik bu: Azime Korkmazgil, Göller Yöresi'nin, Ağlasun'un diline sevgiyle dokunarak, özenle saygıyla işliyor bu dili. Unutturulmak istenen güzel Türkçemize de eşsiz katkılarda bulunuyor. Halkımızın bin yıllardır yaşattığı sözcükleri, bunlardan türettiği deyimleri, savsözleri de cömertçe sunuyor okuruna. Yazarın görevlerinden biri de şayet dilini geliştirip zenginleştirmek ise -ki öyledir- Azime Korkmazgil bunu başarıyla yapıyor. Dede Korkut'tan Yunus Emre'ye, Karacaoğlan'dan Pir Sultan'a uzanan geleneğin bir yerinde aydınlık bir dil savaşçısıdır da yazarımız.

Gök Mavisi Bir Türkü'nün üçüncü cildini beklemenin sıbırsızlığıyla; kalemine, gözlemlerine, yüreğine sağlık Azime Korkmazgil diyerek...

Dipnotlar:

1- *Temmuz Bildirisi*, Bilgi Yayınları, 1984.

2- *Gök Mavisi Bir Türkü*

1. Baskı: Temmuz 1995 Prospero Yayınları.

2. Baskı: Mart 2000 Ceylan Yayınları 51.

3- *Gök Mavisi Bir Türkü (2. Cilt)*, Nisan 2003, Ceylan Yayınları 105.

KÖR BAYKUŞ

Hey kör baykuş, kör baykuş
Benim göğümde uç
Geceme kon, şarkımı dinle
Gözlerinin dipsiz karanlığına gizle

Sonra kon penceresine
Gül dinler gibi bülbülü
Dinle türküsünü
Benimkinin yanına
Gözlerinin dipsiz karanlığına gizle

Hey kör baykuş, kör baykuş
Gamsız ulağım benim
Elbet açılacak bir gün gözlerin
Elbet doğacak gün
Ele verecek gözlerin aşkı
İnce bir keman sesi yayılacak
Yeryüzü en güzel sese uyanacak o gün...

Eylem Hacımuratoğlu

A. Kadir "AYNI YOLDAN"*

Nursen URAL

A.Kadir'i Beklemişim

Kelimeler, yazıya dökülürken ne çok zorlarmış insanı. Hele A. Kadir gibi şiirden dünya yaratan birini anlatmaya kalkınca, bütün kelimeler sıradanlaşır. A.Kadir, Nazım'dan nasıl etkilendiyse ben de A.Kadir'den o kadar etkilendim. Şairimizi ifade etmekte zorlandığım için, Sennur Sezer'in A.Kadir için söylediklerinin bir kısmını aktarmak istiyorum. *"Bence A.Kadir toplumcu şiirimize bireyi getiren ozanlardandır. Şiiri, bireyin kaygılarından, acılarından, sevinçlerinden yola çıkar, önce ulusal sonra uluslararası ortak bir kaygı ve sevince ulaşır."(1)* A.Kadir'in *Yaşantım*'la başlayan şiiri, *Bizim Sokak*'ta adımlar, İtalya'nın Musollini'si, Almanya'nın Führer'inden (faşistleri) Filistin'in ezilen halklarına uzanır, şiirin diliyle. Dili zengin, ufku geniş ozanı anlatacak dil zenginliğimin olmayışı kaygılandırıyor beni.

Sunum yapacağım günün gecesi hiç uyumadım. Berrin Taş ve Cengiz Gündoğdu, beni rahatlatmaya çalıştı. Ama pek başarılı olamadılar. A.Kadir'i anlatırken, onunla birlikte hapiste, askerde, sürgündeydim. Benim sürgünlüğümse daha çoktu. Yirmi yıl, içimdeki sürgünden kurtulmak için, A.Kadir'i beklemişim. Unutmaya hakkım olmadığını *İnsancıl*'da öğrendim. Oysa önceleri, her gün yaralı yüreğimi sardığımı sanmış, her gün daha büyük yaralar açmışım.

A.Kadir'in *Bugünün Diliyle Hayyam* adlı eserindeki *Şeyh ile Orospu* kendisi olmayanların aynasıdır. *"Bir şeyh dedi ki bir orospuya:/ 'Sarhoşsun kızım sen oldum bittim,/ bugün birinin koynundasın, yarın birinin'/ Orospu bakıp bakıp şeyhin suratına, ne dese:/ 'Ben dediğin gibiyim, şeyhim, doğru,/ ama sen, şu gördüğüm gibi misin?' "* A.Kadir'in üretkenliği Hayyam'la, Tevfik Fikret'le, Mevlana'yla buluşturdu yeni kuşakları. Ben de sizleri A.Kadir'le buluşturayım...

Asıl adıl Abdülkadir Meriçboyu'dur. (1917-1985) 1940 kuşağı toplumcu şairlerinin yenilmez, direngen, seçkin şairlerindendir. Makedonya'nın Manastır ilinden, İkinci Meşrutiyet'ten sonra (1908), İstanbul'a gelip Eyüp'e yerleşir ailesi. Babası Harbiye Nezareti'nde katip subay, annesi halis köylü kadınıdır.

Beş yaşında mahalle mektebine gider. İmam, yaramazları, dersini yapmayanları falakaya yatırır. Haksızlığa karşı isyanının ilk tohumları burada atılır. Sekiz yaşında babasını kaybeder. Anne, üç çocuğuyla, kocasından bağlanan maaşla geçinmeye çalışır. Eyüp Ortaokulu'na gider. Yazları sepet örerek, kurabiye satarak ve kahveci çıraklığı yaparak okul masraflarını karşılar. Okulun yanındaki Halkevi'ne gider. Burada kitapların, şiirlerin çeşnisini okur. İstemeyerek, ağabeyinin zoruyla, Kuleli Askeri Lisesi'ne yatılı girer (1933). Lise ikinci sınıftayken annesini kaybeder. Bu sarsıntıyla ilk şiirlerini kaleme alır. İlk şiirleri aşk ve ölüm üzerinedir. Bu şiirler *Akın* gazetesinde yayınlanır.(2) Lise sondayken Nazım'ın şiirleri geçer eline. Bu şiirler, daha önce okuduğu bireyci şiirlerin etkisini silip süpürür. Yepyeni bir dünyanın kapıları açılır önünde. Nazım'ın *Taranta-Babu'ya Mektuplar* adlı kitabından çok etkilenir. Faşizmin gerçek yüzünü bu kitaptan öğrendiğini söyler. Okuduğu kitaplarda seçiciliğe önem vermeye başlar. Balzac, Tolstoy, Gorki, Dostoyevski, Ibsen, Victor Hugo gibi yazarların eserlerini okur.

Harp Okulu Olayı: 1938 ve Nazım Hikmet'le Dostluk

1936'da liseyi bitirince Ankara Harp Okulu'na girer. Okulda, *Başak* adlı duvar gazetesini çıkarır.(3) Edebiyata meraklı arkadaşlar edinir. Nazım Hikmet'in şiirlerini gizli köşelerde okurlar. Bu tarihlerde Alman faşizmi azgınlaşır. Ortadoğu'da tam bir egemenlik kurar. Bu hem ülkemiz hem de insanlık için büyük bir tehlikedir. Okulda, ırkçı, faşist gruplarla tartışırlar. A.Kadir ve otuz arkadaşı, faşistlerce ihbar edilir ve tutuklanır. Ocak 1938'de. Nazım Hikmet olayın içine sokulur. Mahkeme iki ay sürer. Askeri mahkemeye verilirler. Nazım, askerleri askeri isyana teşvikten, A.Kadir ve arkadaşları askeri isyandan yargılanır. Nazım on beş yıla, A.Kadir on aya mahkum olur.

Şiirleriyle büyülendiği Nazım'la mahkeme salonlarında tanışır. Oturum aralarında konuşurlar. A.Kadir'in mahkemedeki konuşması, Nazım'ın hoşuna gider. A.Kadir daha sonra çocukluğunun yol göstericisinin annesi, gençliğininkinin Nazım Hikmet olduğunu vurgular.

Hapisten çıkınca okulla ilişkisi kesilir ve askere er olarak alınır. İki buçuk yıl ilden ile sürülmesiyle

geçer askerliği. Bu sürgünlüğü içselleştirerek, memleketi, bu toprağın insanını asker ocağında daha iyi tanıdığını söyler. Mapus şiirlerine asker ocağı şiirlerini katar. Bu arada İkinci Paylaşım Savaşı başlar. Alman ve İtalyan faşizminin dünyayı ne hale getirdiğini ilericiler, aydınlar görebilir, bu durum için üzülürler. Yardakçılarla ırkçılarsa sevinmektedir. O dönemlerde İstanbul'da anti-faşist iki dergi vardır. *Ses* ve *Yeni Edebiyat*. A.Kadir imzasıyla şiirlerini bu dergilere gönderir. Edebiyat dünyasına girmesiyle çıkması bir olur. İki dergi de kapatılır.

Sıkıyönetim Altında İstanbul ve Yürüyüş Dergisi

1941'de terhis olur ve İstanbul'a döner. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne girer. Gündüzleri fakülteye devam eder, geceleri de *Tan* gazetesinde düzeltmenlik yaparak ekmek parasını kazanır.(4) Ekmek, vesikayla verilir, şeker yerine üzüm kullanılır. Çoğu gazete açıktan açığa faşizmi destekler.

Şiir, burjuvazinin tekelinde, meyhane köşelerinde yozlaşmış ellerdedir. Nazım, Bursa cezaevindedir. A.Kadir, ondan gelen şiirlerle moral bulur, onları yayınlayacak köşe arar. Faşizm ve emperyalizme karşı savaşmanın yolunun kalem olduğunu bilir.

Yürüyüş dergisinin yönetimini üstlenmesi önerilir. Toplumcu yazar, şair, ressamlardan bir kadro oluşturulur. Sait Faik, Orhan Kemal, Kemal Bilbaşar gibi öykücüler, Niyazi Akıncıoğlu, Cahit Irgat Çaloğlu, Rıfat Ilgaz, Sabri Soran, Ömer Faruk Toprak ve A.Kadir gibi şairler, vardır bu kadroda. Nazım'dan sonra gelen şairlerin çekirdeği oluşturulur böylece. Nazım'dan gelen birçok şiir, takma adla yayınlanır. Dergide faşizme ve emperyalizme karşı şiirler yayınlanınca, faşizmin çanak yalayıcılarının bombardımanı başlar. A.Kadir'in *Bir İnsan: "Seni bir gün/çekip aldılar topraktan,/ benzedin köksüz bir ağaca./ Önce öğretiler sana uygun adımı,/ sonra büyük şehirlerini gösterdiler Avrupa'nın./ En muazzam saraylar karşısında bile sen/ evini unutamadın.// Varşova'da kaputun kaldı,/ Dunkerk'te arka çantan./ Düştü bütün fotoğrafların Sivastopol'da./ Bir şafak vakti Paris'te bıraktın zavallı yüreğini/ kurşuna dizilenler karşısında.// Lanet okusunlar sana bırak,/ iyi bir asker olamadın diye./ Ölmesini bildin ya sen arkadaş kurşunuyla,/ iki çürük patatesi/ ekmek torbanda unutarak."* şiiriyle Nazım Hikmet'in, İbrahim Sabri takma adıyla, (İbrahim, A.Kadir'in göbek adıdır. Sabri de babasının adıdır.) yayınlanan *Dünya, Dostlarım, Düşmanlarım, Sen ve Toprak* adlı şiiridir, jurnallenenler. *Çınaraltı* dergisinde çalışan Orhan Seyfi Orhon'un köşesinde jurnallenirler. (Usturuplu jurnal nasıl yapılır? Merak edenlerin A.Kadir'in *Mutlu Olmak Varken* adlı şiir kitabının önsözünde *Allah Cümlemize Rahatlık Versin* bölümünü okumasını öneririm.)

Aynı Orhan Seyfi, Aydabir dergisinde (1935-1936) Nazım'ın şiirleri ve Sabahattin Ali'nin öykülerini yayınlardı. Kapitalizm insanları metalaştırır ve nobran yapar. İşte altı yılda nobranlaşan nobrana Ömer Hayyam'dan bir dörtlük, *Sakın Ha: " İyi yürekli mi, akıllı mı yanaş korkma./ Nobran mı, yetersiz mi, kaç bucak bucak./ Akıllı insan zehir sunsa al, iç./ Nobran bal şerbeti uzatsa, sakın ha!"* Yalnız Orhan Seyfi nobran değildir. Bir sürü nobran arkadaşı vardır. A.Kadir salyalarını akıtanları "İt ürür, kervan yürür" diyerek, hiç dikkate almaz.(5)

İlk Şiir Kitabı: Tebliğ ve Sürgün

Tebliğ, on sekiz şiirden oluşur. Bu kitaptaki şiirler İkinci Paylaşım Savaşının getirdiği yıkımlar, savaşa karşı insan direnci, ölüme karşı yaşam direnci içerikli şiirlerdir. Kitap on beş gün kitapçı vitrinlerinde kalmadan sıkıyönetimce toplatılır. Şair tutuklanır. Dört gün, dört gecesi sorguda geçer. On yedi gün süren tutukluluk ardından sürgüne gönderilir. *Hani Bir Zamanlar: "Bundan sonra/ ne top,/ ne kurşun,/ ne tank,/ Ne o namussuz düşman./ Ne bir parça güneş, / ne bir bardak su,/ ne gülmek,/ ne konuşmak.//Bir ağaç duruyor yolun üstünde,/ gölgesi yere düşmüş,/ dalları sarkık.// Bir de sen,/ kolsuz,/ ayaksız,/ ufacık./ Dağılmış yanında cıgaraların,/ Halbuki biraz evvel,/ yürürken kocamandın.// Akşam oluyor,/ toplar susmak üzere./ Korktu karşı taraf./ Bir cesaret gördü önünde,/ senin gibi ölmek/ imkansız geldi ona,/ biraz da tuhaf.// Şimdi ansızın üzerinden,/ kuşlarla yanyana/ bir bulut geçecek./ Birazdan otlar ıslanır.// Hani bir zamanlar,/ en hoşuna giden şeydi senin,/ yüzünde yağmuru hissetmek!"*(1943). Örneklediğime benzer şiirler nedeniyle dört yıl sürgünde kalır. Bunun adı faşizmdir. Sıkıyönetimce karar bildirilir, sıkıyönetim dışına sürülür. *İkamete memur* olarak. Önce Muğla'ya, iş bulamaz. Ardından Balıkesir'e, altı ay, iş bulamaz. Konya'da muhasebecilik yapar. Adana'ya gider. Orhan Kemal'le görüşmesi sakıncalı görülür, Kırşehir'e polis memuru nezaretinde gönderilir.

Türkiye açıktan değilse de Alman destekçisidir. Savaşa katılmasa da gönül destekçisidir. Almanların yenilgisi kesinleşince, dostlar bizi alışverişte görsün diyerek, savaş açar. Alman uyruklu faşistler Kırşehir'de toplanır. Bunlara ilaç, yiyecek, konut parası verilir. Paralı oldukları halde. Bu durum A.Kadir'in zoruna gider. Bu sırada yol yapımında görev alır. Para biriktirir. 1947'de sıkıyönetim kalkınca İstanbul'a döner. Asker, mapus şiirlerine sürgün şiirlerini ekler. Şiirleri Ali Karasu adıyla bazı dergilerde yayınlanır. Bu şiirlerde faşizm lanetlenir, dünya halklarının özgürlüğe kovuşacağı vurgulanır. Sıkıyönetim, A.Kadir için kalkmaz. Polisçe izlenmektedir. Yıldırma politikaları etkili olmaz. A.Ka-

dir'in gün ışığına çıkması yasaktır. Tüm baskılar, yasaklar onu yolundan alamaz. *"A.Kadir'in adı, çilenin olduğu kadar direncin de adıdır. Kısacası, örste dövüle dövüle çelikleşen namusun adıdır..."*(6)

A.Kadir'e göre, *"Her şey insan için. Kim ki neyi saklar, biriktirir, bir insanın eksiğini kurar saklayan insan. Birinin fazlası birinin eksiğidir."*(7) Eksikleri giderme, eski olanları yenileştirme A.Kadir'in insana gönül borcudur. Abdülbaki Gölpınarlı'yla birlikte Mevlana Celalettin-i Rumi'nin şiirlerini günümüz şiir diliyle yenileştirir. İki yıl sürer bu çalışma. Borca girerek *Bugünün Diliyle Mevlana*'yı kendisi bastırır. Nazım, kitabı okuyunca: *"Harikulade güzel! Büyük Celalettini Rumi ilk defa Türkçe konuştu, hem de nasıl konuştu!"* der.(8) Bu kitap nedeniyle emniyetten çağrılır, değişiklik yapıp yapmadığı sorulur.

Homeros'un *İlyada* destanını şiir diliyle Türkçeye çevirir, Azra Erhat'la birlikte. *İlyada* haksız savaşla haklı savaşın destanıdır. Bir yanda Anadolu'nun bereketli topraklarına göz dikmiş krallar, bir yanda yurtlarını canla başla savunan Troyalılar. Bugünkü emperyalist savaşlara benzer, *İlyada*'da anlatılan. Çalışma altı yıl sürer. Dört cilt olarak yayınlanır. *Türk Dil Kurumu* ödülünü alır.

İkinci Şiir Kitabı: Hoş Geldin Halil İbrahim

"Bu yıl kayısı kurutamadık, Halil İbrahim,/ bu yıl üzüm kurutamadık./ Sen İzmir taraflarındaydın,/ bir soğuk aldı götürdü/ neyimiz var neyimiz yok./ Bu yıl kayısı kurutamadık, Halil İbrahim.// Ağaçlarda ne zerdali, ne erik./ Ağaçlarda ne armut, ne elma./ En güzel aylar hasret gitti, Halil İbrahim,/ en güzel aylar iki salkıma./ bağlarda kütükler utandılar.// Bizim çocukların kimisi Karabük'te, Halil İbrahim,/ kimisi Kırıkkale'de,/ Zonguldak'ta kimisi./ Ağızlarına bir şey komadan gitti çocuklar, Halil İbrahim,(...)" A.Kadir, *Halil İbrahim* şiirinde öznel olanı nesnelleştirir. On beş yıllık suskunluk (susturulmuşluk) bozulur böylece. Kendini elleriyle yeniden yaratır. Bu dönem, baskıcı Menderes iktidarının kurulduğu dönemdir. Gençlik hareketleri yaygınlaşır. İstanbul yine sıkıyönetim altındadır. İlerici şair ve yazarlara İstanbul'dan çıkmaları bildirilir. Onlar ayrılma hazırlığındayken *27 Mayıs Devrimi* olur. İlerici askerler idareye el koyar. 1960'tan sonra ülkede devrim havası eser. A.Kadir şiirlerini *Dört Pencere* adı altında yayınlar. Dört Pencere: (Turan Emeksiz'i anarak) *"Kuş ol, kardeş, beni şakı./ Göğsümde dört kurşun yarası, göğsümde dört pencere.// Bir pencere hürriyet yaylasına./ Göğsümde dört pencere,/ bir pencere kardeşlik ormanına./ Göğsümde dört pencere,/ bir pencere tokluk denizine./ Göğsümde dört pencere,/ bir pencere dünya bahçesine.//(...) Kuş ol, kardeş, beni şakı./ Silerlerse bir gün burdan bu kanı,/ kuş ol kardeş beni şakı,/ kalk ayağa."* (1960)

Bu kitapta Anadolu insanının acı hayatı yansıtılır. İkinci Paylaşım Savaşının getirdiği yıkım, insani bir görüşle sergilenir. Musollini'nin kişiliğinde faşizm canavarlığı taşlanır. *Bir Diktatörün Son Konuşması: " Ben saltanat,/ ben emir,/ ben işçinin, köylünün katili,/ ben günde bir övün yemek,/ ben yaşamamak,/ konuşmamak,/ düşünmemek.// Ben ölüm,/ ben açlık,/ ben zından./ Ben yaralı bir Alman neferinin kaputu/ Kastello Loretta Meydanında sallanan.// Gidin,/ Habeş çocuklarından sorun beni,/ zehirli gaz götürdüğüm çocuklara./ Hepsi kundaktaydılar o zaman/ ve yaşamadılar.// Neden bir çocuk tükürüyor suratıma şimdi,/ neden insanlar bağırıyor böyle akşam akşam,/ neden şu kadının öfkesi var/ısıracakmış gibi?/ ve neden/ elinde başka bayrak taşıyor şu adam?// Ben saltanat,/ ben emir,/ ben işçinin, köylünün katili,/ ben günde bir övün yemek,/ ben yaşamamak,/ konuşmamak,/ düşünmemek.// roma sokaklarında korku ben./ Hürriyetin bileğinde zincir.// Ben, müthiş insan.// Kalçalarından insanları ikiye böldürür,/ erkeklerin gözlerini oydururum./ Ellerim Klara'nın memelerindeyken/ at üstündeymiş gibi/ cesur dururum.// Ben, müthiş insan./ Ben ölüm,/ ben açlık,/ ben zından./ Ben yaralı bir Alman neferinin kaputu/ Kastello Loretta Meydanında sallanan."*

Büyük Bir Adli Hatanın Kitabı'nda otuz yıldır içini hep kavuran, hazmedemediği *1938 Harp Okulu Olayı*'nı yazar. Nazım'ın en ufak bir suçu olmadığı halde, faşizmin demir ökçesi altında nasıl kurban edildiğini belirtir. Nazım'ın kişiliğini gözler önüne serer. Kitap, üç ayın en çok satan kitabıdır. Çetin Altan, 1 Ocak 1967 tarihli *Akşam* gazetesinde yayınlanan yazısında, bedeninde yürek taşıyan herkesin bu kitabı okuması gerektiğini vurgular. *"...bir nefeste okuyacakları bu eser, kanlarını damarlarında donduracak ve onlar da Türkiye'de oynanmış olan oyunların içyüzünü öğrenerek benim duyduğum azabın aynını duyacaklardır. Kişilik yoksunu emir kölelerinin adalet tarihi önünde Türkiye'yi hangi çirkin çerçeve içine oturttuklarını ve yıllar boyu insanları hangi engizisyon umacısının tehdidi altında bulundurduklarını bu kitabı okuyunca bir kere daha anlayacaksınız. Türkiye kendiliğinden geri kalmamıştır. Kasten geri bırakılmıştır. Bu geriliğe karşı çıkmak isteyenler kasten ve her türlü hukuk anlayışı çiğnenerek kahredilmiştir."*(9)

Tüm Şiirleri Bir Kitapta

Tebliğ, Hoş Geldin Halil İbrahim, Dört Pencere adlı şiir kitaplarındaki şiirlerine kırk beş şiir daha ekler. Tarih sırasıyla 1968'de *Mutlu Olmak Varken* adı altında, tek bir kitapla yayınlar şiirlerini. *"Ve geniş bir soluk aldım: En sonunda nem var, nem yok dökebilmiştim ortaya.(...) çünkü sağlığım enikonu bozulmaya yüz tutmuştu."*(10) Beyninin, düşüncelerinin direngenliğine, bedeni de ihanet etmeye başlar. Ölümün sadece bedenini almasını ister,

Mutlu Olmak Varken, geleceğe aktardığı mücadelesidir. Geleceğin ışığıdır. Artık karanlıkta yol almayacağız.

Homeros'un *Odysseia* destanını çevirir. 1970'te yayınlanır *Odysseia*. Asım Bezirci'yle birlikte çevirdiği Bertolt Brecht'in seksen şiirini *Halkın Ekmeği* adı altında yayınlar.(1971)

A.Kadir'in de kurucuları arasında olduğu *Gelecek* adlı aylık sanat dergisi yayın hayatına atılır. Derginin çıkışı öğrenci hareketlerinin yoğunlaştığı bir döneme rastlar. Bir üniversite öğrencisi faşistlerce vurulur. A.Kadir'in *Kanlı Şiirler* adıyla iki şiiri *Gelecek*'te yayınlanır. Dergi sıkıyönetimce kapatılır. Sıkıyönetim komutanlığı adli müşaviri, derginin yazı işleri müdürünü çağırır. *"Söyle ona,"* der, *"bir gün kanlı çoraplarını vereceğim onun eline."* Kanlı şiirler, ölen genç karşısında insancıl duyguları dile getirmektedir.

Ömrünün Sonuna Kadar Sürecek Çalışma

"Bütün dünyada, yüreği ezilen halklar için, yurdu için çarpmış, halkının ve yurdunun özgürlüğü için savaşmış, bu yola kendini adamış ne kadar demokrat, antifaşist, antiemperyalist şair varsa, onları ülke ülke, ulus ulus, bir araya getirip hepsini kendi dilimde, bütün bu ırmakları Türkçemizin denizinde birleştirme işine giriştim." (11)

Dünya Halk ve Demokrasi Şiirleri dizisinin birinci kitabı Fansız, İspanyol ve Portekiz şairlerin şiirlerinden oluşturularak yayınlanır. Afşar Timuçin'le birlikte *Çağdaş Vietnam Şiiri Antolojisi*'ni hazırlar. Amerikan emperyalizmine karşı halkla birlikte savaşmış, Vietnamlı şairlerin seçme şiirlerini Türkçemize katar.

Yeni Adımlar adında ilerici bir dergi çıkmaktadır. Bu dergide A.Kadir'in kendi şiirleriyle birlikte çeviri şiirleri de yayınlanır. Erich Weinert'ten çevirdikleri *Kaldırım Taşları Türküsü*, Nazizme karşı yazılan bir şiirdir. İşte bu şiir nedeniyle yargılanır.

Afşar Timuçin'le birlikte çevirdiği *Portekiz Sömürgeleri Şiiri*, 1975'te yayınlanır.

Altmışıncı Yıldönümü

Türkiye Yazarlar Birliği Başkanı Aziz Nesin'in girişimiyle A.Kadir için bir gece düzenlenir. A.Kadir, geceyi, hayatının en mutlu gecesi olarak değerlendirir. Buradaki konuşmasından küçük bir bölüm aktaracağım. *"Yaşamımda pek öyle yakındığımı sanmam. Bütün çektiklerim helal olsun! Çünkü geçtiğim yol halkımın yoludur. Çetin ve kahırlı bir yoldur. Ama hiç de kapalı bir yol değildir. Herkes gibi benim de bazen arkama baktığım olur, geçtiğim yollara uzun uzun bakarım, ne de olsa taş değilim. Birden sırtım ürperdiğini duyarım. Yüreğim ağırır. Ama yine de tam o anda bana sorsalar, hayata yeniden başlasan hangi yoldan geçmek istersin, diye sorsalar, şu yanıtı veririm gözümü hiç kırpmadan: Aynı yoldan."*(12)

Brecht'ten Üç Kitaplık Seçmeler

Gülen Fındıklı'yla birlikte Brecht'in daha çok faşizme karşı şiirlerini tarih sırasıyla çevirir. *Makinaların Türküsü* (1979), *Karanlık Zamanlar* (1980). Aynı anda *Dünya Halk Demokrasi Şiirleri*'nin üçüncü kitabı da yayınlanır. Brecht'in üçüncü kitabı, *8*, yayına girmeden Türk Silahlı Kuvvetleri yönetime el koyar.

12 Eylül 1980'de (umutların yok edildiği, darağaçlarının kurulduğu, haksızların haklı olduğu, kişilik haklarının olmadığı, sorgulama değil yargılama yılı.) A.Kadir evinden alınır, Samandra'ya götürülür. Orada iki ay kalır. Üç kez sorguya çekilir. Suçunun ne olduğunu soran A.Kadir'e, bütün yaşamın suç cevabı verilir.

Bu dönem ben de acılar yaşadım. Tek suçu insan olmak, insan türüne katkı yapmak olan ilkokul öğretmenim Cengiz Aksakal'ı aldı. On yedi yaşımda umutlarımı, yarınlarımı, sağlımı aldı. Öğretmenim gibi canımı almadıysa da bende kanayan, iyileşmesi zor bir kalp bıraktı.

Serbest bırakıldıktan on beş gün sonra, A.Kadir'e *Hasan Ali Ediz Edebiyat Çeviri Ödülü* verilir. Brecht'in *Karanlık Zamanlar* çevirisinden yola çıkarak, tüm çeviri çalışmalarına verilir bu ödül.

Şiirleri İngilizce, Almanca, İspanyolca, Yunanca, Macarca, Sırpça, Bulgarca, Rusça, Arapçaya çevrilir. Bir ses geldi kulağıma... Bu bir ses değil, bir koro... hem de ne koro. Birçok dilden aynı parçayı söylüyor koro. *Duyar mısın: "Ne der bu zifiri karanlık, duyar mısın?/ Ne der, duyar mısın, bu derin uyku?/ Işı be gök, ışı be toprak, ışı be dal!/ Işı be göz, ışı be diş, ışı be kol!/ Işı be, Işı be, Işı!"* A.Kadir bu koroya katılmış *İnsancıl*'ın sesinde, duyar mısın?

Dipnotlar:

1. Gülen Artaş, Afşar Timuçin, Aydın Hatipoğlu, *A.Kadir*, Sennur Sezer, *A.Kadir'in Şiirleri/ Toplumcu Sanat ve Kişisellik*, Gerçek Sanat Yayınları, 1989.
2. a.g.e. Asım Bezirci, *A.Kadir'in Otuz Beş Yılı*, Yeni Ağ Dergisi, Mayıs 1974.
3. a.g.e. Asım Bezirci.
4. A.Kadir, *Mutlu Olmak Varken*, Can Yayınları, 1994.
5. a.g.e. A.Kadir.
6. a.g.e. Asım Bezirci.
7. a.g.e. Tanju Cılızoğlu, *...Ve A.Kadir*, Sanat-Edebiyat-81,Sayı 2, Temmuz 1981.
8. a.g.e A.Kadir.
9. a.g.e. A.Kadir.
10. a.g.e. A.Kadir.
11. a.g.e. A.Kadir.
12. a.g.e. A.Kadir.

** Edebiyat 1 seminerindeki sunumun metnidir.*

SON YAZI

Halidun Şen'in İnsancıl Dergisi için hazırlamış olduğu ama bitiremediği, son yazısı.
(Aralık 2002 - 19 Ocak 2003

Bundan otuz yıl öncesine, bir eylül öğleden sonrasına gittim. Elimdeki kitap dizlerimin üstüne düştü. Limandan ayrılan geminin güvertesinde, çiseleyen yağmura rağmen, İstanbul'un silüeti gözden kayboluncaya kadar el sallamıştım sağlıklı İstanbul'a. O İstanbul'u, sağlıklı İstanul'u bir daha, hiçbir zaman bulamadım.

Çocukluğum Galata rıhtımına yanaşan ve kalkan gemileri seyretmekle geçmişti evimden, şimdi o gemilerden biri beni alıp bir bilinmeze götürüyordu ve ben bunun bilincinde bile değildim, tek sıkıntım İstanbul'dan ayrılmaktı. Ama, yine de bir şeyler hissetmiş olmalıydım ki, güvertede ıslandığımın farkına varmadan İstanbul'a el sallamıştım. Aslında, geride kalan o sağlıklı günlere el sallamışım, bunu bugün anlıyabiliyorum.

1974 yazında tatilimi geçirdiğim Marsilya'da dört gün kalıp trenle Paris'e geçtim. Paris başka bir dünya, ağaç yaşken eğilir derler, işte Paris'e gittiğimde henüz yaştım. Aynı zamanda ikinci kez dünyaya geldim, getirildim oradaki doktorlar tarafından uzun ve yorucu bir uğraştan sonra. Ama, bırakmış olduğum sağlıklı İstanbul'u bir daha asla bulamadım.

İnsanlar çıldırmış, her taraftan para sesi geliyor, para sokak köşelerinden yatak odalarına kadar çıkmış, afallatan bir şehir olmuş İstanbul, insanlar birbirinin sırtından kazanıyor, garip bir durum. Dostluklar yok olmuş, İstanbul'un güneşi solmuş, göğü kararmış. İnsanlar batan güneşin renklerini görmez, kuş cıvıltılarını duymaz olmuş. Sonbaharın renkleri yok olmuş, ilk-baharın ilk sürgünleri görünmez olmuş bu şehire.

Otuz yılda ne büyük kayıplar vermiş bu şehir. Artık gençler sanal alemde yaşıyor, gerçek dünya unutulmuş, elin sıcaklığı yok olmuş. Ülke döviz. faiz, borsa üçgenine sıkışmış özgürcesine(!) yaşıyor. Benliğini yitirmiş insanlar, markalar konuşuluyor. Bazen, nedir bu kargaşa Tanrım, niye bu insanları makineleştirdin diye soruyorum. Yanıt yok. Her mahallede bir milyoner yaratacağız diyorlardı, eminim şimdi milyarder vardır her mahallede, Türkiye'yi küçük Amerika yapacağız diyorlardı. Yaptılar ve içine ettiler. Bütün değerler para denilen haysiyetsiz kağıt parçasına endekslendi. Böyle bir aptallığı insanoğlu nasıl yapar, anlayamıyorum. Aklım almıyor, bu güzelim yaşamı böylesine köreltmeyi, güdükleştirmeyi. İnsan bu kadar geri zekalı mı? Para uğruna her yer çürük beton doldu, Marmara'nın dibinde yatan canavar uyanmadan bu çürükleri güçlendirme işlemine başlanmadı bile. İstanbul, ölüme mahkum, sehpaya çıkacağı günü beklerken, ne etsem de şunun sırtından kazansam diye güne doğanların şehri olarak yaşamını şimdilik sürdürüyor.

BAĞDAT

Vahşetiyle medya
Göstere göstere gizliyor
Aslına dönen sömürgeciliği

Emperyalizmin
Özgürlük yutturmacası
Bilinçleri canlı ceset yapıp
Düşünmeyi kalıplıyor

Direnişin sönmesi
Ertelese de umutları
Sönmeyen ateşten
Hep yücelir insan

Mustafa GÖKSOY

MÜCADELE, UMUT, SUÇ, SÜRGÜNLÜK VE VATAN...

Cafer YILDIRIM

"Uçun kuşlar uçun! Doğduğum yere:
Şimdi dağlarında mor sümbül vardır.
Ormanlar koynunda bir serin dere,
Dikenler içinde sarı gül vardır."

Rıza Tevfik'in bu dizeleri genel bir hasretlik duygusunun etkili anlatımı olduğu kadar şairin inişli çıkışlı yaşamında uzunca bir döneme damgasını vurmuş olan yurt özleminin de içli yankısıdır.

Rıza Tevfik 1919'da Şüra-yı Devlet Reisliği görevindedir. Paris'te toplanan Sulh Konferansı'na Osmanlı delegesi olarak katılır. Daha sonra Sevr Antlaşması'nı yapan kurulda yer alır. 1920'de imzalanan, Osmanlı İmparatorluğu'nun ölüm fermanı olan Sevr'in altında onun da imzası vardır.

Anadolu'nun Sevr'e karşı topyekün bir mücadele içine girdiği süreçte de Rıza Tevfik karşı güçler arasındaki yerini korur. Bütün Kurtuluş Savaşı yılları boyunca ulusal mücadeleye karşı yazılar yazan saltanat yanlısı bir yazar ve yönetici olarak konumlanır.

1922, Türkiye yazgısının yeniden biçimlendiği bir yıldır. Bir ara kesittir. Başlangıç ve sonların iç içe geçtiği, geçmiş ve geleceğin aynı direnç ve çaba ile cebelleştiği bir kesittir. Halk güçleri kendilerine adım adım yeni hayat alanları yaratarak yeni bir vatana, yeni bir hayat tarzına ilerlerken diğer taraftan da şaray ve saltanat çevresinde kilitlenmiş, geleceğini saltanatın geleceğine bağlamış güçler benzer bir hırs ve inançla karşı mücadeleyi sürdürür. Bu iç mücadele 9 Eylül'de Yunan ordusunun İzmir'den sürülmesiyle noktalanır. 1 Kasım'da Türkiye Büyük Millet Meclisi saltanatın kaldırılmasını kararlaştırır.

Ankara'nın İstanbul yönetimine resmen el koymasından bir gün sonra Peyam-ı Sabah başyazarı Ali Kemal'in İstanbul'dan İzmir'e götürülüp orada linç edilmesi saltanat taraftarları arasındaki paniği daha da arttırır. Ali Kemal'in sonundaki vehamet bekleyişi korkuya, inancı çöküntüye, mücadeleyi kaçışa dönüştürür.

Ali Kemal'in dehşet verici sonunun körüklediği korku ve ürküntüyle kendini başka ülkelere, başka topraklara atma çabasına düşen kısa bir süre öncesinin seçkinleri artık tam anlamıyla can telâşındadır. Bu talihsiz elitler arasındaki iki ünlü edebiyatçıdan biri olan Rıza Tevfik 1922 Kasım'ında bir yük gemisiyle gizlice İstanbul'dan ayrılır.

1920-22 arası dönemdeki siyasi duruşu, pratik içinde geiştirdiği tavır onun için yirmi yıl sürecek bir sürgünlük döneminin kapısını aralamıştır.

Şair, ülke dışında geçirdiği yıllarda Ürdün Kralı Emir Abdullah'ın hizmetinde Divan Tercümanı, Sıhhıye ve Asar-ı Atika Müzesi Müdürü olarak görev yapar. Kral katındaki görevinden emekli olduktan sonra Lübnan'a yerleşir.

1922'nin korku ve panik ortamında ülkeyi terk eden diğer edebiyatçı, gözlem gücü ve etkili biçemiyle Türkçenin en iyi yazarlarından olan Refik Halit Karay'dır. O da 1922'in Kasım'ında bir vapurla gizlice sürgünlük yaşamının zorlu ve müphem yolculuğuna başlar. Mütareke döneminin Posta ve Telgraf Müdürü, *Memleket Hikâyeleri* yazarı artık bir kaçak, bir sürgün, yurtsuz bir yazar, geleceği belirsiz bir mültecidir.

Refik Halit'in *Sürgün* romanın ilk sayfasında Yüzbaşı Hilmi Efendiyi betimleyen satırlar gerçekte kendi dramının bir roman kahramanı üzerinden anlatımıdır: *"Fakat bu sefer, sırtında üniforması yoktu; memleket de artık onun yabancısı olmuştu. Sonra, en kötüsü, elde avuçta ne bulduysa aldığı hâlde yanında ancak on altı lirası kalmıştı. Varı yoğu, geçmişi geleceği hep bu... Karısı ile kızının evde yatak yorgan satıp savarak vapura getirdikleri otuz yedi liradan geriye kalan on altı Türk kâğıdı Suriye parasıyla ancak bir Osmanlı altını tutuyordu. (...) Nereye inecekti? Hangi dilden konuşacaktı? Ne ile nasıl yaşayacaktı? Keşke bu vapur yıllarca dalgalar üstünde, sonu karaya varmaz bir yolculukla çalkalansa, bütün deryaları aşsa, dünyanın her iskelesine uğrasa, hiçbir şehre indirmeden, yabancı gözü göstermeden, geçim derdi çektirmeden, uskur ninnisi içinde ölümüne kadar gök ile deniz arasında dönse, dolaşsa idi!"*

Bu kuşkulu, yenik, tedirgin duygularla başlayan yolculuk on beş yıl sürecek bir sürgünlük yaşamına taşımıştır Refik Halit'i. Beyrut ve ardından Halep'te geçirdiği yıllarda artık o yuttaşlık siciline "vatan hainliği" kaydının düşüldüğü bir dışlanmış, bir atılmış, kavminden kovulmuş gerçek bir talihsizdir

Yeni Türk Devleti'nin imzaladığı Lozan Barış Antlaşması'nın bir maddesi genel afla ilgilidir. Genel af çıkarılacak, yakın geçmişin kan ve kargaşa ortamında açılmış yaralar sarılacak, düşmanlık duyguları yatıştırılıp toplumsal barış ortamı oluşturulacaktır. Cumhuriyet yöneticileri yüz elli kişinin bu affın kapsamı dışında tutulmasını ister ve bu isteklerini antlaşmanın taraflarına kabul ettirir. Antlaşma 23 Temmuz 1923'te imzalandığında bu yüz elli kişinin kimler olduğu belli değildir. 1 Haziran 1924 tarihli 150'likler Kararnamesi'nde Rıza Tevfik 16, Refik Halit 100. vatan haini sırasındadır.

Mehmet Âkif Ersoy da bir sürgün olmakla birlikte onun serüveni Rıza Tevfik ve Refik Halit'le hiçbir bakımdan benzerlik göstermez. Mehmet Âkif ulusal mücadelenin coşkulu taraftarlarındandır. Ulusal tepki ve karşı koyuşun derinleşip yayılması için bir yandan yazılar yazarken bir yandan da camilerde vaazlar verir. Cumhuriyetin ulusal marşını yazması onun bağımsızlık mücadelesindeki yerini ve duygularının şiddetini gösterir.

Cumhuriyetçilerle Âkif'in yolu devrimlerin hayata geçirilmeye başlamasıyla ayrılmıştır. 1925'te kendi isteğiyle başlattığı sürgünlüğün gerçek nedeni Türkiye'ye modern ülke kimliği kazandıracak devrimlere karşı oluşudur. Âkif'in gönüllü sürgünlüğü on bir yıl sürer. Bu dönemde Mısır'da yaşar. Geçimini Prens Abbas Halim Paşa sağlar.

Âkif on yıllık sürgünlük yaşamında vatan hainliği ile de suçlanmamıştır. Oysa Türkiye her dönem vatan hainliği suçlamasının en itibarlı bir siyaset yöntemi olarak kullanıldığı bir ülke olmuştur. Âkif'in bu suçtan azade tutulmasının en etkili nedeni *İstiklâl Marşı*'nın yazarı olmasıdır. Bununla birlikte Âkif muhalefetini kişisel küskünlük sınırları dışına taşırmamış, siyasi bir karşı duruşa dönüştürmemiştir. Vatan hainliği suçlamalarına muhatap kalmaması Âkif için büyük bir şanstır.

Nazım Hikmet'in Cumhuriyet yöneticileriyle ilk dönem ilişkileri Âkif'in ilişkileriyle aynı zeminde hayat bulmuş, aynı ortamda şekillenmiştir. Sürgünlük serüveni ise Rıza Tevfik ve Refik Halit'in sürgünlük serüveniyle birçok bakımdan benzerlik taşır.

Nazım, gençlik enerjisi ve idealist kişiliğiyle İstanbul'dan Ankara'ya ilk giden, ulusal güçler arasında saf tutan şairlerdendir. Mustafa Kemal'le Meclis'te el sıkıştığında yirmi yaşındadır. Âkif gibi Nazım'ın yolu da Cumhuriyet yöneticileriyle daha sonra ayrılır. O sosyalist bir rejimden yanadır ve halkın gerçek kurtuluşunun, bağımsızlığın sosyalizmle buluşmasıyla gerçekleşeceğine inanır. Nazım sosyalizmin inançlı bir savunucusu olduğu için "donanmayı isyana teşvik" gibi düzmece bir suçlama sonucu otuz yıla mahkûm edilir. On iki yıllık mahkûmluk yaşantısından sonra askerlik yapamaz raporuna rağmen askerliğe çağrılması, çeşitli biçimlerde tedirgin edilmesi, aynı dönemde Sabahattin Ali'nin vahşice öldürülmesi onun sürgünlüğünü zorunlu kılar.

Nazım'ın sürgünlüğü de gizlice binilmiş bir vapurla başlar. Rıza Tevfik ve Refik Halit Akdeniz üzerinden Mısır'a, Lübnan'a gitmişken Nazım, Karadeniz yoluyla Bulgaristan'a, oradan da Sovyetlerin başşehri Moskova'ya ulaşır. Sosyalizmin anavatanı, Nazım'ı seçkin bir yoldaş olarak bağrına basar.

İki cepheli dünyanın sürekli ve çok boyutlu mücadelesinin belirlediği bir konjoktürde Nazım'a yapılan her türlü saldırı sosyalizme yapılan saldırı olarak anlamını bulmaktadır. Bu nedenle hiç gecikilmeden Nazım, Türk Ceza Yasası'nın 141 ve 142. maddelerine muhalefet etme suçuyla 25 Temmuz 1951 tarihinde yurttaşlıktan çıkarılır. Gıyabında "vatan haini" ilân edilir. Ağır ve dayanaksız olduğu kadar köklü bir geleneği de bulunan bu suçlama karşısında Nazım ünlü şiirini yazar: *"Nazım Hikmet Vatan Hainliğine Devam Ediyor."*

"Evet, vatan hainiyim, siz vatanperverseniz, siz yurtseverseniz, ben yurt hainiyim. ben vatan hainiyim.

Vatan çiftliklerinizse,
kasalarınız ve çek defterlerinizin içindekilerse vatan,
vatan, şose boylarında gebermekse açlıktan.
vatan tırnaklarıysa ağalarınızın,
vatan, mızraklı ilmühalse, vatan, polis copuysa.
ödeneklerinizse, maaşlarınızsa vatan,
vatan, Amerikan üsleri, Amerikan bombası.
Amerikan donanması topuysa,
vatan kurtulmamaksa kokmuş karanlığınızdan
ben vatan hainiyim
Yazın üç sütun üstüne kapkara haykıran
puntolarla:
'Nazım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor hâlâ.'"

Tariz sanatının ustalıkla kullanıldığı, düşünsel dayanakları güçlü, duygusal tonu iyi ayarlanmış, yüksek sesli bu şiirle Nazım karşıtlarının ona doğrulttukları silâhı ellerinde patlatır.

Hayatın ne denli cilveli ve ironik olduğu Nazım örneğinde bir kez daha görülüyor. Nazım'ı vatan haini ilân edip yurttaşlık haklarını elinden alanlar on yıl sonra aynı suçla yargılanır. 1950-60 arası dönemde Türkiye'yi yöneten bu kadrolardan başbakan ve iki bakanın idamla cezalandırılması yaşanan ironiye trajik bir boyut katar.

Tarihin sayfalarını geriye doğru okumak yararlı değildir. Tarih olmuşluk ve yaşanmışlıktır. Olmuşluklar ve yaşanmışlıklar karşısında yapılabilecekler ancak gelecekle ilgilidir ve geleceğin kapsamı içindedir.

SUYUN DUDAKLARINDA ISLIK SESLERİ

telgraf tellerinde
ölü
kuş
resimlei:
uçurtmalar
ve fırtına artıkları

bir kasaba gecesine doğmuş ırmak kadar üşüyorum
suyun dudaklarında
yalnızlık akşamüstleri büsbütün
kederimde yılkı taylarından çalınma eşkıya ruhu
ıslık çalarda faust'un gözlekelerine
gözümü baktım
kirpikleri büsbütün
pıhtılaşan bahanelerin kalıntılarında
tanrılar haykırıyordu
kutsal kitaplarında peygamberlerin
çok eskidir kelimelerde ihanet
yanıbaşında alfabenin son harfi hep orospu
gerekçesi ellerinden çalınmış

kendine aitliğinde senin
ve yaşamın
kaldırım taşları
sonbahar vurgununda melodisiz imgelerden döşenir(im)
uzaklığında
uçurumlar
kırık sokak lambaları ve taşıma ruhsatlı serseriliğim
sen yine de dikkate al eylülü
çok eskidir kelimelerinde ihanet
al-fa-be-nin... son

Doğan KILIÇKAYA

Atatürk'ün ölümünden kısa bir süre önce 150'liklerle ilgili af çıkarılması böylesi bir olanağın kullanımına örnektir. Bu af sonucunda, 1922 Kasım'ında Türkiye'den bir vapurla gizlice ayrılmış olan Refik Halit on beş yıl sonra döner. Aynı tarihte bir yük gemisiyle giden Rıza Tevfik aftan beş yıl sonra, 1943'te Türkiye'ye gelir.

1925'te sürgünlüğünü sessiz sedasız başlatan Mehmet Âkif 1936'da bu süreci noktalar.

Sürgünlür içinde yalnız Nazım için geri dönüşün koşulları oluşmadı. O, en iyi anladığı ve anlattığı toplumu önünde en bayağı yalanlarla karalanmış bir şair, yurt hasretiyle yaralı bir göçmen, bütün dönüş yolları kapanmış bir sürgün olarak öldü.

Nazım, ulusal birliğin sınıfsal eşitlikle bütünleştirildiği, ulusal birliğin sınıfsal sömürünün dayanağı olamayacağı bir rejimin talepçisiydi. Türkiye'nin halk karşıtı güçleri, ulusal birliğe dahil edildiğinde de Nazım'ın sınıfsal bir tehdit olarak varlığını sürdürecek özelliklere sahip olduğunu hiçbir zaman gözden kaçırmadılar. Sosyalist söylem ve mücadelenin kitleler katında rağbet bulmadığı, etki alanının iyice daraldığı bir dönemde bile Nazım'ın yuttaşlık haklarının iadesine dirençle karşı duruşun ana nedeni bu değilse, nedir?

HOLLANDA EDEBİYATI'NDAN
Hadewijch (1200-1260)

Bülent KUTLU

Hayatı:

Hadewijch'in yaşamına dair, neredeyse hiçbir şey bilinmemektedir. Onun hakkında kesin olan tek gerçek, 13. yüzyılın ilk yarısında, Hollanda'nın güneyindeki Brabant bölgesinde yaşamış olduğudur. Soylulukla ilgili bilgi ve görgüsüne bakılırsa; onun, soylu bir aileden geldiği varsayılabilir.

Hadewijch'in yaşadığı çağda, yazı yazmanın öğretildiği ve yazılanların saklandığı yerler olan dini topluluklar ve manastırlar, birer kültür merkeziydi. Hadewijch, Nivelles'deki bu tip manastırlardan birinde yaşamaktaydı. Ayrıca, 12. yüzyılın başında Hollanda'da kurulmuş olan Laik Hemşirelik Örgütü'ne üye olmuştur.

Hadewijch, ortaçağ kadın mistiklerinden olan; Hildegard von Bingen, Elisabeth von Schönau, Gertrud von Helfta, Mechtild von Hackborn ve Sienalılı Catherina'dan daha çok tanınmış ve eserleri ön plana daha çok çıkmıştır.

Eserleri:

Uyaklı çift dize ve kıtalardan oluşan şiirler:

Hadewijch'in bu şiirleri 45 tanedir. Ölçülü ve akılcı olan şiirlerin çoğu, bir kır manzarasının betimlendiği, kısa bir parçayla başlar. Şair, bu parçada, bahara ya da havanın durumuna dair birkaç dizeyle, konuyu ve şiirin temel taşı olan ruh durumunu anlatır.

Onun *Doğada Gezinti* adlı şiirinde, ilk üç dize, uyak düzeninin dışında kalıp şiire; yapısal olarak da, belirgin biçimde bir giriş niteliği katmaktadır. Parçada, 6 kez yinelenen "yeni" sözcüğü, Hadewijch'in anahtar sözcüklerinden biridir ve sıklıkla; "Doğru, "Gerçek" ikinci anlamlarını da içerir.

Hadewijch, Provanslı şiirlerinden etkilenmiş ve onların kıta yapılarını yenilemiştir. Onun, kıta biçiminde yazılmış bu şiirlerinde; ruhla tanrı arasında hiçbir aracı kabul etmediği görülür. Hadewijch, dinsel sadaka (Kefalet) konusundan da asla söz etmez.

Mektuplar:

Hadewijch'in mektupları 31 tanedir ve onun kendi teolojisini ortaya koyar. Onun anlayışının özü, çağdaşı olan şair Beatrijs'inkiyle benzerdir. Ona göre, Tanrı tarafından kendi imgesinin bir yansıması olarak yaratılmış olan ruh, ilahi aşka, bütünüyle boyun eğme ve sofuca kendinden geçme yoluyla, Tanrı'yla yeniden bir olmaya çalışmaktır. Bu ilahi aşk ve ona aracılık eden arzu, onun eserinin omungasını oluşturur.

Hadewijch, bu ilahi aşkı, "Minne" sözcüğü ile tanımlar. Ancak, "Minne" sözcüğünün kesin bir tanımını yapmak zordur. Kimi yerde Tanrı aşkı, kimi yerde Tanrı'nın kendisi, başka bir yerde kutsal ruh ya da salt ruh anlamına gelmektedir. "Minne" sözcüğünün bu kadar çok karşılığı olması, karışık ve bulanık düşüncenin belirtisi değil aksine; bu anlamların, aynı şeyin farklı yönleri olmasıdır. Hadewijch, "Minne"nin kendi üzerindeki etkisini, sıklıkla tensel tanımlarla ve kösnül anlatımlarla dile getirir.

Bu mektuplardan, şairin; yönetmeye ve öğüt vermeye alışkın, güçlü bir kişiliği olduğu anlaşılmaktadır. Kendine, asla katıksız ve saf bir kadın demeyen ve sanatını küçümsemeyen, başına buyruk bir kadındır o. Ayrıca, onun mektuplarından, hemşire örgütünün ruhsal lideri olduğu da anlaşılmaktadır. Bu topluluğun edimsel ve ruhani özerkliğinin, Hadewijch'in doğuştan gelen liderlik niteliğini ve düşünce özgürlüğünü desteklemiş olduğu söylenebilir.

Düşler:

Düşler düzyazı olarak kaleme alınmıştır ve 14 tanedir. Yazar, bu eserinde, mistik imgelemenin tüm gücüyle, kıyamet günü inancından esinlenir. Ayrıca, mektuplarında kullandığı "Minne" kavramını bu eserinde de kullanır. Hadewijch'in bu sözcükten söz ederkenki tutkusu ve coşkusu, onun, bu eserini, Batı Avrupa ortaçağ edebiyatında öne çıkaran bir özelliktir.

Eserin, göze çarpan özelliklerinden bir diğeri ise; arzularına rağmen aklın kılavuzluğunu benimseyerek, kendisini, "Minne"ye zamanından önce boyun eğmekten alıkoymuş olmasıdır. Ona göre, Tanrı'ya giden yolda, akıl, ruha kılavuzluk etmelidir. Bu anlayış, onun eserine, güçlü bir analitik ve entellektüel derinlik katarak; eseri, diğer mistik yazarların eserlerinden ayırır.

Eserin bütünlüğüne bakıldığında, dili sadedir. İmge ve ikincil anlamlar çok az kullanılmıştır. Buna karşılık, eserde, Hadewijch'in karmaşık duygularını sözcüklere dökmek ve tanımsız olanı anlatmak için kullandığı bu dil, modern şairleri bile kıskandıracak derecede çarpıcıdır.

7. Düş'te; dev bir kartal, mihraptan uçarak, şaire Tanrı'nın gelişini haber verir. Tanrı, genç bir adam şeklinde gelir. Önce, şairle söyleşir; daha sonra, onu kucaklar. Şair, Tanrı'yla olan bu mistik birleşmeyi fiziksel terimlerle tanımlar ve betimler. Bu fiziksel ve ruhsal aşk deneyimi, ortaçağın dinsel yazarlarının sıkça işlemiş oldukları bir motiftir. *9. Düş*'te ise, "Kraliçe Akıl" ve onun önünde giden 3 genç kadın betimlenir. Bu düzyazıdaki kozmik imgeler, esere; şaşırtıcı derecede modern bir ivme kazandırmaktadır.

Sanatı:

Hadewijch'in eserleri, Fransız ruhçuluğunu derinden etkilemiş, Fransız lirizmini besleyerek, din dışı lirik şiirin geleneksel temalarını tümüyle korumak kaydıyla, daha incelikli şiirsel bir sanata ve mistik bir lirizme dönüştürerek, ona daha yüce ve daha kişilikli bir anlam katmıştır. Öte yandan, onun, zaman zaman coşku ve ümitsizlik durumu arasında gidip gelen tutkulu karakteri, bu şiirsel anlayışa otantik bir hava katmıştır.

Onun aşka dair mistisizminde, aklın rolünün daima ağır bastığı görülür. Yeni-Platoncu gelenek içinde, Hadewijch'in Tanrı'yla kurmaya çalıştığı birlik düşüncesi, yaratılış eylemiyle birlikte Tanrı'yla bağlarını koparmış olan ruhun, yaratana bir geri dönüşüdür. Bu geri dönüş ruhun ülküsel anlamda, sonsuza dek dinlenişini ve esenliğini simgelemektedir. Bu Yeni -Platoncu ülkü yüzündendir ki, Hadewijch'in Ortadoks'luğundan kuşku duyulabilir.

Hadewijch'in ruhçuluğu, köktenci bir içe dönüştür. Bireysel ruh, Hadewijch'in biricik teması olan, kutsal olan ile karşılaşma deneyiminin sahnesi olarak sunulmaktadır.

Hadewijch, bir şövalye anlayışıyla yazmıştır. Yöneldiği ve yücelttiği, cesaret, bağlılık, onur gbi erdemler ve neşeli, cömert ve ölçülü olma gibi nitelikler, ince ve soylu bir şövalyelik modeline uymaktadır.

Eğer Hadewijch, şiirleriyle ortaçağ Batı Avrupa'sının en büyük lirik şairleri arasında yer almışsa; taşıdığı müzikal nitelikler ve ritmik, plastik etkilerle göz doldurduğu düzyazılarıyla da, yine Batı Avrupa'nın halk diline dayanan en büyük düzyazı yazarı olmuştur.

Hadewijch'in, Hildegard von Bingen ile sıcak bir yakınlaşma içinde olduğu görülür. Ayrıca, onun, Alman mistisizmini etkilemiş olduğu da söylenebilir. Çünkü, şairin Adelwip adıyla tanındığı Bavaria'da, birkaç mektubunun özeti bulunmuştur. Onun eserleri, Jan van Ruysbroeck'in düzyazılarıyla birlikte ortaçağın gizemci başyapıtları arasında yer alır.

Hangi yönüyle olursa olsun, Hadewijch, Jacob van Maerlant'tan daha iyi bir şairdir. Çünkü, onun söyleyecek daha çok şeyi ve yetkin bir biçim bilinci vardır. O; dili, ekonomik kullanmıştır. İmgeleri özgürdür. Tüm bu unsurlar, Hadewijch'in şiirinde birleşip onu sadece Hollanda'da değil, bütün Batı Avrupa edebiyatının önemli şairi yapmıştır.

Kaynakça

Reinder P. Meijer, *Literature OfLow Countries, A short historie of Dutch Literature in the Netherlands and Belgium*, 1971.

Maaike Meijer, *Dutch and Flemish Feminist Poems, From the Middle age to the Presents*, 1998.

Philippe van Tieghem, *Dictionmaire des Litteratures*, 1984.

Büyük Larousse, Gelişim Yayınları / 1986

Aşkın Paradoksları

Aşkın en hoş yanıdır fırtınalı oluşu;
En güzel biçimidir, en derin uçurumu.
Onda yolunu kaybetmek, ona yaklaşmaktır;
Özlemden ölmek, onu tatmak ve doymaktır.
Ümitsizliği inançtır,
En derin yarası şifadır;
Uğrunda acı çekmek, huzur bulmaktır.
Saklanması, onu her an aramaktır;
yolunda yorgun düşmekse, sağlıktır.
Onun bir sır olduğu, hakkında bilebileceğimiz biricik şeydir;
Eli sıkılığı, cömertliğidir.
Konuşmaması, en güzel söylemidir.
Onun hapsetmesi, özgürlüğün ta kendisidir;
En acı darbesi, en tatlı tesellisidir.
İnsafsızca soyması kazançtır;
Geri çekilmesi, yanaşmasıdır.
En derin sessizliği en güzel şarkısıdır,
En şiddetli öfkesi en içten selamıdır,
En insafsız tehdidi en saf vefasıdır;
Kederi, bütün acıların dinmesidir.
Aşk hakkında, çok şey söyleyebiliriz daha:
Varlığı, her şeyden yoksun olmaktır.
En gerçek bağlılığı, yüzüstü bırakır ve
En yükseğe çıkışı, gömer bizi derinlere.
Yoksulluktur, en büyük serveti
İflasımız demektir, onun iyiliği
Sevecen ilgisi, yaralarımızı kanatır,
Sofrası açlık, bilgisi hatadır;
Ayartmadır okulunun geleneği, görgüsüyse aldatmadır.
Onunla karşılaşmak, yakalanmaktır acımasız fırtınalara;
Asla erişilmez ondaki huzura.

Onun açıklığı, bütünüyle gizlenmesidir
aslında;
Armağanları hırsızlıktır.
Verdiği tüm sözler yalandır,
Doğruluğu aldatmadır;
Yalan gelir güveni birçoklarına.
Ben ya da gördüğü mucizelerle,
Aşkın kendine sakladığını elde ettiğini sanıp,
Aldanmış olan bir başkası;
İçtenlikle tanıklık edebiliriz bunlara her an,
Aşkın tuzağına bir kez düştüğümüz zaman.
Onun tüm oyunlarını öğrendim
Ve ona karşı farklı bir şey denedim;
Ne tehditlerine kulak astım,
Ne de inanıp sözlerine kandım!
Ne olursa olsun, kendimi ona vereceğim;
Cana yakın ya da acımasız, hepsi bir benim için.

5. Şarkı
Kederli de olsa mevsim ve kuşlar;
Aşk uğruna acı çeken,
Soylu kalp kırılmaz.

İyi bilir neler yaşanacağını,
Aşka düşünce;
Acısıyla tatlısıyla,
Neşesiyle kederiyle.

Doyumsuz aşkı arar hep cesur olanlar;
Çünkü, bu bitimsiz macerada,
Oraya çıkar bütün yollar.

Cesur ve korkusuz,
Hazırdırlar her şeye;
Aşkın onlara vereceği,
Avuntu da olsa yıkım da.

Sözler yetmez, aşkın huylarını anlatmaya.
Çünkü, büyülenmiş bile olsa bir aşık;
Mutluluğu geri alırsa aşk kalır yarı yolda.

Aşk bir kez dokununca,
Dayanamaz hiç kimse;
Geçen o tanımsız,
Saatlerin tadına.

Vefasızdır aşk illa ki;
Bazen ateşli, bazen soğuk,
Bir saygısız, bir utangaç.

Aşk sizi,
Büyüleyen ve tutsak eden
Mutlak gücüne;
Borcumuzu ödemeye çağırır.

Savaş Senindir

Bulutların yanık kokusu
Saçılmış kovanlardan beslenir
Matruş suratını avuçlar
Kulelerin korkulası papazı

Gecelere çevrilir günebakanlar
Denetim fenerleri dolanır
Parıldar onbaşının opaletleri
Kadınlar sancılanır doğumlara
Döner durur minareler

Yenik düşme korkularına
Ör mekiğini bütünle
Yalazlanan gençliğini

Eray VELİ

Bazen kincidir, bazen sevecen,
Bir uzaklardadır, bir yanı başınızda;
Aşkın cilveleridir bunlar.

Anlayana ne mutlu!
Sıcacık sarılırken,
Aşk serer yerlere;
Bazen, tek bir darbeyle.
Bazen yükseklerde, bazen yerle bir,
Bir gözden uzak, bir sınırda,
Aşkın koynuna ancak;

Sonunda gerçek tadına,
Varmak amacıyla,
Maceraya atılmayı
Bilenler girebilir.

Bazen ağır, bazen tüyden hafif,
Bir karanlıktır, bir duru ve aydınlık;
Özgürlükte huzur, yasakta korku var.

Alırken de verirken de,
Yaşayacaklardır bunu;
Aşkın peşinde koşan,
Macera seven kalpler.

Çeviren: Murat ACAR

ŞAİR ŞİİRİ DÖVERSE, ŞİİR YA; DAVULCUYA KAÇAR, YA...

Mevlüt KIRNAPÇI

Dünya Çocuk Kitapları Haftası nedeniyle, ne tür bir etkinlik yapabiliriz diye düşünürken, önerim toplantıya sıcak bir hava getirdi. Önerim şuydu; *Çocuk Yazını* yazarlarından ünlü birisini konuk edelim. Yazarı öğrencilerle buluşturup, söyleşmesini ve kitaplarını imzalamasını sağlayalım.

Önerdiğim yazar; Gülten Dayıoğlu'ydu. Yer; *Çaycuma Atatürkçü Düşünce Derneği*, tarih; 1998 Şubat başları. (O zaman ADD, daha ilerici bir konumdaydı ve ben dernek dışından çağrılıydım.)

Hemen birkaç kişilik bir çalışma grubu oluşturup harekete geçtik.

Gülten Dayıoğlu'yla iletişim kurma görevini ben üstlendim. Telefonla görüştüğüm Dayıoğlu, önerimizi sıcak karşıladı. Kitaplarının yayınlandığı yayınevleriyle ilgili bilgiler verdi.

Etkinlik tarihinin, 25-26 Mart 1998 olmasını kararlaştırdık.

Yayınevleriyle görüşüp, %40'a varan oranda indirim sözü aldık. Üstelik, satılamayan kitapları da geri alacaklardı. Hemen, ilçedeki ilköğretim okullarının, Kitaplık Kolu rehber öğretmenlerine toplantı çağrısı yaptık. Hepsi de geldiler. Etkinlik hakkında onları bilgilendirdi.

Yayınevlerinden istediğimiz örnek kitapları okullara dağıttık. Öğrencilerin kitapları incelemelerini ve satın alacağı kitabı seçmelerini sağladık. Böylece, gelecek kitap sayısını da saptadık.

Anılan tarihte, ilçemizin tek toplu gösteri yeri olan *SEKA Sineması'nda*, yazarımız, gruplar halinde gelip salonu dolduran öğrencilerle önce söyleşti, sonra bıkmadan usanmadan hepsine kitap imzaladı. Dolu dolu üç seans yinelenen bu etkinlik sonunda, yaklaşık 1200 öğrenciye kitap ulaşmış, başka bir deyişle, 1200 çocuk yazarla tanışmış oldu.

Kitapları %40 indirimli almıştık ya, biz öğrencilere %30 indirimle sattık. Amacımız elde edilecek %10 kârla, yine kitap alıp, okulların kitaplıklarına armağan etmekti. Öyle de yaptık. Bir koli kitabı, eşit olarak okullara bölüştürüp, armağan ettik.

O etkinlikten sonra, öğretmenlerin yaptıkları anketlerden, en sevilen yazar olarak hep; *Gülten Dayıoğlu* çıktı. Kitapçılar, yazarın kitaplarını, deyim uygunsa; Peynir ekmek gibi! sattılar.

Çocukların Gülten Dayıoğlu seçimi, geçen sonbahara kadar sürdü. Geçen sonbahar, yukarıdaki etkinliği, *Çaycuma Sanat Tiyatrosu (ÇASAT)* olarak, yazar Gülsüm Cengiz için yineledik, Şimdi, *Çaycuma*'da o anketlerden iki yazar adı çıkıyor ve en çok o iki yazarın kitapları satılıyor.

Cumhuriyet Gazetesi'nde, 21 Mart Dünya Şiir Günüyle ilgili bir ilan görüyorum ve heyecanlanıyorum. *Türkiye Yazarlar Sendikası*'nın verdiği bu ilanda, *Dünya Şiir Günü* nedeniyle, şiir severler, şiir etkinlikleri düzenlemeye davet ediliyordu.

Böyle bir etkinliği yapabileceğimizi düşündüm. Hemen birkaç arkadaşla görüştüm. Hepsi bu öneriye sıcak baktı. Çaycuma'da böyle bir şiir gecesi düzenleyebilirdik. Ancak, mutlaka adı duyulmuş, en az iki şair getirmeliydik. Bunun için de çalışma yapmamız gerekiyordu.

Ben aynı akşam, önceden tanış olduğum ve çok sevdiğim değerli şair *Başaran*'ı telefonla aradım. Bana, *"Yahu Kırnapçı, ben üç yirmi yaşını biraz geçmiş bir delikanlıyım. Benden size hayır gelmez. Siz en iyisi TYS Başkanı Cengiz Bektaş'ı arayın. O size yardımcı olur..."* dedi.

Hemen *Cengiz Bektaş*'ı aradım. Önerimizi ayrıntılı olarak anlattım. Kendimizle ilgili, onun da tanıdığı birkaç yazarı ve şairi referans gösterdim. Bize, en az iki şair önermesi konusunda yardımını istedim. *"Olur..."* dedi, *"Yalnız bana birkaç gün süre verin. Sonra beni arayın."*

Birkaç gün sonra aradım, ulaşamadım. Birkaç gün daha geçti, yine aradım, bu kez oğluyla görüşebildim. Daha sonra aramam gerektiğini söyledi. Birkaç gün daha geçti. Bu arada zaman da daralıyordu. Son kez aradığımda, zor da olsa *Cengiz Bektaş*'a ulaşabildim. Cengiz Bey, üzgün bir ses tonuyla; *"Hiç kimseyi Çaycuma'ya gitmeye ikna edemedim..."* dedi.

Sayın *Cengiz Bektaş* kimlerle görüştü de, olumlu yanıt alamadı bilemiyorum. Ancak, bir şeyi biliyorum, artık İstanbul çıkışlı hiçbir şair, allame-i cihan olsa çağrılımız olamazdı.

Değerli şair *Başaran*, okullarda öğretilen Türk Dili ve Edebiyatı derslerinin, öğrenciyi okumaya yönlendirmekten çok uzak olduğunu söylerken, öğretmenlik yıllarından bir uygulamasını anlattı.

Başaran, yeni atandığı okulda öğrencilerin en sevmediği dersin Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı dersi olduğunu görür. Bunun nedeni, kendinden önce o dersleri okutan öğretmenin tutumu ve not baskısıdır.

Başaran, ilk dersinde öğrencilerine şöyle der; *"Şimdi herkes bir kağıda, karnesinde görmek istediği notu, altına da adını soyadını yazsın ve bana versin..."* Öğrenciler istedikleri notu kağıda yazıp, altına adlarını ve soyadlarını yazarlar. *Başaran* bu kağıtları alır ve çantasına koyar.

Öğrencilere; *"Artık not falan düşünmek yok. Çünkü karnenizde hangi notu göreceğinizi biliyorsunuz. Şimdi dersimize başlıyoruz... Konumuz: Orhan Veli..."* der.

Söylediğine göre, o eğitim yılında öğrencilerin en başarılı oldukları ve sevdikleri ders Edebiyat dersi olur. Doğal olarak, öğretmen de verdiği sözü tutar.

Şimdi, haklı olarak, yazının başlığıyla, alt alta verilen bu üç örneğin, ne ilgisi var diyecektir okuyucu. Çok ilgisi var sevgili okur, çok!

Yaz ayları yaklaşırken, sanat dergilerinin dosya konuları, eleştiri ve inceleme yazıları, şiire döner yüzünü. Sanırım bu, yaz aylarında okurun *daha çok şiir okuyacağı* varsayımıyla yapılır.

Ancak, şiir kitaplarının satışı pek değişmediğinden olsa gerek, kimi zaman okuru *sigaya* çekmeye varan eleştiri yazıları yayımlamakta sakınca görmezler. Bazen de birbirini yineleyen yazılar ard arda sıralanır. Açık söylemek gerekirse, çoğu şair ve şiir eleştirmeni, allı pullu birçok poetik bilgilerle donattıkları yazılarında, okurun neden şiir okumayı yeğlemediği, bunu kırmak için nelerin yapılabileceğiyle ilgili somut bir öneri getiremezler.

Eh, böyle olunca iş başa düştü. Bakın ben hangi sorunları, nasıl çözmeyi öneriyorum. Evet şair beyler, şaire hanımlar... Bu yazı sizedir! Sen de kimsin derseniz, söyleyeyim. Ben; insanları, a- Hep konuşanlar, b- Yapanlar... diye ikiye ayıran, bir garip şair adayıyım. Benim hangi kategoriye girdiğimi sorarsanız, ben biraz b şıkkı oluyorum... söylemesi ayıp!

Soru: Neden şiir kitapları çok satmaz?

Türk Milli Eğitim sistemi; araştıran, sorgulayan, yargılayan insan yetiştirmek gibi bir erdemi kendisine eğitim felsefesi olarak seçmediğinden... Ve ey şair/şaire kardeşim, sen yeterince bunun savaşımını vermediğinden...

Sanat dergileri, (-ki sayıları öyle sanıldığı gibi, hiç de az değilmiş meğer...) kendi dar kalıplarını kırıp nitelikli şiir yerine, kapılarını, şiirden uzaklaşmayı körükleyen sığlıklara açtıklarından...

Ha sözün tam burasında, dergilere adam gibi bir önerim var... Canım siz gene bildiğinizi yapın, ancak gene de bu önerimi bir okuyun.

Önerim şu; derginizin o ay yayımlanacak sayısında yer vereceğiniz şiir sayısını belirleyin. Bu sayıyı, size şiir göndermeyi düşünen şair ya da şair adayı okuyucularınıza duyurun. Örneğin; *"Önümüzdeki sayımızda, 20 şiire yer vereceğiz. Yayın Kurulumuz yayınlayacağı şiirleri, seçerek belirleyecek, ilk 20'ye girenleri yayımlayacaktır. Bu nedenle, şiirlerin rumuzlu gönderilmesi, ayrı bir zarfla adlarının bildirilmesi, adını açık yazacak şairlerin şiirlerinin değerlendirilmeyeceği..."* gibi bir yazı. Bunu gerçekten de yapın. Bakalım o zaman, Yayın Kurullarınız, hangi şiirleri ilk 20'ye alacak.

(Not; Düzyazıda rakamların yazıyla yazılması gerektiğini biliyorum. Öyleyse; neden rakamla yazdığımı anlayan anladı...)

Ey şair/şaire kardeşim... (Yahu, *Şaire* de ne demek? deyip durmayın. Dergi Genel Yayın Müdürü oluyor da, niye şaire olmasın? Ya o müdür bayan olsaydı, *müdire* demeyecek miydiniz?) Neyse... Ha ne diyordum? Şair/şaire kardeşim; kitaplığında ünlenmiş pek çok şairin şiir kitaplarının olduğunu biliyorum. Pekiyi, *Kelepire* düşmüş, adı sanı duyulmamış kaç şairin kitabı var kitaplığında? Hanı canım; *Güngör Gençay, Ali Yüce, Müştak Erenus, Zihni Anadol...* falan. (Ne, onlar yaşlı başlı mı? Aman Allahım... Nasıl da tongaya düştüm. Neyse canım, olabilir...)

Sevgili şair/şaire kardeşim, sen geçen ay yayınlanan yazında, okuyucularına; *Murathan Mungan*'ı okumalarını hararetle önermemiş miydin? Al sana postmodernizm! Tepe tepe kullan! Kullan da, hiç; *Okur nerede?* diye bağırma. Okur yandı, kül oldu gitti...

Soru: Kendi yazar/şair... kadrosunu kurmuş yayınevlerinin listesine, (doğal olarak) giremeyen şairler, öncelikle; kitaplarını nasıl bastıracaklar, sonra nasıl dağıtacaklar?

Zor gibi görünen bu sorunun yanıtı pek de zor değil. Ancak, şair ya da yazar, insan ilişkilerini geliştirip örgütlenmek gibi bir zahmete katlanmayı göze alırsa...

Her şehrin ve ilçenin, sanata ilgi duyan, yazan/çizen... insanları vardır. Bunlar, oralarda, kültür sanatın soluklanmasını sağlayan adsız kahramanlardır. Bunların epey bir kısmı, öyle sanıldığı gibi taşralı falan değil, eni konu düşünsel birikimi olan aydınlardır. Gene çoğunun, şöyle ya da böyle basılmış yapıtları vardır. Ancak bunlar, aynı bölgede yaşayanlar olarak, birbirleriyle çok iletişim içinde değildirler. Bu insanlar çoğunlukla çevrelerinde sevilen, iyi ilişkiler kuran insanlardır. Yani, sanatsal bir üretimin paylaşımında, ha deyince peşine takacağı

epey sayıda insan bulabilir. Düşünün, aynı bölgedeki bu nitelikteki insanlar bir araya gelip, ne bileyim, bir dergi çıkarsa, ya da yayımladığı bir kitabının imza gününe destek verse, çevre illerden tanıdığı insanlarla benzer ilişkiler geliştirse, söyleyin kaç dağıtımcının başarabileceği bir işi başarmış olur. Bir araya gelip, tanışmalı/dayanışmalıdırlar.

Bu emek ister ve insani ilişkiler geliştirmeyi gerektirir. Önce kendisiyle, sonra çevresiyle barışık olmayı gerektirir. Bilinç ister. Emeğin en yüce değer olduğunu bilmeyi ister. Üretmenin, paylaşmanın, başarmanın tadını almış olmayı ister... Az şeyler değildir bunlar. Bu kendini, *Bulunmaz Hint Kumaşı sanan*, burnu havada, şair/şaire müsveddelerinin yapacağı iş değildir elbet.

Yani, kitap basıp dağıtmak, okutmak o kadar zor bir iş değildir. Hatta, gerçek sanat ürünlerini üretip gerçek okura uluştırmanın en temel yolu budur. Bunun adı da; *Dayanışmadır!*

Tekellerin, bankaların, ticari yayın kuruluşlarının... doğası gereği, kapitalist ilişkiler geliştirmesi kaçınılmazdır. Eh, bu kaçınılmazlığın yarattığı insan tipini, yazar ve yayıncılık anlayışını da, hayıflanarak yadırgamanın bir anlamı yoktur. Hele siz, varolan sistemin karşıtı bir düşünceyle üretiyorsanız, kendi işinizi kendiniz görmeniz gerekmez mi? Lafla *muhalif* olunmaz beyler!

Soru: Neden bu kadar çok şiir yazan varken, iyi şair sayısı azdır?

Bu da sıkça sorulan bir sorudur ve bence tam bir kör bilinç yansımasıdır. Böyle bir soruya yanıtım çok kesindir; *Ne kadar çok şiir yazan varsa, toplumumuz o kadar çabuk uygarlaşacaktır!*

Şiir yazmakla futbol oynamayı, birbirine benzetirim çoğunlukla. Herkesin futbol oynamasından, oynamaya çalışmasından kime ne zarar var? Şiir yazan kişi, usta işi şiir yazamasa da, beceriksiz ve acemice dizeler oluşturmaya çalısa da, en azından, duygu dünyasında güzellikler duyumsayacaktır. Bu insandan çevresine zarar gelmez. Bırakın insanlar şiir yazsın. Yazdığını şiir sansın. Bu insanlara neden iyi şiiri okutamıyormuşuz! Bunun suçlusu, potansiyel okuyucu olarak gördüğünüz şiir heveslileri mi, yoksa eğitim ve kültür ortamı mı? Şairler bu konuda çok mu suçsuz? *"Ben şairim, şiir yazar, yayımlarım. Okuyucu gelsin okusun, bana ne!"* derseniz, benim size sözüm var; *"Yok canım, sizi; şiir yazılı... okuyalım..."* diye insanlar kapıda kuyruk oluşturdu, koş! Var mı öyle kolaycılık?

Şair, içinde bulunduğu toplumu doğru gözlemlemeli. Koşulların kendisine yüklediği yükümlülükleri yerine getirmeli ki, başkalarından bir şeyler beklesin.

Soruya dönersek, herkes futbol oynar, ancak ulusal takım, bu işi iyi yapanlardan kurulur. Zaten her topa tekme vuran, *"Beni ulusal takıma alsınlar..."* diye düşünmez.

GELİNCİK

İssız ve sonsuz bozkırlara kaçsan da
Meltem esintisiyle incinen
Şafak rengi çiçeğin
Beni sana çekiyor
Dokunmak istiyorum
Boşver içgüdüleri, dokunmamalı
Gece karanlığına dönme gelincik.

Nalan ÇELİK

Sonuç:

Aydın bir insanın yerine getirmesi gerekli asgari yükümlülükleri bile elinin tersiyle iten bir şair/şaire kardeşimin, şiir ve okuyucuya yönelik söz söyleme, içinde yaşadığı toplumu küçümseme ve çoğu kez de aşağılama, hele *sigaya çekme* gibi bir hakkı hiç olamaz.

Siz, ömrü boyunca kendisine acı soğan yedirilen bir insanın önüne, bir çanak bal koyduğunuzda, *"Bu halk cahil, adam olmaz, bal koyuyorum yemiyor, gözü soğanda.."* deme hakkını kendinizde göremezsiniz. Öncelikle, onlar *Acıyı bal eylerken*... kuma soktuğunuz başınızı, kumdan çıkaracak, sonra konuşacaksınız.

Gelecek güzel günlere inancı olmayan, inancını tazelemeyen, küçük çıkarların aydını olup halkını küçümseyenlerin, iyi bir sanat tüketicisi olmadan iyi bir sanat üreticisi olacağını sanan aymazların, şiire katacakları bir tek imge, bir kırık dize yoktur.

Sakallı dede der ki; *"İnsanlık, yüzünü emeğin güneşine döndürmedikçe, dengesini bulamaz!"* Bu denge, tahterevallinin dengesi değildir. Şair Sunay Akın'ın dediği gibi; *"Kanadının biri bilim, diğeri kültür/sanat olan Uygarlık kuşu"*'nun dengesidir.

Yazının ana düşüncesi: Şair şiiri döverse, şiir, ya davulcuya kaçar ya... şairin uykusu kaçar...

(- Canım bu söz öyle değildi, uymadı!
- Olsun, uysa da söyledim, uymasa da!)

GÖKÇEN GÖKSAL'IN ARTILARI ve EKSİLERİ

Anıl MERİÇELLİ

26 Ekim 2002 Cumartesi günü eşimle birlikte Tüyap 21. İstanbul kitap fuarına gittik. Taksim'deki Atatürk Kültür Merkezi'nin önünden her saat başı Beylikdüzü'nde yapılacak olan fuara, belediye otobüsü kalkacağı ilan edilmişti. Biz hareket saatinden beş dakika önce AKM'ye ulaştığımız halde otobüsün kalktığını öğrendik. Orada bekleşenlerle birlikte bir minibüs kiraladık. Adam başı dört milyon ödeyerek fuara gittik. Aynı gün benim *Türkiye Yazarlar Sendikası* standında imza günüm vardı. Fuar alanına ulaşır ulaşmaz değerli yazar Turgut Acar'la karşılaştık. *TYS* standının nerede olduğunu ondan öğrendik. Standımızı ararken *Yapı Kredi Yayınları* standına uğradık. Çok sevdiğim şair, yazar ve çevirmen ülkü Tamer'i sorduk. Daha gelmemişti. *TYS* standı *Yapı Kredi Yayınları*'na çok yakındı. Hemen yerimi aldım ve kitaplarımı sergilemeye başladım. O anda yanımıza Zafer Yalçınpınar ve Gökçen Göksal geldi. Zafer Yalçınpınar *Kuzey Yıldızı* edebiyat dergisinin yayın kurulu üyesi. Gökçen Göksal ise *Eski Broy* dergisinin koordinatörü.

Yalçınpınar bana Emily Dickinson'ın şiirlerini çok sevdiğini söyledi. Hemen ona *Umutsuz Bir Aşkın Şairi Emily Dickinson'dan seçilmiş Şiirler* adlı kitabımı imzalayıp verdim. Zafer Yalçınpınar da bana *Korkak Düşler* adlı öykü kitabını imzaladı. Gökçen Göksal ise şiir kitabını bana çok önceden iletmişti. Gökçen Göksal'ı, *Broy*, Yayınevi'nde çalışmaya başladığı zaman tanımıştım. *Eski* dergisinin yayınlanmasında ve kitabevinin tüm işlerinde Seyit Nezir'e yardımcı oluyordu.1979 yılında İstanbul'da doğmuş, halen ekonomi öğrenimini tamamlamaya çalışıyor. Doğal olarak, şiir yazmak, şiir okumak, ekonomi öğreniminden çok daha önemli onun için.

Bu yıl *Yunus Nadi* şiir ödülünü kazanan değerli şair Ahmet Necdet, Göksal'ın *İkilem* adlı şiir kitabının arka kapağına bakınız neler yazmış: "*Gökçen Göksal agulamadan konuşmaya başlayan bir şair... Edebiyatımızın kendi şiirini iyi bilen ve dünya şiirine eğilen yeni isimlere hasreti var. Kimsenin yazmadığı şiiri yazacaksın, kolay mı? Yolun açık olsun.*"

Gerçekten Gökçen Göksal agulamadan konuşmaya başlayan bir şair. Genç. Dinamik. Bilgili. Kimselere benzemiyor. Kimseden etkilenmemiş. Şiirlerini uzun dizelerle yazıyor. Kimi zaman lirik, kimi zaman katı gerçekçi bir görünüm sergiliyor. Ahmet Necdet'in dediği gibi "*kimsenin yazmadığı*" şiiri yazıyor.

"*Renk cümbüşünü andıran kırılganlığında/ kopup gelen bir esinti zaman.*" (s. 11)

"*Çıkmaz sokak sarhoşluğa gözbebeklerin.*" (s. 19)

"*İçimde kangren bir isyan adın*" (s. 20)

"*Ağzımda elişi bir tat ölüm,*" (s. 23)

"*Parmak hesabıyla kanatılır geçmişin izdüşümü / Ansızın bahar düşebilir üzerine,*" (s. 36)

"*Özgürsündür ne de olsa, Ağaçların özgür olduğu kadar.*" (s. 36)

"*Ruhumda asırlık çınarların susuzluğu / Karşılıksız bir sevda masalı ayaklarıma dolanan.*" (s. 37)

"*Kırmızı bir gülün dikeninde saklıdır bazen, hayatın aritmetiği,*" (s. 43)

"*Cama vuran gölgelerin sihri; koşuşturmaca / Ardı sıra lir sesi / Kadifemsi dokunuş.*" (s. 56)

"*Son dokunuşların kesiştiği yer; hüzzam söylencesi / Adımlar.*" (s 59) gibi güzel dizeleri, özgün betimlemeleri var Gökçen Göksal'ın. Geleneksel Türk şiirinden etkilenmemiş. Divan şiirimizden. halk şiirimizden, birinci yeni ve ikinci yeni şiir akımlarından etkilenmemiş. Yabancı şairlerden de bir etki taşıdığı söylenemez. Pırıl pırıl özgün, kendine özgü bir şiir yazıyor Gökçen Göksal. Bunlar şiirinin artıları. Ya eksileri?

Göksal diline özen göstermiyor. Öztürkçeyi savunmuyor. Şiirlerinde Türkçe olmayan sözcükler kullanıyor: "*Tevatür, tâcizkâr, narratif, tebessüm, helezonik, kaotik, anons, periferi, muazzaf, kakafoni ve apsans*" gibi. Bana ve birçok okura ters gelen betimlemeleri var: "*Kabuksu cepsel takvim, avlulaın puşt zulası, elitist bir mistifikasyon*" gibi. Bu benzetmeleri başka bir şairin şiirinde görsem, kitabını elimden bırakır, bir daha şiirini okumazdım. Ama Gökçen Göksal'ı kendime, kendi şiirime yakın buluyorum. *İkilem*'in otuz yedinci sayfasında, *Yitip Giden Nedenler* adlı şiirinde "*Karşılıksız bir sevda masalı ayaklarıma dolanan*" diyor Göksal. "*Karşılıksız Bir Sevda*" Benim de yıllarca önce yazdığım "*Karşılıksız Bir Aşktan Sonra*" adlı şiirim vardı. Ön-

İLK CEMRE

"Şiire Doğdum"
Ellerin bilsen nasıl da çocuk
Rüzgarları devire devire
Ateşi kuytulardan koparıp
Yarım kalmış sevinçleri tutuşturuyor.

Çektim çıkardım ellerimi
Paslı kınımdan
Göklere sapladım
Toprağı avuçladım
Dört duvar evlerde değil
Tek bu şehre bu ülkeye değil
Kaldırıp bütün sınırları
Çocuklara doğdum

Dövüne dövüne karanlıklarda
Biliyorum bir sabaha kendimi
Değil takvim yaprağına tutsak
Hayır bugüne değil
Devire devire kundakları
Sarınarak asırlara
Yarına doğuyorum.

Gülhan DİKME

ce *İnsancıl* dergisinde yayınlandı; sonra *İstanbul Gözlerimin Ucunda ve Yeni Şiirler* adlı kitabımda. Şöyle diyordum:

"Gecenin ve yağmurun altında / Gökyüzüne düşüyor damlalar / Gökyüzünden denize ve dudaklarına / Yüzün bir savaş alanı / Karşılıksız bir aşktan sonra"

"Karşılıksız bir sevda",

"Karşılıksız bir aşktan sonra...

Aynı duyarlığı paylaşıyoruz Gökçen Göksal'la.

Ben onun yerinde olsam kitap yayınlamak için acele etmezdim. Birkaç yıl daha şiirlerimi dergilerde yayınlardım. Göksal daha yirmi üç yaşında.

Sonuç: Gökçen Göksal iyi bir şair. Yakın zamanda kendini aşacak. Ve çok güzel şiirler yazacak.

"Yolu açık olsun."

DÜŞÜNCE KIRINTILARI - 2

İsmail DELİHASAN

•Sözün öz gerçeği, akılcı, çok yaşamlardan doğar. Tohumlar olmasaydı hiçbir şey olmazdı. Sözlerin tohumu da özüdür. İlk söylenen söz, neydi acaba.

•Başkalarının hatalarından önce, kendi hatalarını görebilenler, daha insandırlar. Kendini gör ki, güzel görün, güzel gör.

•Sessizliğin dili gerçeği konuşur. Sessizliğin dili sensizliktir.

•İyiliği, iyi insana yaptığında mutlu, kötü insana yaptığında mutsuz olursun. Kötüler nankör olur.

•Eskiden, dürüst olabilmek, daha kolaydı. Bir kibrit çöpüne bile, dikkat edilebiliyordu. Bugünse, %60-70 doğru olabilenler, çok çok iyi insan sayılıyorlar.

•Eskiden her şey, yüz yüze yaşanırdı. Diş çektirirken, uyuşturucu yapılmazdı. Televizyon yoktu, yüz yüze konuşulurdu insanlarla. Ne gazete vardı, haberleri insan insana anlatırdı. Resimlere bakılmazdı. gerçeğine bakılırdı. Geçmiş-gelecek değil, günün kendisi doyasıya yaşanırdı. Acılarla da, sevinçlerle de, birebir karşılaşılırdı. Bitkisel yağlar yoktu mesela. Tereyağı vardı. Çimento-demir yoktu. Ağaç-taş vardı. Şimdi ne oldu bize. Sahte mi olduk ne. Sonra, eskiden söz senetti. Şimdi çeki almıyor tüccâr. Artık, o eski mertlik yok. Uydurukluk, sahtelik, döneklik sarmış her yanı. Sözler tutulmaz olmuş. Aldatmak, hırsızlık, kalleşlik marifet. Eskiden herkes kendisiydi, hem kültürel, hem siyasi. Hiç kimse kendi değil şimdi. İnsan kendini ufalıyor zamanda. İnsanın yerini, insan müsveddeleri almış.

• Kuşlar, kötülüğü hiç öğrenmedi. Gökler hiç çirkin olmadı. İnsan, insan olduğu için güzeldi. Emrine girdi kuşlar ve gökler. Ey insan, ne kadar yücesin.

• Bugünler, kendini, dünlere borçlu olduğundan, geçmişe büyüklük taslayamaz. Başlangıçlar, sonuçların anası-babasıdır.

• Derdin söyleneni ne ki. Söylenmiyenine bak. Derdin büyüğü söylenmeyenidir.

• Ekmeğe saygısı olmayanın, insana saygısı olmaz. İnsana saygı duymayanlar da iyi insan olamazlar.

• Kendini düzeltemeyenler, toplumu düzeltemezler. İnsanın yükümlülüğü, kendini düzelterek, başka insanlara örnek olmaktır.

• Zamana yenilmeyen, hiçbir şey yoktur. Zaman, doğanın en büyük gücüdür. Her gün başka bir gündür. Her gün başka şeyler söylenir.

• Aptal, geri zekâlı ve kötü, soru soramaz. Akıllılar ve iyiler bilirler gerçeği. Bilginin kaynağı sorulardır. Soru, soranın düzeyini hemen ele verir. Soruları insanın aynasdır.

• Evrende her şey birbiriyle vardır. Her şey bir şeyde, bir şey her şeyde varlık bulur. Evrenin formülü insandır.

• En büyük suç ihanettir.

• İnsanların acılarının üzerine onursuzluk kuranlar, sonsuzlukta en büyük köleler olmaya mahkümdurlar.

• Düşmana karşı en büyük savunma, ona sırrını vermemektir. Sırrı olmayanın yaşamda başarı şansı yoktur.

• Cinselliğini ve ibadetini gösteriş yapan, ne insandır ne müslümandır.

• Korku, bilgisizliğin ve kötülüğün sonucudur. Kötülük korkaktır.

• Her güzelliğini. mutlaka seven bir düşmanı vardır.

• İnsanın doğaya ve insanlara. insanlık borcu vardır.

• Bir insanı keşfetmek. onu yaratmak kadar değerlidir. Mucidin keşfinden önemlisi, mucidi keşfetmek ve olanak vermektir.

• Ayaklar başsız olur ama. başlar ayaksız olamaz. Ayak olamayanlar, baş olamazlar. Ayaklar olmasa başın ne önemi var. Baş ayak kadar ayaksa, başlığına itiraz edilemez ve ona saygı gerekir.

•Kitaplarda yazan ve şu an olanı. geçmiş zamanı anlatır. Gelecek ve yeni olan. hiçbir kitapta yazmaz. ancak, insanın kendi yaratıcılığında gizlidir.

•İnsanlık tarihini katılımlar değil. ayrışımlar oluşturmuştur. İnsanlık ailesi, ayrışımla doğmuş. Uzaya çıkmak, ayrışımın sonucudur. Ayrışım bilginin en temel kaynağıdır.

•Daha ileri bir toplum olmak. daha mutlu insanlarla olur. İnsanlarını mutlu edemeyen yöneticiler. başarılı olamazlar ve diğer toplumlardan geride kalırlar. İnsanların mutluluğu. ilerlemenin de göstergesidir.

•En büyük ve gerçek açlık, bilgi açlığıdır. Hıçbir açlık, bilgisizlik kadar. acı verici olamaz. İnsanlık erdemini yaşıyanlar, bilgi açlığı çekerler. Çünkü ıyilik. bilgiyi sever. Bilgi iyilerin sermayesidir. Gerçek bilgi erdemle kazanılır. Bilgisiz ve çağın gerisinde kalmakla ölmek arasında. hiçbir fark yoktur.

•Bir yazar veya başkası. sermaye olmuşsa. topluma zarar verir. En önemli utanç kaynağı. başkalarına sermaye olmaktır.

PALMİYEALTI

"Her canlı bir gün ölümü tadacaktır."

Bülent HABORA

Temmuz'un ortalarında bir gazetemizde yayımlanan üç-beş satırlık bir yazıdan öğrenmiştim: İstanbul'un en ünlü mezarlıklarından birisi olan Zincirlikuyu Mezarlığı'na yeni bir kapı yapılmış. Doğu motifleriyle süslenmiş, görkemli bir kapıymış bu. Üzerinde de şöyle bir yazı: "*Her canlı bir gün ölümü tadacaktır.*"

Mezarlık reklamı mı, yoksa ölüm reklamı mı, bir türlü anlayamadım. Ama bir şov numarası olduğu kesinlikle belli. Bunu yapanlar, herhalde sonradan, *"Amma da güzel bir şey yaptık,"* diye kasımpatı gibi kasılmışlardır, ne bileyim.

Evet, herkes, her canlı, hatta her cansız da ölecek, yok olacak. Ama ondan sonrası önemli. Ölenler iyi ya da kötü yanlarıyla anılacak. Özellikle kötüler unutulacak öldükten sonra, her şeyleriyle yok olacaklar. Ama iyiler yapıtlarıyla yüzlerce, binlerce yıl yaşayacak.

Bakın Sophokles hâlâ yaşıyor. Öldü, ama yok olmadı. Onu öldürenlerin adlarını kimse bilmiyor. Katil aletlerin adını söylemiyorum, onlar uşaktı, ama Sophokles'in öldürülmesini isteyen büyük patronları kimse bilmiyor. Galile de öyle değil mi? Galile'yi bugün çoluk-çocuk biliyor. Buna karşılık kendilerini Tanrının Elçisi olarak gören dönemin dangalaklarını kimse anımsamıyor.

Ya bizim Şeyh Bedrettin?!.. Şeyh Bedrettin'i de çoğunluk biliyor, ama onu astıran hıyarı çoğunluk bilmiyor.

Tüm dünyada ölen değerli kişiler unutulmuyor. Bazı kötü ölüler de anımsanıyor, ağız dolusu sövmek için. Örneğin Hitler, Mussolini gibi... Ama ne acıdır ki, ülkemizde iyisiyle-kötüsüyle insanlar ölünce unutuluyor, genellikle.

İşte Turgut Özal... Özal sağken çevresi nemalananlarla, yalakalarla çevrilmişti. Adam Cumhurbaşkanı bile oldu. Ama bugün kimse anımsamıyor, onu anmıyor bile. Ölünce, Adnan Menderes'in anıt mezarının yanına bir başka anıt mezar yapmışlardı onun için. Duyduğuma göre çöplük durumuna gelmiş. Nerede Turgut Özal sağken kıçının dibinden ayrılmayan yalakalar? Nerede Turgut Özal sayesinde köşe üstüne köşe olanlar? Hepsi toz.

Fahri Özdilek, Türkiye'nin belki de gelmiş-geçmiş en iyi, en önemli, en kaliteli Cumhurbaşkanı'ydı. Kim anıyor bugün? Ya Cemal Gürsel?! 12 Eylül Diktatörü Kenan Evren döneminde Cemal Gürsel'in kemikleri, Anıtkabir'den belediyenin çöp torbalarıyla taşınmış, şu anda bilinmeyen ya da unutulan bir mezarlığa gömülmüş.

Türkiye'nin kaderinde söz sahibi olmuş ama bugün ölü olan politikacıları, hatta devlet adamlarını düşünün bir kez. Bırakın halkımızı, devlet anmıyor. Belki de devletin başında bulunanlar utanıyor onları anmaktan. "*Biz onları anarsak, insanlar o günleri özler, bizler de rezil oluruz,*" diye düşünüyor olabilirler, 25. sınıf politikacılar. Ama er ya da geç, onlar da ölümü tadacaklar.

Kapısında "*Her canlı bir gün ölümü tadacaktır.*" yazılı olan Zincirlikuyu Mezarlığı'nı hiç dolaştınız mı, bilmem. Kimler yatmıyor ki orada. Örneğin bir Abdi İpekçi. Onun gazetesi, sadece ölüm yıldönümlerinde bir-iki satır yazıyor, o kadar. Belki onlar da haklı. Şimdi Abdi İpekçi dönemi gazetecilikten söz etseler, biraz fazla üzerinde dursalar, bugünkü gazeteciliğin ne denli tın-tın bir gazetecilik olduğu ortaya çıkacaktır. Yapılanın gazetecilik değil de ticaret olduğu anlaşılacaktır.

Dünya güzeli, dünya önemlisi bir bilim adamı yatıyor Zincirlikuyu Mezarlığı'nda; Cavit Orhan Tütengil. Kapıdan girince, soldaki ilk anayolun başında, sol tarafta mezarı.

Sadri Alışık da orada yatıyor. Neyse Sadri Alışık'ın filmleri televizyonlarda oynuyor da, şimdilik unutulmuyor.

Nice yazarlar, bilim adamları, devlet adamları (Bugünküler gibi kalitesiz politikacılar değil, gerçek devlet adamları) yatıyor orada tümü de unutulmuş.

Türkiye'nin tek Mareşal'i Fevzi Çakmak nerde yatıyor, biliyor musunuz? Ben birkaç yıl önce gördüm, çevresi çöplüktü... Ya Türkiye işçi sınıfının tarihini en iyi bilen Lütfü Erişçi nerede? Türk edebiyatını en iyi bilenlerden Fahir Onger nerede?

Mezarlıklardan günümüz döneceğim. Bu kişilerin yapıtları nerede? Yeni okuyuculara, gençlere kazandırılmaz mı bunlar? Fahir Onger "Mister Fahir Onger" olsaydı, Lütfü Erişçi "Mösyö Lütfü Erişçi" olsaydı, ülkeleri sahip çıkardı. Galiba onların tek suçu Türk olmak!

İşte Metin İlkin, işte Sermet Çağan, işte Zihni Anadol, işte Kerim Korcan, işte Cengiz Tuncer, işte Aydın Emeç, işte Çetin Emeç, işte Günay Akarsu, işte Cahide Sonku, işte Cahit Irgat, işte Vasıf Öngören... "İşte"ler saymakla tükenmez... Onlar başka bir ülkede doğmuş olsalardı, unutulmazlardı...

Üzülüyorum ve utanıyorum.. Haksız mıyım?

Öykü

DELİKANLI

Hilal SOYDAN

"Yazıhaneye geldiğimde güneş tepedeydi. Bugün yürürken daldırıp yolu şaşırınca geri dönüşüm uzadı. Öyle bir teklifle geldiler ki karşıma. Düşündükçe yolumu şaşırıveriyorum. Eli ayağı uzun bir yayınevi kitapların yayın hakkını istiyor. Bu işe kafam yattı. Kitaplara herkes ulaşacak. Herkes kitap okuyacak. Ne güzel. Ama geleceği de düşünmek lazım. Bu yayınevi çocuğum gibi. Ben öyle kolayca satmam çocuğumu. Bankaları yok mu bunların. Bir emeklilik ayarlasınlar bana şöyle kıyağından, ben de rahat edeyim. Bizim emekliliğimiz mi var ki. Yazlıktı, arabaydı diye düşünürken bir baktım bilmediğim bir yerdeyim. Kaybolmanın telaşıyla hızlanınca da fark etmeden sırılsıklam olmuşum. Eve ulaştığımda hem bitkindim hem de leş gibi kokuyordum. Evden ancak çıkabilmiş, baldırlarım ağrıya ağrıya yazıhaneye ulaşmıştım.

Neclacığım ben içeri girince sesi telaşlı, kaşları havada 'Günaydın Cevdet Bey' dedi. Ne oluyor gibisinden kafamı salladım. O da kafasıyla odamı işaret etti. Borç morç yoktu. Vergi ayını da savuşturmuştuk. Gerisi de vız gelirdi. Telaşına anlam verememiştim. 'Yazarmış' dedi Neclacığım. Yazar çizer takımının da artık garipliklerine alışmış, bir yayınevi işletmenin bu adamlarla uğraşmaktan geçtiğini çoktan anlamıştım.

Hayatının son demlerindeki şu ünlü aşk şairi mesela. Adam iki yılda iyice bunamıştı. Sapıtık sapıtık şeyler yazıp geliyordu. Genç ve körpe kızlara yapmadığını bırakmamıştı dizelerinde. Çaldığı son kapıydı bizimkisi muhakkak. Bizde de faturalar birikmiş. Bastık. Basmayıp da ne yapacaktık. İyi anlaşmaydı. Bütün borçları kapattırdık hergeleye. Bayağı da sattık. Gerçi bu sezon tekrar basmadık. Hafiften ünlü romantik biri var. Bu sene o iş yapar.

Sonra şu sesini kalınlaştırıp konuşan kadın vardı. Bıyıklarını almaz illaki de 'Ooo, Cevat bey' diye şap şup öperdi. 'Cevdet efendim, Cevdet' derken narin suratımı batan kılların acısıyla ovuştururdum. "Neyse biz işimize bakalım değil mi efendim" derdi. 'Eee, bakalım tabi efendim.' derdim. Kargacık burgacık, imla hatalarıyla dolu yazısını önüme atar, 'Ne düşünüyorsunuz Cevat Bey?' derdi. 'Bakacağız efendim, bakacağız" derdim. Şöyle de bir bakardım. Yoksa ilgilenmediğimi sanır, darılıverirdi. 'Belli bir kitlem var benim.' derdi. Bıyıklı kadınlar da amma çoğaldı memlekette derdim de Neclacığım kızıverirdi. Kadın kadını böyle tutuyor işte. Nerde bizde öyle şeyler. Yakında tepemize çıkar bunlar. Ama olsun. Başımızın üstünde yeri var elbette hepsinin. Az mı kazandık o kitaplardan. Bizim meyhanede bayağı bir forsumuz olduydu.

Başka bir şair daha vardı. Başında fötr bir şapkayla dolaşırdı. Sessizce gençten bir adamdı. Biraz modası geçmişti ama bunalımıyla gençleri ne yapıyordu. Ne diyordu köşede kalmış yazar; kalplerinden fethediyordu. Arka kapaktaki fotoğrafın çekimi için bayağı para harcamıştık. İki yıl önce intihar ettiğinde bu büyük şairi daha iyi tanıtmak için de bayağı bir borçlandık. Biz son vazifemizi yaptık efendim. Ama değdi doğrusu. Kendisini ölümsüzleştirdik. O yaz Bodrum'da az mı şiirini okudum hergelenin.

Pek güzel bir hanım kızımız vardı mesela. Beni yanlış anladı gerçi. Biraz daha çalışması gerekiyordu. Güzellik her şeye yetmiyor. Dedim ki biraz eğitilmen gerek. Bu işin ustası var karşında. Kızınca bile pek güzel oluyordu. Harcadı kendini. O kafayla nereye kadar... Kim bilir kimlere okuttu dosyasını.

Bu içerdeki ne menem biriydi merak etmiştim. 'Ne zaman geldi bu. dedim sessizce. 'Bir buçuk saat oldu. Amma da çay içti. Cevdet Bey biraz daha geç kalsaydınız battıydık yani. dedi. 'On dakikada bir, ne içersiniz deme sen de yavrucuğum. Bilmez miyim ben seni' dedim hafifçe azarlayarak. Neclacığım iyiydi hoştu da azıcık saftı. Fazlaca da dedikoducuydu. Bu paraya çalışacak uzun bacaklı birini de bulmak zordu elbette.

Süklüm püklüm oturan orta yaşlı, zayıf, kıvırcık saçlarını kel kafasına pamuk şekeri gibi sarmış gözlüklü bir adam ben odaya girince yerinden kalkarak elimi sıkıp 'Merhaba Cevdet Bey' dedi. 'Buyurun lütfen, (dedim elimle oturmasını işaret edip hafifçe yamulmuş koltuğuma yerleşirken. Kendimi bayağı önemli bir insan gibi hissettiğimi itiraf etmeliyim. 'Ağır adam. Her halinden belli.' diye geçirdim içimden. Ne çıkacak bakalım sonunda diyordum adama gülümserken. Adam konuşmamı bekler gibiydi. Ben de onun konuşmasını bekliyordum. 'Bi-

lirsiniz ki sürekli yeni insanlar, yeni yüzler. Gelen gidenimiz çok oluyor efendim. Sizi gözüm bir yerden kestiriyor lakin...' dedim ağzımı büzüp o çok ciddi tavrımı takınarak. Arkasına yaslanan adam kahverengi kumaş pantolonunun üstündeki beyaz tüyleri temizlerken

- Geçen sene...

- Ah evet geçen sene...

- Öykü kitabımı...

- Ah evet şu şey kitabı...

- Gözlüklü adam ve...

- Ve...

- Köpek.

- Ah evet gözlüklü adam ve köpek.

- Söze nasıl başlayacağımı bilemiyorum. Cevdet Bey. Başım belada. Hem de çok büyük bir belada. Bana yardımcı olmanızı rica etmeye geldim.

İsmini sormaya cesaret edemiyordum. Belli mi olur. Alıngandır bu hergeleler. Ama kitabı hatırlamıştım. Bu yıl bilmem ne öykü yarışmasında birinci olacak kitaptı. Eee, bizim de sanat camiasında forsumuz olsun o kadar. Yılların kurduyuz hani. Yarışma sezonu kapanmadan satışları hızlandırmamız gerekiyordu. 'Ne oldu beyefendi?' diye sordum hafifçe gözlerimi açıp başımı öne uzatarak. Bu hareketime de bayılırım. Neyse... Öyle ya yılın müstakbel en bilmem ne öykücüsü seçilecek şahsa derdini sormayacaktık da kime soracaktık. Demez olaydım. Adam öyle derin bir nefes almıştı ki sorduğuma soracağıma pişman olamadan anlatmaya başlamıştı bile.

Yıllardır boş vakit buldukça yazmaya çalışıyormuş. Böyle böyle on yıl geçmiş. On yılda ancak on hikaye yazabilmiş. Ama o zamandan bu zamana o kadar çok şey değişmiş ki. Takdir edermişim ki yazdıkları şimdi pek bir anlamsızlaşmış, gerçekçiliğini yitirmiş... İnsanların giyinişleri bile değişmiş. Başka başka şeyler çıkmış. Tayt denen bir şey varmış, lastik gibi. Fışır fışır kumaşlar varmış. Cuma pazarının yeri değişmiş. Zamanın paraları hep tedavülden kaldırılmış. Teknoloji gelişmiş. Takdir edermişim ki, bilgisayarmış mesela. Herkesin evinde telefonuymuş, televizyonuymuş, tam otomatik çamaşır makinasıymış... Düşünmüş taşınmış. Karar vermiş. İşinden ayrılmış. Takdir edermişim ki bütün dikkatini kitabına vermek istiyormuş. Gerçekçi hikayeler yazmak için acele etmesi gerekiyormuş. Zaman çok hızlı değişiyormuş çünkü. İki ay boyunca da geceli gündüzlü uğraşıp işte şu gözlüklü adam ve köpeği yazmış.

Bu arada kitabını bastığım için bana ettiği teşekkürleri anlatmaya değmez. Övülmekten hiç hoşlanmam. Ama yoğurdu yiyip yiğidin hakkını veren hergele de az kaldı. Bunlardan biri de karşımda oturmaktaydı hani. Neyse efendim, hikayeleri okumamıştım ama bizim dizgici zamanında 'Abi, vallahi de çok komik. Nerden buldun bu adamı. Adamda müthiş hayal gücü var. Kırk yıl düşünsem aklıma gelmez.' demişti.

Hem daha fazla beni övmesin diye hem de bir an önce adamı sadede getirip postalamak için sözünü keserek onun gözlem gücünü, yaratıcılığını, imgelerindeki şeytansı ayrıntıları vs. övdüm. Adam sustu. Başını önüne eğdi. Çok duygulanmıştı galiba. Dokunsam ağlayacak. Başı önde alnını ovuştururken diğer elinin işaret parmağını da bana gösteriyordu. Bir dakika mı istiyordu. Aman güzel kardeşim al her şeyim senin olsun sen yeter ki anlat ve git.

Bir bardak su içtikten sonra konuşmaya tekrar başlamıştı. Kitabı yazacakmış, çok kararlıymış ama bir türlü ilham gelmiyormuş. On yılda on hikaye nasıl olup da yazmış şimdi ona bile şaşıyormuş. Fosur fosur cigara içiyor, tavana dalarmış gibi bakıyor yine de bir şey yazamıyormuş. Yazamadıkça da bakkaldan taşıdığı torba torba öteberiyi mideye indiriyormuş. Üç güne kalmadan evde ne varsa tüketince el mahkum aç kalacak değil ya, bir koşu bakkala gitmiş. Bakkal onu ağzı kulaklarında karşılamış. Eli mecburmuş. Yoksa pis kazıkçıdan bir gram bir şey alır mıymış. Bunu o kel, kırmızı suratlı, sarkık yanaklı bakkal da biliyormuş. İşin ilginç yanı şuymuş ki efendim, domuz suratlı herifin ona bilmeden yardım edeceği kimin aklına gelirmiş. Peynir tarttırırken içeriye orta yaşlı, kısa boylu, şişmanca eşarplı bir kadın girmiş. Elinde peynir, ağzı açık, kadınla bakkalın homurdanmalarını dinlemiş bir süre. Öyle bir gülüyorlarmış ki insanın ikisini de alıp çamura atası geliyormuş. Onlar güle dursunlar bizimkinin o anda kafası birden daha önce hiç çalışmadığı kadar hızlı çalışmaya başlamış. Sabah elinde fındık, fıstık, çikolata; akşam cebinde bir küçük rakı kapaklanmış bakkala. Hem öte beriyi dükkandan alıyormuş hem de adamı besliyormuş. Bakkal, birazcık geç kalsa 'Selim Bey nerdeydiniz kuzum?' diye ona sitem etmeye bile başlamış.

Elimle desteklediğim başımı kaldırıp şu ana kadar işime yarar tek şeyi duymanın keyfiyle 'Sonra Selim Bey' dedim.

Sonra bir hafta içinde iki roman, üç öykü kitabı yazacak kadar malzemeyi toplamış. Bir ayda da geceli gündüzlü duyduklarını yazmış, daha hızlı yazamadığı için bir ay sonunda çoğunun ayrıntısını unutmuş. Bir kitap da fena değilmiş. Eski iş arkadaşlarına kitabını imzalayıp vermiş. Akrabalara da dağıtmış tek tek. Eline de bir miktar para geçmiş. Keyfi pek yerindeymiş. Taa ki gözlüklü adam ve köpeği kapısına dayanana kadar.

Sonra süklüm püklüm oturan adamcağız birden ayağa kalktı. Beklenmedik bir sıçrayışla masamın

başına geliverdi. Hafifçe sallanmayı huy edinmiş masama abanıp gözlüklerinin üstünden bana bakarak 'Kitabın dağıtımını durdurmanızı istiyorum. Hayatım tehlikede. Zararınız neyse öderim.' dedi."

Okuduğu sayfadan başını kaldırıp karşısında oturan genci süzdü adam. Çocuğun gözleriyse kocaman cam masanın altında sallanan sol bacağa takılmıştı. Bir editörden çok genel müdüre benzeyen takım elbiseli adamın her zamanki sinirli halini çocuk kendi üstüne alınmış, tedirgin olmuştu. Adam okumadığı son sayfayı da çevirip öyküyü masanın sağına bıraktı. Zımbayla sol köşeden tutturulmuş sayfaları, hafifçe masanın ucuna doğru itip eliyle bir iz varmışçasına masanın camını sildi. Fönle şekillendirilmiş seyrek kumral saçlarını eliyle kontrol ettikten sonra arada sırada taktığı incecik metal çerçeveli okuma gözlüğünü bilgisayarının önüne koydu.

"Delikanlı" dedi. *"Hikayenin hamuru fena değil. Bazı eksiklikler elbette olur. Bunlar üstüne çalışacağız tabi ki ama yazar olmak kolay iş değildir ve anneni sevmesem, nihayetinde bizim bankanın yönetim kurulunda değerli biridir kendisi, onca işim arasında ne olduğunu anlayamadığım şu yazıyı okumazdım lakin yine de..." "Neyi anlayamadığınızı öğrenebilir miyim"* dedi delikanlı. Adamın birden yüzü kızardı. *"Terbiyesizliğin lüzumu yok genç adam."* dedi. *"Hikayenizde ne fantastik bir öğe var ne de sürükleyici bir yan. Sonuna kadar okunmuyor bile"* dedi. Beyaz deri koltuğunda kaykılıp, eliyle metal aksamlarla karşısındaki duvara boydan boya tutturulmuş cam rafları işaret ederek:

- Bak evlat. Bütün bunları biz bastık. Dünya ve Türk Edebiyatı'nın en önemli eserleri. Birinci hamur kağıt kullandık. En ünlü sanat adamlarına kapak tasarlattık. Yazarın da hakkını verdik her zaman. Yenilere de destek olduk. Ama orada yer almak öyle kolay değil.

Adam son sözüyle elini yine duvara doğru sallamış, çocuk istemsizce arkasını dönüp raflara bakmıştı. Kafasını çevirirken kendi kendine annesinin laflarına kanıp da şu ana kadar sustuğu için *"Seni çıkarcı, pısırık herif"* diye söylendi. *"Anneni ne zaman dinledin ki sen"* dedi. *"Doğru düzgün cümle bile kuramayan şu herifin karşısında süklüm püklüm otururken mi dinleyesin tuttu annenin öğüdünü."*

- Doğru düzgün okumadınız bile yazdıklarımı.

- Ya nasıl okudum küçük bey?

"Otura otura büyüttüğün koca kıçınla." diye geçirdi içinden. *"Eleştirilerinizin beni geliştireceğini umuyorum efendim, bir iki tane duyabilirsem."* dedi. Bilgiçlik taslamaya meraklı adam, çocuğun sesindeki alaycı tonu anlamazlıktan gelerek hemen atıldı.

- Mesela ritminiz bozuk delikanlı.

YAPRAĞIN ÖLÜMÜ

Ayaklarının altında
çınar yaprakları
sarı, yeşil, kavun içi
anımsatıyor
yüreğinin nasıl ezildiğini
süzgün yüzün yerde
Acıyorsun
    sadece kendine

Biraz kaldırsan yüzünü
Yapraktan yukarı
    Göreceksin,
        çıplak da kalsa
            direnen,
                heybetli
                    ağaçları.

İnci AYDIN

- Demek doktorsunuz da aynı zamanda. İki işi birden yapmak yorucu değil mi?

- Anlayamadım.

- Anlasanız şaşarım.

Kağıtları masadan alıp arkasına bile bakmadan çıktı. Acele ederek sanki kaybettiği zamanı kazanacaktı. Kapıda uzun bacaklı sekreterle neredeyse çarpışıyordu. Sekreter masasının yanındaki çelik kapı kendiliğinden açıldı. Delikanlı *"Giriş zor da çıkış ne kadar kolay.,"* diye düşündü. Tam çıkacakken gözüne sekreter masasının karşısında kapıya yakın duran paketler ilişti. Üstlerinde tarih ve isimler vardı. Hiç açılmamış paketler istiflenip; paketlenmişlerdi. Her paketin üstünde isim yazılıydı. Gözü paketlerden birinin üstünde yazan ünlü bir öykücünün ismine takıldı. Diğerlerine de bakınca yarışma isimlerinin ayırdına vardı. Gönderilen eserlerden hiçbiri okunmamıştı. *"Ama bu yarışmaların sonuçları açıklandı."* dedi hayretle. Asansöre bindiğinde *"Topunuzun canı cehenneme. Süs köpeğine dönüşmeye niyetim yok benim."* diye tekrarlıyordu sürekli. İnanıyordu ki bir yerlerde biriler vardı, onu gerçekten okuyacak ve eleştirecek. Cephesi aynalı çok katlı koca binayı terk ederken, yüzünde buruk bir gülümseme ikinci öyküyü yazmaya başlamıştı bile.

İrfan Ertel; "Resmi satmak için yapmıyorum"

İNSANCIL

- İrfan Ertel Kimdir? (Alaylı mı, mektepli mi?)

- 1951 yılında Muğla'da doğdum. Köy Enstitüsü mezunu bir öğretmen oğluyum. Lise öğrenimiMi Muğla'da bitirdikten sonra 1972'de İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi (Şimdi Mimar Sinan Üniversitesi oldu) Resim Bölümü'ne girdim. 1977 yılında bu bölümden mezun oldum.

- Kaç sergi açtınız?

- Bu benim 25. sergim, ayrıca birçok karma sergiye de katıldım.

- Resim ve fotoğrafla uğraşıyorsunuz, bu süreç nasıl başladı?

- Resim çocukluk yıllarımdan beri bir tutku. Babamın iyi resim yapması ve öğretmen oluşu beni motive etti sanırım. Okuma yazma bilmeden resme başladım diyebilirim. Fotoğrafa gelince, akademi yıllarında çalıştığım dergilerde amatör foto muhabir olarak başladım. Bu daha sonra çalıştığım metal sanayi şirketinde tanıtım fotoğrafçılığına da dönüştü.

Resim yaparken nasıl bir yöntem izliyorsunuz?

- Resim yapma genelde önce düşünsel olarak başlıyor tabii. Elimdeki görsel malzemeler, çektiğim bir fotoğraf, bir gazete fotoğrafı, beni etkiliyen bir olay resmi başlatabiliyor. Sonra eskiz aşaması. Bir tuval daha etkili nasıl olur tasası başlıyor. Daha önceleri eskizi kağıt üstüne desen çizerek yapardım ama şimdi daha kısa sürede gerçekleştirebildiğim için bilgisayarda yapıyorum. Zamansızlığımız malum. Sonra tuvale geçirip boyama keyfini yaşıyorum. Tek konulu küçük resimler için bu süreç böyle basit ve kısa sürede halledilirken, büyük kompozisyonlar için bu aşama çok daha karmaşıklaşıyor. Düşünsel aşamada resim oluşurken, görsel malzeme araştırması da başlıyor. Sonra bu değişik malzemelerin yan yana getirilme işlemine geçiliyor. Buradaki düşünme ve düşündürme örgüsü epik tiyatro yöntemlerine benzer. Yorucu bir doğum süreci gibi oluyor. Sonra tuval üzerine uygulamaya geçiliyor. Uygulama eskizle aynen olmuyor. Gereken değişiklikler de yapılıp gelişime açık kapı bırakılıyor.

- Bu sergide genel anlamda "Anadolu Kadınları resimleri" çoğunlukta, buna neden gerek duydunuz? Kadınların yüz ifadeleri ne anlatıyor?

- Dostlar Korosu'ndan arkadaşım Sümeyra *"Kadınlarımızın Yüzleri"* CD'sinin başında: *"Kadınlarımızın yüzleri acılarımızın kitabıdır. Ve acılar karabasanlar gibi çizer kadınlarımızın yüzünü"* der. Bu benim de gözlemlediklerimin en yalın anlatımı. Toplumun çektiklerinin ve çekmekte olduklarının özetini görebildiğimi sanıyorum kadınlarımızın yüzlerinde, gördüklerimi göstermek istiyorum. Bu gerçeklik bu ülkeyi son 50 yıldır yönelip işlerin yolunda gittiğini söyleyenlere de bir yanıt oluyor galiba. Yüz ifadelerine çekilenler ve buna itiraz yansıyor, ben gördüklerimi yansıtmaya çalışıyorum.

"Acılar karabasanlar gibi çizer kadınlarımızın yüzünü" dediniz bu sizce çile edebiyatının yansıtılması değil midir?

- Belki de öyle ama ben gerçeği, gözlemlediğim somut gerçeği abartmadan yansıtmaya çalışıyorum. Gerçek -ne yapalım ki- çileliyse yansıyan da tabii ki öyle oluyor. Bunları görüp pembe göstermek ya da görmezlikten gelmek olası mı? Ama gördüğünüz acıları nasıl yansıttığınız da önemli. Yansıyan size bezginlik mi veriyor, yoksa bir şeylerin değişmesi gerektiğini mi söylüyor?

Varolanı göstermek, iletmek istediğiniz için yeterli midir?

Tabii ki yeterli değil. Resmin sınırlı olanakları içinde varolana yorumunuzu ve varsa çözüm önerilerinizi de vermeye çalışmanız gerekiyor. Bunu becerebildiğimce yapmaya çalışıyorum.

- Resmin olanakları neden sınırlıdır?

- Resim iki boyutluluğu ile sınırlı olanaklara sahip. Tiyatro ya da sinema gibi mekan, zaman, ses gibi olanakları yok. Bu nedenle diyalektik bir anlatımda zorlanıyorsunuz. Bunu değişik teknik yöntemlerle aşmaya çalışıyorum.

İfade etmek istedikleriniz için neleri yardıma çağırıyorsunuz, kolaj tekniğine nasıl bakıyorsunuz?

- Anlatımımı güçlü kılabilecek her şeyi yardıma çağırabilirim. Amacıma hizmet edecek tüm teknikleri ya da maddeleri kullanabilirim. Bence her teknik gibi yeri geldiğinde, gerek duyulduğunda, kolaj da, benzeri teknikler de kullanılmalıdır.

- Resim sizin için amaç mı, yoksa araç mıdır?

- Benim için resim amaç olmadı hiçbir zaman. Söyleyebileceklerimi anlatma aracım oldu. Diğer sanat dallarından birinde emek biriktirseydim, anlatım aracım resim değil, o sanat dalı olacaktı.

ŞAİR

bir şair tanıdım
güz yaprakları kadar
inceydi yüzü

bir uzun yürüyüştü
mor dağlara gidip gelen
kendi içinde yüzü

gel desem gelemezdi
akardı yüreğim
bir yangının içinden gülümsemesi

mevsimsiz bir çiçekti
okşar gibi bir çocuğu
gitti uzaklara, daha da gider idi

Uğur HACIHANEFİOĞLU

Sanat eserlerinin metalaşması hakkında ne düşünüyorsunuz?

- Kapitalist düzende her şeyin metalaşması gibi sanat eserlerinin de metalaşması kaçınılmaz, ama ben resmi satmak amacıyla yapmıyorum. Geçimimi başka bir alandan sağlıyorum. Satma amacıyla yaptığınız iş baştan sınırlandırılmış, alıcıya göre hesaplanarak oluşturulmuş olmaz mı?

- *Sizce bir sanatçı evrenseli nasıl yakalar?*

Dünya görüşü olarak insanlığın çağdaş anlamda geldiği yerde ise sanatçı, evrenseli yakalama yolunda önemli bir avantaj yakalamış demektir. Bu da sanatçının sanatına sadece yetenekleri ve ustalığı ile değil, evrensel anlamda kültürel birikimiyle yaklaşmasıyla mümkündür. Günümüz sanatçısı içinde yaşadığı toplumun sorunlarını çağdaş ölçütlerde kavramak, çözümlemek ve yerini ona göre belirlemek durumunda. Bunun için de dünya görüşünü, yaşama bakış felsefesini evrensel ölçütlerle oluşturmak zorunda. Evrenseli yakalama olgusu, sanatın tüm insanlığa mal edilmesi ise -ki bence böyle olmak durumunda- sanatçının yerel olana ancak evrensel insani değerlerle yaklaşmasıyla mümkün olabilecektir.

Öykü

KAR YÜRÜYÜŞÜ

Yılmaz ZİR

Adam bir süre yatakta sağa sola döndükten sonra durdu. Sırtüstü durumda ellerini ensesinde birleştirdi. İlk defa görüyormuş gibi tavanı inceledi. Yataktan çıkmak için acele etmiyordu. İsteksizdi. Dün geç saatlere kadar düşünüp verdiği kararı gözden geçirdi. Gözü köşelerdeki örümcek ağlarına takıldı. Temizlemek gerekiyordu onları. Perdeden sızan gün ışığı içeride karanlıkla aydınlığı dengeliyordu. Üstündeki yorganla iki battaniyeyi duvara doğru savurup yatağın kenarına oturdu. İskemledeki hırkayı sırtına aldı. Somyanın ayağı dibinde duran çoraplarını giydi.

Ayhan yirmi sekiz yaşlarında, esmer, orta boyluydu. Matematik öğretmeniydi. Altı ay önce ekonomik kriz nedeniyle çalıştığı dershaneden tazminatı ödenerek işten çıkarılmıştı. Şimdi iki öğrenciye evlerinde ders veriyordu.

"Evet, evet! Zamanı gelince yapmak lazım bir şeyi. Her şey zamanında güzeldir, derler. Niye zorluyoruz bilmem ki... Yalnızlık kaygısı mı? Belki... Acıdan kaçınmak mı yoksa? İnsan ne tuhaf! Başlarken de korkar, bitirirken de. Ama her geçen gün daha da kararıyor içim. Yoruldum artık. Eziliyorum. O kadar karalanmış ki bu sayfa temize çekilemez artık, yırtıp atmalı. Yeni beyaz bir sayfa açmalıyım."

Kara bulutlar dolaştı ela gözlerinde, zayıf bir ışık parlayıp söndü. Yüzünün çizgileri derinleşti. Ayağa kalktı. İç çekerek pencereye doğru yürüdü. Perdeyi sol eliyle hep yaptığı gibi hızla yana çekti. Pencere kenarındaki iki güvercin ürküp havalandı. Ayhan'ın gözleri önce kısıldı. Sonra hayretle büyüdü. Yüzünde bir gülümseme dalgalandı. Yüz çizgileri sevinçle titredi.

Gecenin rüzgarlı, gri, iç karartan havası gitmiş, yerini berrak bir beyazlığa bırakmıştı. Kar geceleyin şehri sessizce örtmüştü demek. Pencereyi açtı, boğazını acıtan, ciğerlerinin derinliklerine ulaşan derin bir soluk aldı. Pencere kenarında birikmiş karı iki eliyle avuçladı. Kartopu yaptı. Bir süre evirip çevirdikten sonra boş sokağa fırlattı. Kartopu sokağın karşı yanındaki emlakçının önünde birikmiş kara saplanıp kayboldu. Dükkanın kapısı kapalıydı, ama içerden cama para bandıyla yapıştırılmış ilanlar iyi kötü okunuyordu.

"Ya, işte böyle! Gönül evimi tahliye etme zamanıdır. Ben de yakında ilanımı asarım. Artık kiralık mı olur, yoksa devre mülk mü bilemem. Yok yok. En iyisi bir süre tadilat yapmak. Kadına kalbimizin kral dairesini tahsis ettik. Kıymetini bilmedi. Ya ben onu hırpaladım mı acaba? Yapmışımdır."

Birden boynundan beline bir ürperme yayıldı. Baştan ayağa titredi. Üşümüştü. Pencereyi kapatıp katalitik sobayı yaktı. Hem ısınıyor, hem de dışarıya bakıyordu. Gözünü dışarıdan alamıyordu bir türlü. Pencerenin sağında duran sehpanın üstündeki kırmızı telefona baktı. Rakamları silikleşmişti. Kablosu hep böyle kısa mıydı? Uzanıp sol eliyle aldı. Daha önce yüzlerce kez çevirdiği numarayı önce hatırlayamadı. Sonra tuşlara ağır ağır dokundu.

Telefonun karşı tarafında Semire'nin -kadının adıydı bu- sesini duyunca *"İyi, evdeymiş"* diye geçirdi içinden. Semire yirmi beş yaşlarındaydı. Bir lisede tarih öğretmeniydi. Karşılıklı hal hatır sordular. Ayhan uygunsa görüşüp konuşmak istediğini söyledi. Semire de görüşmelerinin gerektiğini düşünüyormuş. Kardeşi evde olduğundan ev uygun değilmiş. -Ayhan kadının evinde görüşmek istiyordu aslında. Bir şeyin başladığı yerde bitmesi hoşuna gidiyordu nedense- Aşağı yukarı ikisinin evlerine eşit uzaklıktaki bir çeşmeyi iki saat sonrası için buluşma yeri olarak belirlediler.

Ayhan sokağa çıktığında bir grup çocuğun gürültüsüyle dalgınlığından sıyrıldı. Durup bir süre izledi onları. Dünya umurlarında değildi. Bütün kalpleriyle, enerjilerini sadece buna vererek, akıllarına başka bir şey getirmeden, çığlıklar atıp kahkahayla gülerek kendilerinden geçmiş, kartopu oynuyorlardı. Yaşam o anda kar, oyun, neşeden ibaretti onlar için. Ayhan sokağın köşesini döndü. Çocuk sesleri yerini, Semire'nin bir kuyunun derinliklerinden gelen boğuk sesine bıraktı. İçinden onunla tartışıyordu. Semire onu suçluyor. Ayhan da ona yanıt veriyordu.

Çeşmede görüştüklerinde Ayhan'ın ilk dikkatini çeken şey kadının yüzü oldu. Beyaz yanaklarına allık sürmüştü. Kızıla boyattığı saçları çağlayanları kıskandıracak denli omuzlarına coşkuyla dökülüyordu. Siyah deri botuyla siyah kadife pantolunu, besbelli yeni olan kırışıksız kar beyazı tüylü manto-

suyla uyumlu bir zıtlık içindeydi. Ama Ayhan bunu düşünmüyordu. En son ne zaman kadının bu kadar bakımlı olduğunu anımsamaya çalıştı. İlişkilerinin ilk döneminde, yani altı ay önce, yine böyleydi galiba. Ama bir fark vardı arada. O zaman mavi gözleri parıltlı bir gök altında fırtınada çırpınan bir denizi andırıyordu. Tokalaştılar.

İki dakika geciktin, dedi kadın saatine bakarak.

- Evet, bacaksızlar çaldı zamanımı. Suçum yok benim.

Yürüdülür. Sessizce. Adam birdenbire gücünün azaldığını hissetti. Haftalardır Semire'yle ilişkisini sürdürmesi gerektiğini öğütleyen ses uzaktan da olsa, güçsüz de olsa kulağında uğulduyordu. Semire'nin sokakta park etmiş bir arabadan sıyırıp ona fırlattığı kar düşüncelerini dağıttı. Ağır ağır kafasını kaldırıp kadına baktı Ayhan. Kadının gözlerinde garip bir dalgalanma gördü.

Kadın gülümsemeye çalışarak, ama bunu pek beceremediğini de anlayıp kızararak dedi ki:

- Amma yere baktın. Bir şey mi arıyorsun? Yoksa düşmekten mi korkuyorsun?

Gözlerini kısıp kafasını sallayan adam,

- Olabilir, bilmiyorum. Düşünüyorum işte.

Böyle zamanlarda bir türlü açıklayamadığı utançla karışık bir suçluluk duyardı Ayhan. Ayağının altında ezilen kardan farkı yoktu şu anda yüreğinin. Duvarının dibinden geçtikleri okulun bahçesini gösterdi.

- Şuraya bak! Anımsıyor musun iki hafta önceki yalancı baharı? Erik, elma ağaçları beyazlı, pembeli çiçekler içindeydi burada. Bir şey kalmamış.

Bunu duyan Semire'nin alnı kırıştı. Ayhan'a kuşkuyla baktı.

Ya öyle oldu. O zamansız bahar kısa sürdü. Gökyüzünde etkisiz bir Güneş vardı. Üşüyordum ben. Kar üç gün daha yağacak diyorlar. Buz tutmasa bari.

- Okula gitmedi demek. İyi olmuş. Sabah iki güvercini ürküttüğümde karar verdim seni aramaya.

Kadın saçlarını hafif savurarak,

- Okullar iki gün tatil edildi. Hafta sonuyla birleşince mini bir tatil oldu. Yürüme oradan, bu tarafa gel. Bizden önce geçenlerin açtıkları yoldan yürüyelim.

Ayhan oralı olmadı. Olmadı, ama az sonra kendini yerde buldu. Karla kapanmış bir çukura girmişti ayağı. Gülerek ayağa kalktı. Silkindi. Ne yaparsın anlamında ellerini açtı.

- Bir keresinde yine düşmüştüm bundan büyükçe bir çukura, dedi. Çıkamamıştım bir türlü. Dizlerim acıyordu. Sağ kolum da incinmişti. Ağlıyordum. Tanımadığım bir insan uzatmıştı elini bana.

Kadın soran gözlerle bakınca devam etti adam:

- Çok oldu. Çocuktum. Kirlenmemiştim henüz. Bu kar gibi. Ya bana bulaşmamıştı bu dünyanın pisliği daha, ya da bulaşmıştı da ben farkında değildim.

Ayhan bunları söylediğinde az ötelerinde dört yaşlarında bir çocuk annesinin elinden kurtuldu. Annesi onu kalınca giydirmişti. Bereyle, atkıyla yüzü öylesine ustaca örtülmüştü ki, neşeli mavi gözleriyle, buharlar çıkaran pembeleşmiş beyaz burnu dışında bir yeri görünmüyordu. Paytak paytak koşarak birkaç adım attı. Annesi eğildi. Kimileyin kına yakılmış saçları çocuğunun başına, omuzlarına değiyordu. *"Düşeceksin"* diye söyleniyor, çocuksa buna aldırmıyor, neşeli neşeli gülüyordu. Anne, pembe eldivenli elleriyle çocuğun iki yanındaki boşluklarda tetikte bekliyor, çocuk sendelediğinde onu hemen yakalıyordu. Çocuk yeniden onu sınırlayan kollardan kurtuluyor, az sonra sendeliyor, yine yakalanıyordu. Bu bir süre, böyle sürüp gitti. Anne sonunda iyice kızdı. Bağırdı çağırdı. Zorla kucağına aldı onu. Çocuk ağladı. Annesinin saçını çekip yoldu. Ama bir işe yaramadı bu.

Caddeye çıkmışlardı. Arabaların kimi zincir takmıştı tekerleklerine. Dibi buz tutmuş yolda tık-tık-tık ses çıkarıyorlardı. Zincir takmamış çoğunluk ise kaya kaya ilerliyordu. Tehlikeliydi bu. Ama ne trafiği düzenlemeye çalışan polislerin, ne de sürücülerin umurundaydı. Bir sarı ticari taksiyle kırmızı renkli bir özel otomobil çarpışmıştı az ileride. Bu renkler gelip geçenlere Avrupa'da ülkemizi aslanlar gibi temsil eden bir futbol kulübünü anımsatıyordu. Kimi içinden, kimi yanındakiyle konuşarak, kazanın böyle bir havada zincirsiz yola çıkmanın kaçınılmaz sonucu olduğunu kanıtlıyor, nedense hemen hepsi bu kazanın kötü olduğunu söylüyor, ama için için seviniyor, durup eğilerek hasar tespiti yapmaya çalışıyor, kimileyin daha da ileri giderek bir trafik polisinin iki sürücünün kuşkulu bakışları altında tuttuğu rapora göz atmak cüretinde bulunuyor, polis tersleyince geri sıçrayarak uzaklaşıyorlardı.

Ayhan'la Semire sessizce yürüyordu. Ayaklarının altında ezilen karın verdiği tuhaf bir duyguyla. Çevreye bakıyorlar, dinliyorlardı. Yürümüyorlar, bir boşlukta kayıyorlardı sanki. Görünen şeyler ulaşılamayacak, kulaklarına çarpan sesler anlaşılamayacak kadar uzaktaydı. Üstelik ikisi de birbirine öyle uzaktı ki, konuşsalar ötekinin duymayacağını, ellerini uzatsalar boşluğa dokunacaklarını düşünüyorlardı. Tıpkı uzayda kayan iki yıldız gibi. Aralarında milyarlarca kilometre vardı. Ama gökyüzüne baktığımızda birbirlerinin yakınındaymış gibi görürüz.

Duvara bitiştirilmiş kahverengi kare biçimli ahşap masaların etrafında üçer tane aynı renkte sandalye vardı. Sekiz masanın beşinde birer kadınla birer erkek oturuyordu. Pencere kenarındaki yan

masada oturan erkek açtığı gazeteye dalmıştı. Kız arkadaşı ise dışarıda serpiştirmeye başlayan kara bakıyordu. Boş sayfada altı sütuna atılmış başlığı okudu Ayhan. *"Bush, Saddam'a üç gün verdi. Ya teslim olursun, ya ölürsün."*

Garson siparişlerini aldı. Küçük bir sorun çıktı ama. Garson yüzüne zorlamalı bir gülümseme yaymaya çalışarak, özür diledi. Ayhan'ın bardakta istediği çayı getiremeyeceğini, çünkü çayı yalnızca fincanla verdiklerini söyledi.

- O halde, dedi Ayhan, ben bir şey içmiyorum.

Garson gitti. Semire kaşlarını çattı. Alnı kırıştı.

- Neden ısrar ediyorsun bardakta. Anlamsız bu yaptığın.

Ayhan'ın yüzü gerildi.

- Aman boş ver, önemli değil.

- Daha önce de yaptın bunu. Üstelik böyle yerlerin çayı yalnızca fincanda verdiklerini biliyorsun.

Ayhan duvardaki çerçevelenmiş eski İstanbul fotoğraflarına bakıyordu.

Evet öyle. Gene yaparım. Bir şeye mecbur edilmekten nefret ederim. Bu iyi bir şey olsa bile. İnsanlar kendilerince bir yeri parselliyorlar. Mülkiyet anlamında değil yalnızca. Etkinlik anlamında. İktidar kuruyorlar orada. Sonra da keyiflerinin estiği gibi davranıyorlar.

Semire güldü. Çantasından çıkardığı sigara paketinden bir tane yaktı.

- Ayy, hemen teorileştirmezsen bir davranışı olmaz yani. Böyle yapmakla, bu pastane sahibinin iktidarına karşı mı koymuş oluyorsun?

Ayhan gözlerini iki çivi gibi kadının gözlerine dikti.

- Sorun bu değil. Her türlü insan ilişkisinde iktidar belasından sıyrılmak. Bunun için de mülkiyeti, egemen olmayı, diğerlerini belirlemeyi, sınırlamayı, ya da şimdi olduğu gibi biri bunlara karşı çıktığında onu yargılamayı bırakmak gerekir.

Semire sigarasını kül tablasına vurarak.

Yani, seni yargıladığımı söylüyorsun. Söylediklerini tersinden okursak, sen bütün bunlara karşı çıktığın için seni yargıladığıma göre, ben bunları savunuyorum anlamı çıkar. Öyle mi?

Ayhan omuz silkti.

- Bilmiyorum. Ben değil, sen yapıyorsun bu tespiti. Başkalarınca bir şeye mecbur edilmek rahatsız ediyor beni. Senin bunu anlamamansa canımı sıkıyor.

- Söylediklerin bir kaşık suda fırtına koparmaktan farksız, dedi Semire sandalyeye yaslanırken.

İç çekti Ayhan. Camdan dışarıya sokağın karşı yanındaki iki katlı gri binaya baktı. Üst kattaki dairenin duvarı kısmen çökmüş, camları kırılmıştı. Çatı yamulmuş, besbelli birkaç kiremit sokağa düşmüştü. Birkaç çürük kalasla desteklenmese duvar diye bir şey kalmayacaktı. Kar içeri girmiş, az da olsa birikmişti. Seçilebilen birkaç ev eşyası vardı. Rafları olmayan siyah bir kitaplık, merdaneli bir çamaşır makinesi, kapısı biraz aralanmış kocaman bir buzdolabı, sağa sola saçılmış giysiler görünüyordu. Nereden geldiği bilinmeyen, üşümekten titreyen beyazlı siyahlı bir kedi evdeki tek canlılık belirtisiydi. Evin içinde değil, duvarındaki çatlaklarda kök salmış bir ağaç sokağa ve gökyüzüne dalların uzatmıştı. Rüzgarda hafifçe sallanıyordu. Böyle ağaçlar İstanbul'da az değildir. Dikkatli bir göz seçebilir bunları.

Üşüyordu Ayhan. Hapşırdı. Ellerini pantolonunun cebine soktu. Oturduğu yerde büzüldü. Yine yenilmişti işte. Bizim *"deli"*, Rusların *"büyük"* dediği Çar Petro'yu düşünüyordu. *"Yenile yenile yenmesini öğreneceğim."* sözlerini geçirdi içinden. *"Kaç kere yenileceğim daha? Onun çarpıştığı güç askeriydi. Ya beni yenen güç ne? Daha doğrusu bizi?"* Semire'ye baktı. Buhar tüten sütlü kahvesini sigarayla birlikte keyifsiz de olsa içiyor, diğer masalardaki çiftlere, duvardaki eski İstanbul resimlerine bakıyordu. Bir an kalkıp gitmeyi düşündü Ayhan. Kadının fincana uzanan ince, uzun parmakları durdurdu onu. Çok değil, üç gün önce Ayhan'ın saçındaydılar.

- Semire, biliyor musun, dün akşam seni düşündüm. Daha doğrusu ilişkimizi.

Semire gözlerini kırpıştırdı kısa bir süre. Gözleriyle Ayhan'ın gözlerini yüzünü araştırdı.

- Eeee...

- E'si bildiğin gibi... Durağan bir şey çürür, dağılır. Sözgelimi, kapalı bir kapta duran su yosun tutar.

Güldü Semire.

- Yalnız kapalı yerdeki su mu yosun tutar? Ben akan suyun da yosun tuttuğunu gördüm.

Ayhan kafasanı salladı.

- Haklısın. Durağanlık da yavaşlatılmış bir akıştır aslında. Hareketsizlik değildir.

- Öyleyse bizim ilişkimiz de hareketli. Senin deyişinle yavaşlatılmış bir hareket içinde.

- Öyle denebilir. Ama bu yetmiyor bana. Ya da bu hareket biçimi yanlış.

Dudaklarını büzdü Semire.

- Bununla ne demek istiyorsun?

Şunu. Bizim ilişkimiz yaratıcı değil. Kendini tekrar ediyor. Düşünelim bir. Bu ilişki bizi nasıl değiştirdi? Ya da değiştirdi mi?

- Değiştirmesi mi gerekiyordu peki? Üstelik sen şunu hep söylersin. Ne toplumlar tarihinde, ne de bireyin tarihinde tekrar vardır. Şimdi nasıl oluyor da bizim ilişkimiz kendini tekrar ediyor?

. Ayhan aklına gelen ilk sözcükleri tam söylecekken yuttu. Haklıydı Semire. Bir şey dilinin ucuna gelip gelip geri kaçıyordu. Cevap orda gizliydi.

- Evet tekrar ediyor. Bizim ilişkimiz gerilim çözüyor. Ama her seferinde başka bir biçimde. Yalnızlık gerilimi, cinsellik gerilimi, güvensizlik gerilimi, korku gerilimi, çoğunlukla da nedenini bilmediğimiz gerilimleri çözüyoruz. Aynı polisiye romanlar gibi. Okursun okursun, bitirdiğinde katilin kim olduğunu öğrenirsin ama bu bir işine yaramaz. Seni değiştirmemiştir bu. En fazla biraz daha kuşkucu, biraz daha güvensiz olmuşsundur. İnsanların büyük çoğunluğu şöyle düşünür sonra. Bu erkekler ya da bu kadınlar hep böyledir zaten. Yani genelleştirirler.

Semire'nin gözlerinde bir ışıltı belirip kayboldu. Devam etti Ayhan.

- Bak şimdi. Üretimden bahsetmiyorum. Yaratmalı, doğurmalı insan ilişkisi. Kadın erkek ilişkisi de. Evet, tamı tamına böyle işte.

Yüzü bulutlandı Semire'nin. Gözlerini kırpıştırdı. Yeni bir sigara yaktı.

Nasıl olacak bu?

- Nasıl mı? Aynı gerçekçi bir eserde olduğu gibi. Eser olayların örgüsüyle, bir çatışkıyla eline geçirir bizi. Sonuçta bizi değiştirmiştir. Biz farkına varmasak da. Her ilişki bir çatışkıdır bence ya da öyle olmalıdır. Çatışkı doğurgandır çünkü.

Yanlış anlamadıysam gerçekçi ilişkiler kuralımı demek istiyorsun.

Durdu Ayhan. Bir an düşündü.

- Evet öyle.

- Nasıl belirleyeceğiz kimin nerede, neyi, nasıl, ne kadar yapacağını? Makine miyiz biz?

- Onu demek istemiyorum ben. Bunlar belirlenemez.

- Öyleyse nasıl olaçak?

- Bilmem. Belki şöyle. Önce, kendi içimizde derinleşip yaratıcılığımızı harekete geçirelim. Sonra kendi sınırımızı genişletelim, diğer insanların üzüntülerini üzüntümüz, sevinçlerini sevincimiz yapalım. İnsanlıkla birleşelim. Maskelerimizi indirip bizi çıplak bırakacak, özgürleştirecek bir ilişki ancak böyle bir toprakta filizlenebilir.

Acı acı gülümsedi Semire.

- Böyle bir ilişki kuran var mı? Ben görmedim de.

- Az da olsa var.

- Söylediğin şeyler güzel. Keşke olabileceğine ben de inansam. Her insan kendi hayatını yaşar, bence. İlişki içinde de bu böyle. Kendi haline bırakmak gerekir gibi geliyor bana. Sen ise hep kurcalıyorsun. Diğer insanların acılarını, mutluluğunu nasıl paylaşacaksın? Yok böyle bir şey. İnsan kendi ailesi dışında hissedemez bence bunu.

Sağ eliyle dur işareti yaptı. Ayhan.

- Bir dakika. Yanlış bu. Bilimsel değil. Kandaşlıkla ilgisi yok duygularımızın, düşüncelerimizin. Bir şeyin bizi etkileme gücünü belirleyen şey, içindeki soyut emeğimizdir. İnsan ilişkisinde buna anlayışı da kat sen.

- Bıktım senin bu akılcı açıklamalarından. Senin sorunun ne Ayhan, biliyor musun?

- Neymiş?

- Çokça düşünüyor, azca yaşıyorsun.

Kafasını sağa sola salladı Ayhan.

- Onu bilemem. Ama şundan eminim. Sağlıklı bir sevgi, yaratıcı bir özgürlük, sarsılmaz bir dostluk için, aile de dahil her türlü mülkiyet-iktidar ilişkisi parçalanmalıdır.

Sen aslında kalıcı bir ilişkiden korkuyorsun. Mülkiyet, iktidar bahane. Evlenemezsin sen.

- Çok da umurumdaydı. Bir arkadaşım ne diyor evlilik için biliyor musun?

- Ne diyor?

- Evlilik bir elmalı şekerdir. Şekeri yalarsın, elmayı yersin. Sonunda sapı elinde kalır.

Hıh, çok komik. Peki, biz bu elmalı şekerin ürünü değil miyiz? Ailelerimizi yok mu sayalım, yani?

Ayhan bir süre Semire'yi inceledi. Devam edip etmemek arasında duraksadı. Boşuna mı uğraşıyordu, ne!

- Hayır, böyle bir tutum çok kaba olurdu. Ben kişiliğimizi, düşüncelerimizi, duygularımızı hapseden duvarların yıkılmasını öneriyorum.

- Ailenin ne suçu var bunda? Şimdi ailen seni sınırlıyor mu?

- Doğru. Aslında bizi sınırlayan yalnızca aile değil. İlk sınırlandığımız yer orası. Buna okulu, iş ortamını, sokağı da katarsak nasıl kuşatıldığımızı daha iyi görürüz. Şimdi bunlarla hesaplaşmadan nasıl sağlıklı olur bir insan? İçselleşmez mi bunlar?

Sigarasını söndürdü Semire. Kül tablasında dağılan korlaşmış tütünleri tek tek ezdi.

- O kadar sorguluyorsun ki he rşeyi ilişkinin büyüsü kayboluyor. Gizem yok oluyor.

- Büyü mü? Atalarımızın doğayla mücadelelerini kolaylaştıran bu şey bize gerekli değil artık.

- Her neyse. Seninle ortak bir dil konuşamıyoruz bir türlü.

"O da görüyor birbirimizi engellediğimizi. Ne çabuk kırıldı o sevgi dalgası." diye düşündü Ayhan. "Yüreklerimizin titreşimleri üst üste binmedi. Her birimiz kendi frekansında titreşti. Akortsuz bir ilişki bu." diye geçirdi içinden Semire.

Dışarıda kar iyice hızlanmıştı. Rüzgar da çıkmıştı sonunda. Kar tanecikleri küme küme, demet demet salvolar biçiminde savruluyor, karşı binadaki çökük duvarın ardında kalan eşyalar, biraz da gökyüzü kararlığı için olsa gerek gitgide zor seçiliyordu. *"Fırtına dinmeden çıkmalıyım buradan."* Semire'ye döndü Ayhan.

DÜŞTEN UYANDIRMA

Çekip durdun ellerimden
tenimden çekip durdun
taşlanmış kuş gibi
uçup gitti bulutum

Ilık duygular geziniyordu
yüzümde, bedenimde
ılık duygular
dokunduğun yerlerimde

Sıcağı müjdeliyordu esintiler
bahardı mevsim
çekip durdun gönlümden

Oysa ben seninle
orda kalmak isterdim
sarılmışken düştenime

Ali Rıza KARS

- Biliyor musun, şimdi ne yapıyor olmalıydık? Kardan adam... Evet evet yanlış duymadın. Kar topu oynamalıydık sonra. Bir de altımıza naylon koyup dik sokaklardan kaymalıydık rıhtıma kadar.

- Kardan adam yapmak aklımdan geçmedi değil. Ama üşütürüm diye vazgeçtim sonra.

Fırtınanın çağrısı Ayhan'ın gözlerinde dalgalandı. Sesi kulaklarında uğuldadı. Bütün benliğiyle o masadan koptuğunu duyumsadı. Hayat pastanelerde değil, sokaktaydı. İnsanlığın ilk öğretmeni Aristoteles'i düşündü. *"Taş neden yere düşer? Yeri orası olduğu için."* Gülümsedi. *"Bir insan neden fırtınaya karışır? Yeri orası olduğu için."*

Ayağa kalktı Ayhan. Semire'ye elini uzattı. Kadın anlam vermekte zorlanarak karşılık verdi. Bir yerden düşerken insan nasıl yakaladığı ilk şeyi sıkıca tutarsa, Ayhan'ın elini öyle kavradı. Nemli kıvılcımlar çaktı Ayhan'ın gözlerinde. Eli gevşedi.

- Hoşçakal. Ben çıkmak zorundayım.

Daha fazla söze gerek yoktu.

Basından...

Ö. NACİ SOYKAN'dan 6 Kitap FELSEFE OKUMAYA DAVET

Kültür Servisi-İnsancıl Yayınları felsefe dizisine Türkiye'nin önemli felsefecilerinden **Ömer Naci Soykan**'ın 6 kitabını ekledi. **'Türkiye'den Felsefe Manzaraları 1-2-3', 'Arayışlar: Felsefe Konuşmaları 1-2' ve 'Gönülden Dile Öz Sözler'** adıyla yayımlanan kitaplarda Soykan'ın felsefe analizi yer alıyor.

Türkiye'den Felsefe Manzaraları'nda yazar Türkiye'de felsefe yapma çalışmalarına katkı sağlamaya çalışıyor. Okurlarını kendi yanıtlarını aramaya çağıran Soykan, sorunların felsefi nesneleştirme tarzında verilmesi gerektiğini belirtiyor. Felsefe yapmamızın nedeni, yaşıyor oluşumuz ise yazılanların yaşam sorunlarımızı karşılaması ve onlara tanıklık etmesi gerektiğini düşünerek **"kendisiyle ilgilenmemizi isteyen bir toplumda öncelikle analizimizi kendi toplumumuza çevirmeliyiz"** diyor.

"Felsefe Konuşmaları'nda felsefenin diğer düşünme biçimlerinden ayrıldığını ve filozofun beklentisinin paylaşılan ustan ibaret olduğunu anlatırken felsefenin bu özelliğini yaşama, insana ve dünya sorunlarına sırtını dönerek yerine getirilemeyeceğini belirtiyor. Yazar bu dönüşümün ancak dil aracılığıyla mümkün olabileceğini de ekliyor. Türkçenin eşliğinde dünyadaki yollara okuru davet eden yazar, okuru düşünmenin içine çekiyor.

Özdeyiş kitabı niteliği taşıyan **"Gönülden Dile Öz Sözler'** ise Soykan'ın 50 yılı aşan bir yaşam tecrübesinin okura sunulmasını içeriyor. Kendisiyle yapılan konuşmaları konularına göre gruplandırıp okuyucuya sunan yazar, farklı insanların deneyimlerinden yararlanmanın bilgi dağarcığına olan yararını göz önüne alarak bu çalışmasına başladığını ifade ediyor. Düşündürmenin yanı sıra keyif verici yönü olan kitap okuyucularıyla buluşmayı bekliyor.

Cumhuriyet, 28.07.2003

SOYKAN'DAN ALTI KİTAP BİRDEN

İSTANBUL - Sistematik felsefenin önemli ismi **Prof. Dr. Ömer Naci Soykan**'ın 6 kitabı, Temmuz ayı içinde edebiyat ve felsefe alanında yayımladığı kitaplarla tanınan **"İnsancıl Yayınları"**ndan çıktı.

Felsefenin entelektüel bir faaliyet olmasının dışında, onu halkla ve insana dair sorunlarla, kendine özgü üslubuyla anlatan **Soykan**'ın, 3'ü ilk baskısı yapılan 6 kitabı, kitabevlerindeki yerlerini aldı. **'Türkiye'den Felsefe Manzaraları 2, Türkiye'den Felsefe Manzaraları 3, Arayışlar 1, Arayışlar 2 ve Gönülden Dile Öz Sözler' adlı yapıtlar, felsefeseverlerle buluştu. Daha önce iki baskısı yapılan "Türkiye'den Felsefe Manzaraları" serisinin üçüncü kitabı ile "Arayışlar" dizisinin ikinci kitabı ve "Aşk, Felsefe ve Diğer Şeyler Üstüne" alt başlığıyla yayımlanan "Gönülden Dile Öz Sözler", Soykan'ın ilk basımı yapılan eserleri.**

İnsanı İşliyor

Çalışmalarında, felsefenin temel problemlerini, insanla ilişkilendirerek irdeleyen Soykan, felsefe dünyasında da insanı ve insanla ilgili konuları ele almak bakımından ayrı bir yer tutuyor. Her şeyi kendisine dert edindiğini söyleyen Soykan, *"Dert ederim. Çünkü her şey, insana ilişkindir ve ben bir insanım"* diyerek, sorunlara duyarlılığını ortaya koyuyor.

Prof. Soykan'ın eserleri, konusu itibarıyla felsefe kitabı olmalarının yanında, yalınlığı ve sorunların ele alınış biçimiyle edebi tadlar da taşıyor. Kitaplar, bu nedenle kolay anlaşılır, net, belirgin ve özlü tarzlarıyla dikkat çekiyor. Soykan'ın kitapları yalnız felsefeyle yakından ilgilenenler için değil, insan ve insana dair konularla ilgilenen herkes için.

Kitaplar İnsancıl'da

Özgün tarzıyla, felsefe dünyasında ayrı bir yer edinmiş olan Ömer Naci Soykan'ın, tüm kitaplarının bundan sonra İnsancıl Yayınları'ndan çıkacağı belirtiliyor. Prof. Soykan'ın kitaplarının yanı sıra, felsefe alanındaki yeni çalışmalara da yer vermeyi planlayan yayınevi, bu alanda bir kitaplık oluşturmak istiyor.

Okurlar, Soykan'ın kitaplarını temin etmek için İnsancıl Yayınları'nın 0 (212) 249 80 19 numaralı telefonuna başvurabilir.

Yeniden Özgür Gündem, 10.08.2003

YILDIZ GÜNCESİ

Cengiz GÜNDOĞDU

5 Temmuz Cumartesi

Basından izledim. Fazıl Say, *Sivas Oratoryo*'su hazırlamış. Oratoryo'dan söz edilirken hep Metin Altıok'un adı geçiyordu. Bana yabansı gelmişti bu. Çünkü yalnızca Metin Altıok'la Sivas Oratoryo'su bestelenmez. Bugün *Milliyet*'te Can Dündar'ın yazısından öğrendim. Oratoryo Sivas'la ilgili değilmiş. Şöyle diyor Can Dündar, *"Aslında oratoryo Sivas'la ilgili değildi; hatta tersine Fazıl, Metin Altıok gibi filozof bir şairin sadece Madımak katliamıyla anımsanmasını haksızlık sayıyordu, o yüzden eserde doğrudan Sivas'a atıf yapmamıştı, ama böyle bir ağıtta Altıok'un ölümü de es geçilemezdi."*

Altıok'un Sivas kırımında katledilmesi gündeme gelince sorun çıkıyor. Yine Can Dündar'ın anlattığına göre o bölüm şöyleymiş, *"Fazıl, eserin sonuna doğru arkadaki perdeye yangının görüntülerini yansıtmaya karar verdi. Sivas, 3 dakikalık görüntüyle hatırlatılırken, Metin Altıok'un Sürgün şiiri de seslendirilecekti."*

Kültür ve Turizm Bakanı, bu bölümün gösterimini engellemiş. Tabii ben önce şaşırdım. Nasıl olur da, bir Bakan, bir bestecinin eserini engeller. Haberi dikkatle okudukta, ortaya ciddi bir sorun çıktı.

Meğerse Fazıl Say'ın bu eserini Kültür ve Turizm Bakanlığı destekliyormuş. Bu konuda Erkan Mumcu şöyle diyor, *"Devletin imkanlarıyla bir şey yapanlar, onun hukukuna saygılı olmalı. Aksi, ucuz kahramanlıktır."*

Ben, Erkan Mumcu'nun bu sözünü pek sevdim. Her sanatçı, bu sözü, her akşam yatmadan önce her sabah kalkar kalkmaz görebileceği, okuyabileceği bir yere asmalı.

Fazıl Say, son derece yanlış bir iş yapmış. Sanatçı denen kişi, yalnızca kendinden destek alır. Hiçbir kurumdan, özellikle devletten destek istemez.

Kurum ya da devlet desteği, sanatı da, sanatçıyı da yaralar. Bu tür destekler, sanatın eleştiri gücünü usturayla budar.

Sanatçı, destek istediği kuruma bağlı olur. Özgür sanat yapamaz, boynuna eğer. Oratoryo'da da durum böyle olmuş. Bakanlık *"O filmi çıkarmazsanız koromuz eserden çekilecektir"* demiş. Fazıl Say'la ekibi Bakanlığın bu restini görmemiş, karşı resti çekememiş, topluca boyun eğmişler.

Can Dündar, şöyle diyor, *"Keşke bu türden sanat eserleri devletten bağımsız yapılsa, Türkiye'de Kültür Bakanlığı dışında da korolar olsa bu tür müdahalelere olanak tanınmasa,"* diyor.

Keşke değil, kesinlikle böyle olmalıdır bu.

Fazıl Say, hiç kimsenin tanımadığı bir sanatçı olsaydı bile bu özür sayılmazdı. Ama "dünyaca ünlü" olduğu bastıra bastıra söylenen Fazıl Say, dünyayı arkasına alıp sanatın özgürlüğü için mücadele edebilirdi. Bu, şunu gösteriyor, Fazıl Say, insani birikim açısından çok zayıfmış.

Yazık... çok yazık.

Sen, istediğin kadar sanatçının özgürlüğü için mücadele et. Biri geliyor, boyun eğiyor. Her şey siliniyor.

Haberi okuduktan sonra her yanım tere bulandı. Ergimiş demirin içine düşmüş gibi buharlaştım.

Yazık... çok yazık.

7 Temmuz Pazartesi

Eskiden böyle değildi. Sözgelimi, eskiden olsaydı, Hilmi Yavuz, oğluna verdirdiği ödül konusunda açıklama yapardı. Şimdi hiç aldırmıyor. Yalnız Hilmi Yavuz değil, kimse aldırmıyor. Yapacağını yapıyor, köşesine çekiliyor. Zaman nasıl olsa olayı küllendirecek diye düşünüyor. Düşündüğü de oluyor. Zaman olayı küllendiriyor.

Şimdi bakın, Fazıl Say'ın Oratoryosu'nu, Kültür Bakanı Erkan Mumcu'nun sansürlediğini biliyorsunuz.

Peki, Fazıl Say'ın Nazım Hikmet'i sansürlediğini biliyor muydunuz. Ben, bilmiyordum. Fazıl Say'ın Nazım Hikmet'i sansürlediğini, bugün *Yeni Şafak*'ta Koray Düzgören'in yazısından öğrendim.

Koray Düzgören'e bu durumu Doğan Özgüden bildirmiş.

Fazıl Say'ın bestelediği *Nazım Hikmet*, ilk kez 5 Ekim 2001'de Ankara'da seslendirilmişti. Fazıl Say işte bu eserinde *Hapisten Çıktıktan Sonra* adlı şiirinin *Akşam Gezintisi* bölümündeki şu dizeleri sansürlemiş; *"Bakkal Karabet'in ışıkları yanmış/ Affetmedi bu Ermeni vatandaş / Kürt dağlarında babasının kesilmesini / Fakat seviyor seni, / çünkü sen de affetmedin / bu karayı sürenleri Türk halkının alnına."*

Bunun üstüne Koray Düzgören, Haziran 2002'de sansür konusunu gündeme getirmiş, *sanırım değerli sanatçılar bu konuya açıklık getireceklerdir."*

Değerli sanatçılar şunlar. Besteci Fazıl Say, seslendirenler Genco Erkal, Sertap Erener.

Koray Düzgören bugün şöyle diyor, *"Aradan bunca zaman geçti ne yazık ki Fazıl Say ve diğer değerli sanatçılar konuya açıklık getirmediler. Bu dizeleri niçin sansürlediklerini bir türlü anlatamadılar. Şimdi Say sansüre uğradığını söylüyor."*

Ne yabansı bir durum değil mi. Ama kimse aldırmıyor olanlara. Şimdilik yapanın yanına kalıyor yaptığı.

8 Temmuz Salı

Ben, bilmiyordum televizyon izlemediğim için. Pınar Altuğ adlı bir oyuncu varmış. Bu oyuncu bir dizide, evli, kocasına sadık, sevecen bir anneyi canlandırıyormuş.

Bu bir televizyon dizisi.

Tabii Pınar Altuğ'un bir de hayatı var. Bir de kocası var. Pınar Altuğ, kocasından boşanmak için harekete geçince kıyamet koptu.

Ben, tabii şaşkın şaşkın gazetelerde okuyorum bunları. Biri çıkıp da dizideki kişiyle gerçekte yaşayan kişiyi özdeşleştirmek yanlıştır demiyor.

Bizim halkımız acınacak bir biçimde gerçeklik bilincini yitirmiş... Bir dizi daha var. O dizide oyuncu kanser hastalığına tutulmuş, iyileşmek için yurtdışına gitmişti. Bu kez hekimler kıyameti kopardı. O hastalık burda iyileştirilirmiş.

Bütün bunlar şunu gösteriyor. Tiyatrolar, diziler, estetik açıdan yeniden ele alınmalı.

Brecht, oyunlarda özdeşleştirme ilkesine karşı çıkmıştı. Özdeşleştirme ilkesiyle, izleyiciye, izlediği oyunun, oyun olduğu unutturulur. Böylece izleyicinin eleştiri yetisi dumura uğratılır. Oysa izlediğinin bir oyun olduğunu hiçbir zaman unutmamalı. Ancak o zaman eleştirel bakabilir oyuna.

Bir oyundur izlediği.

İşte o zaman Pınar Altuğ, boşanmaya kalkınca kıyamet kopmaz. Hekimler, *"O hastanın yurtdışına gitmesi gerekmez, biz onu iyileştiririz."* demezler.

Benim *Karar 71* adlı oyunumun sonunda birkaç kişi öldürülür. Tiyatroyu bildiğini sandığım biri, *"Oyuncular iyi ölmüyorlar"* demişti. *"İyi mi oynamıyorlar"* deyince, *"Hayır, iyi oynuyor da iyi ölmüyorlar"* diye diretince, *"iyi ölmenin"* ne anlama geldiğini sordum. Şöyle yanıtladı. *"Gerçekte ölür gibi ölmüyorlar."*

"Gerçekte ölmüyorlar ki, niye gerçekte ölür gibi ölsünler" dedim.

Bu konuşmanın üstünden 23 yıl geçti. Bir kuşak değişti Türkiye'de, ama anlayış değişmedi.

Niye değişmiyoruz biz.

İlk elde şunu söylemeliyim. Sistem değişmemizi istemez. Değişmeyen, bilinci sıfır kişilerin sırtından yürür sistem. Bu, işin bir yanı, dışsal yanı.

İşin bir de içsel yanı var. Kendimiz. Değişmemiz gerektiği bilincinde değilizdir. Bu bilinçsizlik durumuyla ezber bir hayatın içinde yaşar gideriz.

Beğenimiz, kendi beğenimiz değildir. Orhan Pamuk'un, Ahmet Altan'ın çok okunmasının nedeni budur... kendi beğenimizin olmayışı.

Kendi düşüncemiz de yoktur. Genel düşünceler ardından koşarız.

Bir insanın kendi beğenisini, kendi düşüncesini oluşturması, olup biten bir durum değil, hayat boyu bir süreçtir. Hem de zorlu bir süreç.

Bu süreç, insanın kendi kendisiyle yüzleşmesiyle, kendisiyle hesaplaşmasıyla başlar. Tabii bu ciddi bir sarsıntı yaratır insanda. Ne diye kendinle uğraşacaksın. Başkalarıyla uğraşırsın. En kolayı bu. Ezber yaşarsın. ezber yaşayan birini bulur, hırlaşa hırlaşa tüketirsin hayatı.

Şu işe bak, Pınar Altuğ, boşanıyormuş.

Sana ne.

11 Temmuz Cuma

Platon'un *Devlet* adlı eserinde, adalet sorunu tartışılırken Thrasymakhus araya girip şöyle der, *"Adalet güçlünün işine gelendir."* 2000 yıl önce yapılan bu tartışma ne yazık, 2003 yılında güncel bir konumda.

Irak'ta gücü gücüne yetene "adalet" uyguluyor. Amerikalılar, Türkler, Kürtler, Irak'ta egemenlik kurma mücadelesinde.

ABD, Irak halkı "için" Irak'ta, biz de Türkmenler "için" ordayız. ABD, *"Siz burda ne arıyorsunuz"* diye, astsubayla, subaylardan oluşan on bir kişiyi gözaltına alıyor. Gazetelerin yazdığına göre bu on bir kişinin başına çuval geçirmişler, öyle götürmüşler.

"Dost ve müttefik" ABD'nin bu davranışına çok üzüldü kimileri. Dostluğa yakıştıramadılar bu davranışı.

Biz hep bu "dost ve müttefik" açısından baktık devletlerarası ilişkilere. Bir zaman Fransa'ydı "dost ve müttefikimiz" sonra İngiltere, Almanya, en sonunda da ABD oldu.

İlk elde bu bakış açısını değiştirmek gerek. Devletler birbirinin dostu olamaz. Belirli amaçlar için müttefik olabilirler.

Bu toprakların insanı duygusaldır. Bu yüzden sık sık yaralanır. Bu bir yana, ABD, 60 yıldan bu yana başımıza çuval geçirmiş durumda. Her siyasi parti başkanı, seçimlerden önce ABD'ye gider çuvalını denetletir.

Biz gerçekten müttefik olmak istiyorsak, önce çuvalı çıkarmalıyız. Yoksa sık sık böyle kafamıza sopayla vurur ABD.

14 Temmuz Pazartesi

Selahattin Erdem'in *Sorumluluk* adlı yazısını okudum. *(Yeniden Özgür Gündem*, 14.7.2003) Se-

lahattin Erdem, 5-7 Temmuz'da Ankara'da yapılan *Türkiye'nin Demokratikleşmesi ve Kürt Sorununa Çözüm Konferansı* için şöyle diyor, *"Ne bir sonuç bildirisi yayınlanabildi, ne de bir komite oluşturulabildi. Deyim yerindeyse, adeta dağ fare doğurdu."*

Dağın fare doğuracağını, ben, önceden biliyordum. Ama özellikle *Yeniden Özgür Gündem*, öznelle nesneli karıştırdı. Söylemek istediğim şu. Bu konferanstan ciddi sonuçlar beklemek, başka bir konum, ciddi sonuçlar doğurması başka bir konum.

Yeniden Özgür Gündem, beklentinin ciddi sonuçlar doğuracağını sandı.

Olmadı.

Konferansa çağrılanlarla çağrılamayanlara bakıldıkta, Konferansın ciddi hiç bir sonuç doğuramayacağı belliydi.

Bu bir yana, konferansın başlığı bile yanlış. Çağrı, daraltılmış, parçalı bakış açısını belli ediyor. Hangi açıdan bakılırsa bakılsın, Türkiye'nin bir tek değil, birçok sorunu var. Kürt sorunu, bu sorunlardan yalnızca biri.

Demokratikleşme sorunu da böyle.

İlk elde soruna böyle bakmalı.

İkinciye geldikte... Türkiye'nin sorunları "aydın" konferanslarıyla çözülmez. Aydınlar isterlerse her hafta bir konferans düzenlesinler, her hafta bildiri yayınlasınlar, kimsenin kılı kıpırdamaz... Yeri geldi, şunu da söyleyeyim. Ben aydın konferanslarına, aydınların ikide bir bildiri yayınlamalarına karşıyım. Bunların hiçbir etkisi olmuyor, alışkanlık yaratıyor.

Aydın denen kişi, zırt pırt bildiri yayınlamaz, ikide bir konferans toplamaz.

Sorun ne... Türkiye'nin demokratikleşmesi. Bu, emekçilerin, çalışanların, örgütlenip siyasete girmesiyle olur. Emekçiler bu yolda çaba harcayacaklarına, *"Ucuzluk getireceğiz, ücretlerinize zam yapacağız"* diyen burjuva partilerine oy veriyor. Bu, şunu gösteriyor, bizim emekçilerin, çalışanların demokrasi diye bir sorunu yok. Emekçiler sendikaların sultasında uyutuluyor.

Peki sendikalar, işçiye bu konuda eğitim veremezler mi. Verebilirler, vermelidirler de. Ama işçiyi aydınlatmazlar. Çünkü aydınlanan işçi, sendikacıları başından atar da ondan.

Hiçbir ülkeyi, hiçbir insanı yasalarla demokratik konuma getiremezsin. 1961 Anayasası yapıldı da n'oldu. On yıl sonra kuşa çevrildi. 12 Eylül Anayasası için, bu anayasanın kaldırılması için n'aptı emekçiler.

Hiçbir şey yapmadı.

Demokrasi bir yaşama biçimidir, bir düşünce biçimidir. Böyle bir konuma gelmemiş kişi, ne diye demokrasiyi savunsun.

Yasalar değişse bile bu ülke demokrat olamaz.

Sorun kökendedir. Kökene inmek, kökenle uğraşmak gerekir.

15 Temmuz Salı

Yıllar önce bir şair, Berrin Taş'a şöyle dedi, *"İnsancıl'da sizden söz edilmesi için, ya sizin, ya da Cengiz Gündoğdu'nun İnsancıl'dan ayrılması gerekir."* O şair, Berrin Taş'la ilgili olumlu değerlendirmeleri *İnsancıl*'da yayınlamadığımı öğrenince bunu söylemişti.

Berrin Taş, bu derginin sahibesi, ben de yönetmeniyim. Ben karakter olarak, dergi sahibesine arka çıkan, sahibenin gözüne girmek isteyen biri olmadım. Bunun ötesinde Berrin Taş'a karşı davranışım, öbür şairelere davranışımdan çok daha sert, çok daha katı oldu. Başka şairlerin ilk eserleriyle gelen değerlendirmeleri, hiç duraksamaksızın yayınladım. İş, Berrin Taş'a geldikte, birçok yazıyı yayınlamadım. Bunu, şunun için yaptım. *İnsancıl*, sahibesinin borazanı olamazdı. Bu konuda en küçük bir söylenti bile beni rahatsız ederdi.

Şunu da söylemem gerekiyor. Berrin Taş, bir gün olsun, *"Benim için niye yazmıyorsun, benim için gelen değerlendirme yazılarını niye yayınlamıyorsun"* demedi.

Bu konuda inatçı suskunluğunu bir saniye bile bozmadı.

Ben, Berrin Taş'ın şiir yazmasını hiç önemsemedim. Berrin Taş'ın şiirini yazmalıydı, Berrin Taş. Şiir onun şiiri, özgün bir şiir olmalıydı. Bunu başaracağını biliyordum, çünkü çok çalışıyordu.

Bunun için inatla önünü kestim. Berrin Taş da inatla sustu.

Geçen yıl, Eray Veli, *"Berrin Taş'ın şiirini değerlendirmek istiyorum"* dedi. Eray, yumuşak görünür ama, sözünü sakınmaz. Ciddidir, göze girme kaygısı yoktur. Güvenirim Eray'a. *"Yazabilirsin"* dedim. Eray'ın yazısı *İnsancıl*'da yayınlandı.

Berrin Taş'ın önündeki engelin kalktığını gören İsmet Alıcı da bir yazı yazdı. O yazı da *İnsancıl*'da yayınlandı.

Ben de Berrin Taş'ın bir şiirini *Yıldız Güncesi*'nde değerlendirdim.

Dün akşamüstü Leyla Şahin de *Şiir Atölyesi*'nde Berrin Taş'ın şiirini değerlendirdi. Bu değerlendirme iki saat sürdü.

Leyla Şahin, Berrin Taş'ın şiiri için şunları söyledi. Berrin Taş'ın ilk şiirleri deneme niteliğindedir. Berrin Taş, Sivas kırımından sonra Berrin Taş'a özgü şiirinin yolunu açmıştır.

Bu şiir Türkiye'de yazılmamıştır. Şiiri son derece özgündür.

Berrin Taş'ın şiirinde tek bir tema vardır, insan. Bütün şiirlerinde bu temayı yoğunlaştırmış, bu temayı zenginleştirmiştir.

Berrin Taş, özgün şiiriyle Türk şiirine katkı yapmıştır.

Leyla Şahin özetle bunları söyledi.

Peki Berrin Taş bu konuma nasıl geldi. Şimdi onu anlatmalıyım.

Geçen gün Ömer Naci Soykan, Berrin Taş'a, *"Size bir şey söyleyeceğim. Bu hem iyi hem kötü"* dedi. Sonra özetle şunları söyledi. Antik Yunan'da Ananke kavramı vardır. Ananke tanrı değildir. Tanrıların bile değiştiremeyeceği yazgıdır Ananke. Siz Ananke'ye göre suçsuz suçlusunuz. Bu anlamda trajik kişiliksiniz. Ananke sizin yazgınızı şöyle çizmiş. Kızınız Pelin kendini öldürecek, siz bunu önceden sezeceksiniz. Ama Ananke'nin çizgisini değiştiremeyeceksiniz. Siz suçlu suçsuzsunuz. Bu şiirleri ancak trajik kişi yazabilir.

Ömer Naci'nin söylediklerine katılıyorum.

Son birkaç yıldır Berrin Taş'ın şiirine yoğun bir ilgi var. Dahası bana *"Bu şiirleri yazan Berrin Taş, nasıl biri"* diye soranlar bile var.

Çok uzaklardan gelip, Berrin Taş'la tanışan, şiirlerinden ötürü Berrin Taş'a hayranlıkla bakanlar var.

Birkaç yerden jüri üyeliği önerisi de geldi ama Berrin Taş, geri çevirdi bunları...

Şimdi soru şu. Berrin Taş bu şiirleri nasıl yazıyor. Bunu anlayabilmek için Ananke'nin Berrin Taş'a çizdiği trajik yolu bilmek gerekiyor.

Berrin Taş, feodal-burjuva kökenli bir kadın. Çok küçükken babasını bir trafik kazasında yitiriyor. Annesi evleniyor. Baba, üvey olsa bile el bebek gül bebek büyütülüyor. Tabii kız olduğu için, namusu bozulmasın diye ciddi bir baskıyla.

Ailenin baskısından kurtulmak için, hem üvey babanın, hem de annenin bir akrabasıyla evlenip, Adana'dan İstanbul'a geliyor. Ama bu kez ağır bir koca baskısı başlıyor.

Berrin Taş'ın ilk trajik noktası burası. Koca baskısını önceden seziyor, ama Ananke'nin çizdiği yoldan çıkamıyor. Bu noktadan sonra Berrin Taş, hem koca baskısına, hem feodal ahlaka karşı bir mücadele başlatıyor. Bu mücadelenin öyküsünü *Işığa Doğrulum*'da anlattı Berrin Taş.

Yıllar süren bir mücadelden sonra kocadan kurtuluyor. Kendini yeniden kurma mücadelesini başlatıyor. Tam bu sırada Ananke'nin çizdiği yol, trajik bir kavşağa geliyor. Bu kavşakta, kimi dostların *Allah'ın Gazabı* dedikleri benle karşılaşıyor.

Asım Bezirci, Berrin Taş'a, beni göstererek *"Bu adamla nasıl yapacaksın"* derken gözleri yaşarmıştı.

Ben Berrin Taş'a ne yapması gerektiğini hiçbir zaman söylemedim. Edebiyat dünyasında ne yapmaması gerektiğini yaşayışımla gösterdim. Berrin Taş, edebi kişiliğini, *İnsancıl* sürecinde ateşle oluşturdu.

Berrin Taş'ın hayatında bir başka trajik nokta Sivas kırımıdır. Edebi hayatının başlarında, gerici faşizmin kanlı yüzüyle karşılaştı Sivas'ta.

Bugünden geçmişe baktıkta, bu vuruşların yarım olduğunu düşünüyorum. Ananke, tam vuruşa hazırlanıyormuş. 22 Ekim 2002 Pazartesi günü. Saat 17.00 sularında karakoldan gelen telefona *"Kızım"* diye sarıldı.

Telefonda bana söylemişlerdi durumu. Ama ben Berrin Taş'a söylemedim. Tam karakola yaklaşırken *"Kızım..."* dedi. Sonra bana *"İntihar değil mi... öldü değil mi..."* dedi.

Gözlerine baktım. *"Sıkı dur"* dedim.

Berrin Taş, Ömer Naci'nin dediği gibi suçsuz suçlu trajik bir kişiliktir.

Suçludur. Feodal-burjuva erkek baskısını tırnakları kanaya kanaya parçalamıştır.

Suçludur. Feodal-burjuva hayatının maddi zenginliğini elinin tersiyle itmiştir.

Suçludur. Feodal-burjuva ahlakını yakmış, insani bir ahlak oluşturmuştur.

Suçludur. Hiçbir zaman *"Başıma bunlar mı gelecekti"* dememiş, Ananke'nin cezalarına onurla direnmiştir.

Suçludur. Maddiyatıyla hayatında hiçbir dergiye destek vermeyenlere karşı, bütün maddi varlığını *İnsancıl*'a yatırmıştır. Bu yüzden kimi kişilere vicdan dersi vermiş, yine bu yüzden alttan alta kınanmıştır.

Suçludur. Küçükburjuva yazarların sınıf atlama tutkusu yüzünden attıkları taklalara karşı, Pelin'in ölümünden sonra önüne serilen milyarları geri çevirmiştir.

Suçludur. Küçükburjuva yazarlar "plazalarda" şaşkın bir gülümseyişle kitap imzalarken, *Şiir Atölyesi*'nde gençlere şiirin estetiğini öğretmiştir.

Suçludur. O, haddeden geçerek, düşüncesiyle eylemini özdeşleştirmiştir.

İnsanlarda şaşkınlıkla hayranlık uyandıran o şiirleri yazan Berrin Taş, işte böylesi, suçsuz suçlu trajik bir kişiliktir.

21 Temmuz Pazartesi

Yeni Şafak'ın yazarlarından fıkıh profesörü Hayrettin Karaman, islamda baskıyı savunan bir yazı yayınladı. Şöyle diyordu yazısında, *"Hem inanmayanlar hem de inanıp da inancın gerektirdiği gibi yaşamayanlar birçok ayet ve hadiste ceza ile tehdit edilmektedir, tehdit bir baskıdır ve insanları eğitmek için dozunda baskıya ihtiyaç duyulmuştur. Keza dinin emir ve yasaklarının kamuya açık alanlarda ihlal edilmesi durumunda müminlerin ellerinden geldiği ölçüde bunları engelleme vazifeleri vardır ve bu da bir çeşit baskıdır. İnsanları belli bir 'iyi, güzel, doğru' davranışa sevkedebilmek*

için elbette sevdirmek, benimsetmek, şuurlandırmak, teşvik etmek -başta gelir ama- başta biraz zorlama yapılsa da sonra giderek, yapıldıkça benimseme ihtimalinin bulunduğu durumlarda- dozunda ve usulünce baskı da söz konusudur."

Ben, bu yazıyı, içtenliğinden ötürü pek sevdim. Hayrettin Karaman, hiç saklanma gereği duymadan islam dininin ilkelerini söylüyor. Söylediklerinde tek bir yanlış yok.

Gerçekten de yalnız islamın değil, dinin ilkeleri tartışılmaz. İlkelere yalnızca uyulur. Biri çıkıp da "Ben bu ilkeye uymuyorum" derse, ona baskı yapılır.

İslam dininde kadınlar başı açık dolaşamaz. Zorunlu olmadıkça evden çıkamaz.

Bugün *Milli Gazete*'de *Bir Günlük Namazla Ne Kazanıyoruz?* adlı yazısında Mevlüt Özcan, *"Günde 40 re'kat namaz kılıyoruz. (...) Bir senede 14.600 re'kat namaz kılıyoruz."* diyor.

Bir müslüman günde 40 re'kat namaz kılmak zorundadır. Kılmazsa baskı görür.

Din, insana yaşama özgürlüğü vermez. Çünkü özgürlük din ilkelerindedir. Mevlüt Özcan bakın ne diyor yazısında, *"Ya kulluk şuurundan uzak, ibadetlerden mahrum ömrünü zilletle geçirmiş bedenini ibadetsizlik illeti (hastalığı) istila etmiş olanlara ne diyeceksiniz. / Gerçekten çok büyük kayıp içindeler değil mi? Allah şerlerinden korusun ve kurtarsın."*

Mevlüt Özcan namaz kılmayanların "çok büyük kayıp" içinde olduklarını söylese, bu yazı okunup geçilir.

Öyle demiyor Özcan. Namaz kılmayanların alçakça yaşadıklarını, hasta olduklarını, kötülük yaydıklarını söylüyor. Bu, Mevlüt Özcan'ın kişisel görüşü değil. İslam dininin değiştirilmez, tartışılmaz buyrukları böyle. Hayrettin Karaman'ın söyledikleri de bu. Sözgelimi namaz kılmayanlara bir süre baskı uygulayacaksın. Bir süre sonra alışırlar.

Neden baskı uygulamak gerekiyor. Çünkü namaz kılmayan alçakça yaşar, hastadır. Onu hastalıktan, alçaklıktan kurtarmak gerekiyor.

Peki, sana ne onun alçaklığından, hastalığından dersen, şunu söylerler, "Namaz kılmamakla topluma kötülük yayıyor. Bunu önlemek gerekir."

Şimdi bütün bunları niye yazdım. Saf liberaller, *"Herkes istediği gibi yaşasın"* ilkesiyle, islamcıları desteklediler. Hayrettin Karaman'ın, söz konusu yazısını okuyan bu saf liberallerden yine *Yeni Şafak* yazarı Kürşat Bumin çok şaşırmış. Bir arkadaşı da okumuş, o da çok şaşırmış. Bugünkü yazısında *"belki de söz konusu satırları biz doğru okuyamadık."* diyor. Şaşırmışlar, çünkü Hayrettin Karaman *"Herkes bildiği gibi yaşasın, ama islam teşvik edilsin"* görüşünü savunurmuş. Savunabilir. O, Karaman'ın öznel görüşü.

Kürşat Bumin'le arkadaşı doğru okumuşlar yazıyı.

Kürşat Bumin'le arkadaşı islamın ilkelerini bilmiyor. Bilselerdi şaşırmazlardı.

Saf liberaller daha çok şaşıracaklar.

22 Temmuz Çarşamba

Berrin Taş, pazartesi günü *Şiir Atölyesi*'nde Türkiye'de şairin konumunu irdelerken Oğuzhan Akay'ı örnekledi.

Hızır Tüzel, Oğuzhan Akay'la, *Ürk Şiirleri* kitabından ötürü konuşmuş. Konuşma *Radikal*'de yayınlandı. (11.06.2003)

Ürk Şiirleri'nin sayfaları kolayca koparılabilecek biçimde basılmış. Bunun nedenini şöyle açıklıyor Oğuzhan Akay, *" insanlar kitapları okur, sonra kütüphanesine kor ve o kitap orada yıllarca öyle durur. Oysa insanlar bu kitaptaki şiirleri birbirlerine verseler, kesip cüzdanlarında saklasalar diye düşündüm."*

Hızır Tüzel, *"Kusura bakmayın ama"* diyor, *"insanlar bu sayfaları koparıp, başka amaçlarla kullanırsa ne olacak? Örneğin kağıt mendil, paket kağıdı gibi..."*

Oğuzhan Akay, şöyle diyor buna karşılık, *"Şimdi yaz sezonu da başladı. Ay çekirdeği filan için külah yapılabilir bu sayfalar. En azından çekirdek yedikten sonra insanların 'Dur bakayım bunun üzerinde bir şeyler yazıyor' diye okuma ihtimali de var. Başka ne tür kullanımlar olur bilmiyorum ama bu sayfalar üzüntülü şiirler için kağıt mendil olarak da kullanılabilir tabii. Ama bunun için bundan sonraki kitabımı daha yumuşak kağıda bastırmak gerekecek."*

Şiir, insanın estetik mücadelesinin önemli... ciddi bir etkinliği. Homeros'tan başlarsak, şiirin binlerce yıllık son derece saygın bir tarihi var.

Şimdi burda soru şu. Bir insan, böylesine saygınlık kazanmış şiiri, nasıl olur da ayağa düşürür. Dünyayı algılayışın sonucu bu. Oğuzhan Akay, Sodom Gomore dönemindeyiz sanıyor. Nasıl olsa batıyoruz. Vur patlasın, çal oynasın...

Sennur Sezer'in, Behçet Necatigil'in... şiirini ay çekirdeği külahı yapan kişi, bütün insani değerlerini bataklıklarda eritmiştir.

Hızır Tüzel'in bir sorusu daha var, *"Oğuzhan bey, bir de şiirler hep kadınlara yazılıyor, öyle değil mi acaba?"*

Oğuzhan Akay şöyle diyor, *"Bir şiirden bir kadın, bir kadından bir aşk çıkar. Elde var sıfır. Bir şiirde bir kadın olmadığı zaman, bir kadının da içinden aşkı çekip alıp kuruttuğumuz zaman, elde var sıfır. Benim aşka bakışım öyle sulu göz bir şey değil. Ben biraz zırtlak bir şiir yazıyorum."*

Şiiri acımasızca hırpalıyor Oğuzhan Akay. Nefret ediyor şiirden. Nefret ediyor kadından. Nefret ediyor aşktan.

Hıncını şiirden alıyor.

Şu bilinsin. Şiirler hep kadınlar için yazılmaz. Özgürlük için, bağımsızlık için, erdem için de şiirler yazılır... yazılmıştır da.

Oğuzhan Akay, güzel şiir yazmanın yöntemini de söylüyor. Şöyle, *"Bir şair çapkın değilse başarılı olamaz. Şairin tek gıdası aşktır."*

Demek böyle hem erkekler, hem kadınlar durmadan geçici cinsel ilişkiler için koşturup duracaklar.

Oğuzhan Akay, çapkınlıkla aşkı karıştırıyor. Ayrıca şairin varoluşsal dayanağı aşk değildir. Varlığını aşka dayayan şair, tükenmiştir. Hem kendine, hem insana yabancılaşmıştır. O, elde var sıfırdır.

Radikal'de yayınlanan şiiri de bunu gösteriyor. *22.40 Şiiri* adlı şiir şöyle, *"Dün sana bir şiir beğendim biraz dekolte / Doğum gününde denersin, umarım beğenirsin / Bir de atkı aldım gökkuşağından, uzun hikaye / İkisi birbirini örter, iyi uykular diler / Romantik bir bakış ısmarladım / gözlerinde kalmak için / tekerlekleri radyal gövdeli bir araba, gezeriz diye / Şehrin en salaş meyhanesinde masa donattım / Bir düz yazı birlikte geçirelim / Günlüğümüzün bayatlamasına izin vermeyelim / Birleşsek bir türlü / Birleşmesek taze fasulye / Olimpiyat rekoru kırarız sevişme dalında / Ye ha ye ha ye."*

Bu şiir eksik. Ismarlanan romantik bakışın numarası belirtilmemiş. Taze fasulye, etli mi, zeytinyağlı mı belli değil. Olimpiyat rekoruna geldikte, su altında mı, yüzerken mi, koşarken mi, yatarken mi rekor kırılacak.

Hey bin şeytan, sen nelere kadirsin.

29 Temmuz Salı

İnsancıl'dan iki haber. Birincisi *İnsancıl*'ın da bulunduğu Zafer Han'a hırsız girmiş. Bütün dairelerin kapıları kırılmış, para ya da yükte hafif pahada ağır eşya aranmış.

Şadiye hanımla birlikte kullandığımız odaya, balkon camını kırarak girmişler. Masanın gözleri karıştırılmış. Berrin Taş'ın odasına geldikte... kapının köşebenti kırılmış, kağıtlar, notlar darmadağın edilmiş. Dolmakalem alınmış.

Bu yüzden dün saat 15.00'e kadar sokaktaydık. *İnsancıl* sigortalı olduğu için maddi kaybımız olmadı.

İkinci habere geldikte... *Türkiye Noterler Birliği Başkanlığı*, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı kanalıyla Beyoğlu Cumhuriyet Başsavcılığı'na, *İnsancıl*'la B. Sadık Albayrak'ı şikayet etmiş. Dilekçede şöyle deniyor, *"İnsancıl Dergisi'nin Mayıs 2003 tarih 2003/05 sayısında yayınlanan Noterler ve Edebiyat isimli yazıda Noterleri küçük düşüren ve hakaretten dolayı ilgililer hakkında ceza davası açılması ve tecziyesi talebidir."*

"Netice ve Talep" bölümünde şöyle deniyor, *"İnsancıl Dergisi'nin Mayıs 2003 tarih 2003/05 sayı 23-24-25-26 sayfalarında yayınlanan yazıdan dolayı Dergi Sorumlu Yazı İşleri Müdürü ve Metin Yazarı hakkında ceza davası açılarak (maddi ve manevi tazminat hakkımız mahfuz kalmak üzere) tecziyelerini bilvekale arz ve talep ederim."*

Soruşturma aşamasında bile davayla ilgili yorum yapmak da suçmuş.

Bu nedenle ben susuyorum.

Berrin Taş, B. Sadık Albayrak, arkadaşımız avukat Şevki Şimşek'le bugün Beyoğlu Savcılığı'na gidip ifade verdiler.

2 Ağustos Cumartesi

Şimdi yazabilirim.

Perşembe sabahı Küçükparmakkapı'ya girdikte, durum şöyleydi. Sokağı sanki sel basmış. İpek sokaktan şarıl şarıl sular akıyordu. Sular *İnsancıl*'ın da bulunduğu Zafer Han'dan çıkıyordu. *İnsancıl*'ın kapısına vardık. Durum şöyle. Elektrikler kesik. Şadiye Güle, pantalonunun paçalarını kıvırmış, ayakkabılarını çıkarmış, süpürgeyle Berrin Taş'ın göllenmiş odasından suları çıkarıyor. Kitapların durduğu odanın tavanından sular akıyor. Benim odam, öbür odalara göre daha az ıslanmış.

Sular, *İnsancıl*'ın üstündeki kattan gelmiş. O katta fotoğrafçı vardı, çıktı. İki aydır boş.

Peki n'oldu. Sular kesikken, boş katın yüznumarasına biri girdi, musluğu açık bıraktı. Gece su gelince su bastı.

Üst katın odaları da göllenmiş. Muşamba olduğu için yerler suyu tutmuş.

Arkadaşlara haber verildi. Üst katın suları boşaltıldı. Hasar saptamasına başlandı. Ömer Naci'nin yeni gelen kitaplarında hasar yok, derken bir arkadaşımız *"Yukardan su geliyor"* dedi. Çıktık yukarı. Yine gölleşmiş ortalık. O zaman anlaşıldı durum. Su deposunun şamandırası bozulmuş. Açılan su, yeniden kapatıldı. Biriken sular yeniden boşaltıldı. Depo kapatıldı.

İlk saptamaya göre 3 milyarlık hasar var. Durum sigortaya bildirildi. Eksper geldi. Duruma baktı. İçler acısı durum onu da üzdü.

Hasar, nasıl karşılanacak onu bilmiyorum. Ama hiç karşılanmayacak hasarlar var. Adıma imzalanmış kitaplar...

Geldi çöreklendi üzüntü.

Pelin'in Şiir Defteri'nden;

KAYIP GÜNEŞ

Çakıl taşlarıyla dolu yollarda
fırtınaların dinip
yağmurların tohumlar yeşerttiği
bir zamana doğru yola çıktılar

Bir insan
yüreğine ulaşmasını
engellemeye çalışırken
dondurucu kar tanelerinin
bir başka insana rastladı

İki insan
yürekleri sarsılmış fırtınalardan
birbirlerinin gözlerinde
güneşler aradılar.
sonunda bulduklarında o güneşleri
fırtınaların dinip
yağmurların tohumları yeşerttiği
bir zamana doğru ağır ağır...
yürümeye başladılar.
yanlarında başka insanlarla beraber
çakıltaşları ayaklarını yaran yollardan

Şimdi orda
uzağında tüm çirkefliklerin
bir kayıp güneş doğuyor
ben de onunla beraber doğuyorum.

Sn. Benoit 1994-1995
PELİN

İnsancıl Gülümsüyor...

Ömer Naci Soykan'ın İnsani Kültüre Katkı Yapan Eserleri, İnsancıl Yayınları'nda Çıktı...

8.000.000 TL.

8.500.000 TL.

7.500.000 TL.

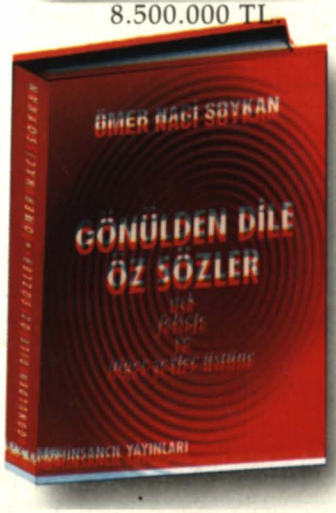

6.500.000 TL.

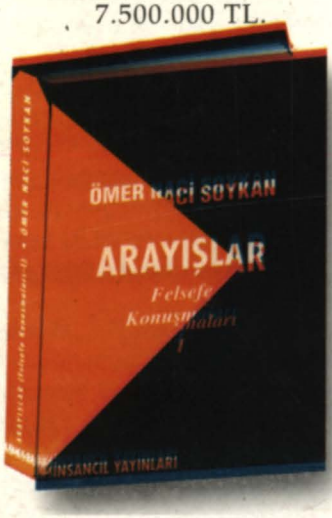

9.500.000 TL.

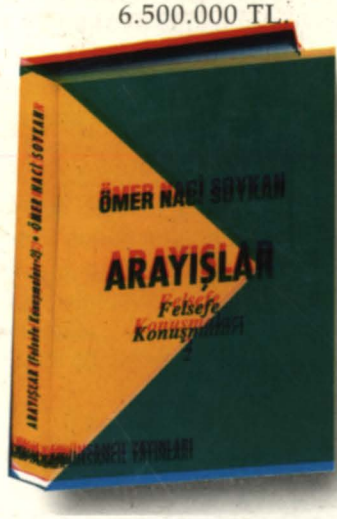

7.000.000 TL.

Genel Dağıtım: DOĞAN DAĞITIM

SEÇKİN KİTAPÇILARDA